

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Uplatnění absolventů odborných učilišť
a praktických škol na trhu práce**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PaedDr. Zdeněk Slomek

2007

Miroslav Kouřil

THESIS: GRADUATES OF TRAINING CENTRES AND APPRENTICE SCHOOLS TRYING TO FIND JOBS ON THE LABOUR MARKET

This thesis deals with the issues related to the graduates of training centres and apprentice schools. Graduates of these schools are people with impaired intellectual abilities, or with certain mental handicap. The piece is divided in two more or less equally extensive parts. The term mental handicap, and its etiology are explained in the first part, based on the research of specialised sources, and the historical trends of specialised education focusing on the children and youth with mental disorder are described. This type of education in the Czech Republic has had a long tradition since half of 19 century. The legislation related to the specialised education has been developed namely since the independence of Czechoslovakia in 1918. At present the most important legal standards are Act No. 561/2004 Coll. on the pre-elementary, elementary, secondary, higher and other education (the Schools Act), and Ministry of education, youth and sports decree No. 73/2005 Coll. on the education of children, pupils and students with special educational needs, and of exceptionally talented children, pupils and students. The theoretical part further describes current problem of professional education of pupils with mental handicap at training centres and apprentice schools. The necessity of cooperation of all the entities involved, apart from pupils and schools, is emphasized: parents, labour offices and employers.

Objectives are set in the research part: better insight in the issue of professional opportunities for the graduates of training centres and apprentice schools in the labour market, and mapping of the current status of vocational schools and training centres, and the possibilities of further education of pupils from practical and specialised elementary schools in South Bohemian Region. Hypotheses were set following the objectives: a) The labour market in all of its forms is able to offer the graduates of training centres and apprentice schools with opportunities; b) training centres and apprentice schools offer sufficient structure with regards to given type, seriousness and form of handicap.

The corpus consisted of 440 graduates of training centres and apprentice schools in school years 2004/2005 and 2005/2006. Other entities under research were training centres and apprentice schools in South Bohemian Region. The following results were achieved through analysis of statistical data of individual schools, labour offices, employers, questionnaires and managed interviews. The unemployment rate of graduates of training centres in 2006 was 29.47%, which means 117 unemployed graduates from the total of 397. Of the 43 graduates of apprentice schools none succeeded to find a job in the free labour market. 11 graduates of apprentice schools got a job thanks to the labour offices' programmes, 10 graduates were registered at labour offices, and 22 graduates were granted disability pension. The hypothesis that the labour market in all its forms is able to offer opportunities to graduates of training centres and apprentice schools did not prove true.

In 2004/2005 school year the pupils in South Bohemia had the possibility to attend 17 vocational specialisations at training centres, in the following year it was 16 specialisations. Major part of the educational facilities in the region agreed that the offer and variety of specialisations is sufficient, and in most cases supply exceeds demand. In this respect the situation of specialised education does not differ considerably from the situation of other secondary schools. There is possibility to attend 39 vocational specialisations at training centres in 2007/2008 school year. The offer of apprentice schools increases as well, 10 institutions provide 190 places in one-year or two-year schemes for 2007/2008 school year. The hypothesis that the training centres and apprentice schools offer sufficient structure regarding particular types, scopes and forms of disability proved true.

From the responses obtained during queries and interviews we may assume that comprehensive information and specialised literature dealing with the issue are not abundant, and during the interviews with some of the respondents in schools were interested in the results.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, 11. července 2007

Miroslav Kouřil

Vedoucímu práce PaedDr. Zdeňku Slomkovi děkuji za cenné připomínky, podnětné rady, pečlivou kontrolu a neutuchající trpělivost.

Obsah

Úvod - stručný nástin problému	
1. Současný stav	10
1.1 Školní výkon a jeho předpoklady	10
1.2 Děti s lehce sníženou úrovní inteligence	11
1.3 Mentální retardace	12
1.4 Další handicapy ovlivňující školní výkonnost	18
2. Vzdělávání dětí a mládeže s mentálním handicapem	19
2.1 Historický vývoj odborných učilišť, praktických škol a současná struktura speciálního školství	19
2.2. Profesní příprava	26
2.2.1 Odborné učiliště	27
2.2.2 Praktická škola	30
2.3 Rodina a absolvent odborného učiliště či praktické školy	33
2.4 Možnosti zaměstnání absolventů odborných učilišť a praktických škol	34
2.4.1 Úloha úřadů práce	35
2.4.2 Job cluby	36
2.4.3 Chráněné dílny	36
2.4.4 Podporované zaměstnání	37
2.4.5 Nestátní neziskové organizace	39
2.4.6 Uplatnění na volném trhu práce	39
2.4.7 Situace v Jihočeském kraji	43
3. Cíl práce	47
4. Hypotézy	48
5. Metodika	49
6. Výsledky	51
6.1. Počty absolventů a názvy nabízených oborů jednotlivých oborů odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji	52

6.2.	Počty absolventů odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji, kteří jsou v evidenci úřadů práce těchto okresů	54
6.3.	Vyhodnocení dotazníkových akcí	64
6.3.1	Vyhodnocení dotazníkové akce pro praktické školy a odborná učiliště v Jihočeském kraji	64
6.3.2	Vyhodnocení dotazníkové akce pro vybranou skupinu firem evidovaných na úřadu práce jako potenciální zaměstnavatelé absolventů odborných učilišť a praktických škol	69
6.3.3	Vyhodnocení dotazníkové akce pro pracovníky úřadů práce v Jihočeském kraji	75
7.	Diskuse	77
8.	Závěr	92
9.	Seznam použitých zdrojů	97
10.	Klíčová slova	100
11.	Přílohy	

Úvod - stručný nástin problému

Ve své práci jsem se zabýval uplatněním absolventů odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji. Na tuto problematiku jsem se snažil nahlédnout jak z pohledu vzdělávacího zařízení, tak i žáka, jeho rodičů, také z hlediska pomáhajících organizací, státních institucí a v neposlední řadě i z pohledu budoucích zaměstnavatelů žáka.

Jsem toho názoru, že i když situace v Jihočeském kraji má jistě svá specifika, našel by případný pozorovatel jistě i celou řadu obecných rysů, které by se daly aplikovat na kteréhokoliv žáka na jakémkoliv místě v naší republice, což by mohlo nastínit případné zajímavé a přínosné pohledy pro případného čtenáře této práce.

Tato problematika se mi zdála být aktuální vzhledem k výrazným změnám v pohledu veřejnosti na každého odlišného jedince, které byly odstartovány po roce 1989. Posun je jistě hmatatelný nejen v běžné populaci, ale i v přístupu státních institucí.

Myšlenka na začlenění co největšího počtu žáků speciálních škol do zaměstnání, ale i do běžného života, který by se nijak výrazně nelišil od života většinové populace, je jistě obohacující a záslužná pro všechny zúčastněné.

Domníval jsem se, že i má práce by mohla přinést jistý důkaz o tom, jak moc se toto začleňování daří a jaké eventuální problémy s sebou daná problematika nese.

Uplatnění absolventů odborných a praktických škol na trhu práce je ovlivněno specifiky žáků, která vyplývají z celkového snížení intelektuálních schopností, které je provázeno sníženou schopností orientovat se v životě. Nedostatek adaptivního chování se projevuje ve zpomaleném, zaostávajícím vývoji, v ohraničených možnostech vzdělávání, v možné nižší sociální přizpůsobivosti, přičemž se uvedené příznaky mohou projevovat samostatně nebo v různých kombinacích.

Z uvedených údajů jasně vyplývá o jak náročnou problematiku se jedná a s jakými zásadními omezeními se potýkají jak žáci a jejich rodiče, tak i škola a pak následní zaměstnavatelé, popřípadě další organizace, které se snaží najít pro každého absolventa optimální uplatnění, které by co nejvíce těžilo z jeho získaných dovedností a co nejvíce potlačovalo oslabení, které žák má.

Je-li tato problematika zasazena do širšího kontextu, ukáže se, že hlavní hybnou silou v řešení problému uplatnění nemůže být jen sám žák, ale i jeho rodina, škola, pomáhající organizace i stát. Chtěl bych ve své práci poukázat na to, jak je důležité, aby všechny tyto subjekty měly stejný cíl práce, byly si nápomocné a nepracovaly izolovaně, bez informací o práci toho druhého.

Zároveň je potřeba poukázat na to, že povědomí zaměstnavatelů o výhodách zaměstnání žáka speciální školy je omezené a bylo by velmi prospěšné opakovaně tyto informace poskytovat a zároveň určit jasné kompetence těch subjektů, které by se měly touto osvětou zabývat.

Současně ale není možno zapomínat i na fakt, že žádný zaměstnavatel na volném trhu si nemůže dovolit zaměstnávat absolventa odborného učiliště nebo praktické školy z charitativních důvodů, protože jeho hlavní motivací je se na trhu udržet a být konkurence schopný.

Z těchto důvodů jasně vyplývá, že u absolventů především praktických škol je hlavním cílem jejich zapojení do práce nikoli efekt ekonomický, ale především rehabilitační a to nemůže absolventům zajistit každý zaměstnavatel, především ne na volném trhu práce.

1. Současný stav

1.1 Školní výkon a jeho předpoklady

Potřeba dosáhnout dobrého výkonu a být úspěšný je významné skoro pro každého. Aby bylo možné dosáhnout žádoucího úspěchu v oblasti vzdělání, musí být jedinec určitým způsobem disponován, musí mít všechny potřebné schopnosti, ale i určité vlastnosti osobnostní a potřebné sociální zázemí. Příčinou školního neúspěchu bývají nejčastěji nedostatky v oblasti schopností, které můžeme rozdělit do tří kategorií:

- nedostatečná úroveň rozumových schopností
- specifická úroveň učení
- porucha jiných, mimointelektových schopností.

Inteligenci lze definovat jako komplexní vlastnost, která zahrnuje schopnost myslet, schopnost se učit a schopnost přizpůsobit se různým požadavkům společnosti, včetně školy. Dosažená úroveň myšlení se projevuje ve způsobu zpracování informací, mírou porozumění, souvislostem, v přístupu k řešení různých problémů. Velmi důležité je také osvojení způsobů řešení problémů, schopnost dané kompetence používat a zároveň si uvědomovat jejich omezení. Schopnost učení znamená při řešení problémů účelně využívat získaných informací. Člověk, protože učení souvisí s myšlením, se naučí mnohem více, pokud daný problém chápe a rozumí jeho podstatě. Méně nadaní se častěji učí mechanicky, protože učivo nepochopí. Inteligence se projeví reakcí na nové učivo, rychlostí porozumění jeho podstatě a schopností umět aplikovat naučená pravidla v různých úkolech a situacích. Inteligenci lze měřit prostřednictvím výkonu, což se dá vyjádřit jako chování v určité, přesně vymezené situaci. Inteligence ovšem nemusí být vždy plně využívána. Jak uvádí Vágnerová, školní prospěch závisí na inteligenci z 50 až 70 % **(19)**. Výkony samozřejmě ovlivňují i mimointelektové faktory. Míra shody mezi výsledky v testech inteligence a školním prospěchem je vyšší u žáků základních škol než u žáků středních škol. Důvodem je postupná diferenciací dílčích schopností a větší vliv dalších faktorů, kterými jsou například motivace a studijní návyky.

Rozumové schopnosti lze rozdělit do dvou základních kategorií: verbální, slovně-číselné schopnosti a neverbální, pohybově prostorové schopnosti. Pro dosažení

dobrého výkonu musí mít jednotlivci přijatelně rozvinuté všechny dílčí intelektové funkce a musí je umět koordinovaně a integrovaně využívat. Znalost jazyka, verbální porozumění a schopnost aktivního vyjadřování je nezbytná, protože školní práce je stále z převážné části založena na verbálně prezentovaném výkladu pedagoga. Zde je určitý rozdíl ve struktuře inteligence dívek a chlapců. Dívky mají lepší verbální schopnosti, chlapci jsou v průměru lepší v prostorové inteligenci. Jsou rozdíly ve využívání těchto schopností, dívky preferují jiné strategie uvažování, obecně lze říci, že jsou adaptabilnější. Jednotlivé schopnosti se rozvíjejí různým tempem v závislosti na procesu zrání a na kvalitě stimulace (19).

1.2 Děti s lehce sníženou úrovní inteligence

Děti s lehce sníženou úrovní inteligence mají snížené předpoklady zvládnout nároky výuky a bývají školsky méně úspěšné než jejich nadanější vrstevníci. Pro podprůměrně nadané děti je školní práce mnohem obtížnější a náročnější, musí se o dosažení i minimálního úspěchu více snažit. Jsou ve větší míře ohroženi zátěží selhání, které snižuje jejich motivaci, mění sebehodnocení a vyvolává různé obranné reakce. Snížení úrovně rozumových schopností podprůměrně nadaných dětí se pohybuje pásmu 71 – 85 IQ, přičemž průměrná inteligence se pohybuje v hodnotách 90 – 109 IQ. Takových dětí je v populaci asi 13 % (20). Dávají přednost mechanické práci, mechanickému memorování, protože myšlení nedosahuje takové úrovně, aby se mohly látku učit pochopením a porozuměním. Konkrétní logické operace těchto dětí převažují ještě na druhém stupni základní školy, kdy by už jednoznačně mělo převládat abstraktní myšlení. Každá látka, která vyžaduje zobecnění, jim činí velké problémy. Jim nesrozumitelné učení buď ignorují, nebo se ho učí mechanickým způsobem. To také nevede k úspěchu, protože nedovedou aplikovat naučená pravidla na různé situace. Jeví se jim nesrozumitelný. Podprůměrné děti jsou ve velké míře závislé na vedení a podpoře pedagoga. Přístup k řešení úkolů je typicky stereotypní, ulpívají na jednom naučeném způsobu. V okamžiku, kdy je odlišný, jeví se jim nesrozumitelný. Flexibilní řešení v závislosti na typu úkolu je příliš velkou překážkou. Úkoly, kterým nerozumějí, v nich vyvolávají úzkost a strach. Raději se vyhnou obtížné situaci, neznamená to jejich

lenost, spíše reakci na subjektivně příliš obtížnou činnost. V situaci nouze obvykle použijí strategii pokusu – omylu, což znamená, že pouze hádají. Nižší inteligence ovlivňuje i verbální projev. Řeč bývá obsahově chudší, chybí znalost pojmů i schopnost se přijatelným způsobem vyjádřit. Skladba slovního projevu bývá zjednodušená, nedochází k používání složitějších vět a souvětí. Všechny tyto problémy patřičně vyniknou při vyprávění dítěte, při slohových pracích. Po stránce sociálního chování mívají ke škole ve starším školním věku lhostejný až odmítavý postoj. Vědí, že sebepotvrzení vlastních schopností pomocí dobrých známek je pro ně nedostupné, o školu ztrácí zájem a zaměřují se na jiné oblasti. Jejich pozice ve třídě může být různá, je závislá na jejich dalších vlastnostech, zejména na fyzické síle a na konkrétní chování. Je zvýšené riziko, že se stanou buď obětí posměchu či šikany, nebo se naopak stanou agresory, čímž si kompenzují svou neúspěšnost (20).

1.3 Mentální retardace

Mentální retardace je souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností, které se projevuje neschopností plně porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit. Lze ji definovat jako neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje, tedy méně než 70 % normy, přestože byl jedinec výchovně stimulován.

Lidé s mentálním handicapem jsou součástí lidské společnosti od jejího počátku. Postoj k těmto lidem ze strany společnosti byl v průběhu celého historického vývoje značně ambivalentní. Lidé s tímto handicapem byli v dětském věku usmrcováni, sloužili k zábavě coby dvorní šašci, byli zneužíváni. Záleželo na tom, zda je lidé přijímali jako ty, kteří ochranu potřebují, nebo je zavrhovali jako méněcenné, či nebezpečné bytosti.

Hlavním znakem mentální retardace je nedostatečný rozvoj myšlení a řeči, omezená schopnost učení. Z toho vyplývá i obtížná adaptace na zcela běžné životní podmínky. Rozvoj rozumových schopností je limitován, bývá spojen se změnou dalších schopností nebo s odlišnostmi ve struktuře osobnosti. Tento handicap je většinou vrozený, dítě se již od počátku svého věku nevyvíjí standardním způsobem. Je to trvalé postižení. V závislosti na etiologii či na kvalitě stimulace je možné dosáhnout určitého

zlepšení. Horní hranice takového zlepšení je velice individuální, je dána závažností a příčinou defektu, dále pak vhodným působením prostředí, to znamená výukových, výchovných a terapeutických vlivů.

V populaci se vyskytuje přibližně 3 % lidí s mentálním handicapem. Nejčastěji se jedná o lehký stupeň mentální retardace, kterou trpí 80 % ze všech lidí s tímto handicapem **(8)**. Dívky a chlapci bývají postiženi ve stejné míře, občas je uváděna o něco vyšší četnost mentální retardace u dětí mužského pohlaví. Příčinou mentální retardace je postižení centrální nervové soustavy. Etiologie se projevuje kvalitativně i kvantitativně. Příčinami vzniku mohou být genetické podmíněnosti, teratogenní faktory, postnatální poškození mozku.

Základem geneticky podmíněné mentální retardace je porucha funkce nebo struktury genetického aparátu. Typickým příkladem poruchy vzniklé na bázi odlišného počtu autonomů je trizomie 21. chromozomu, Downův syndrom. Příkladem strukturální poruchy je například syndrom kočičího křiku, zde je základem ztráta části 5. chromozomu. Převážně chlapce postihuje syndrom lomivého X, což je porucha vzniklá na základě odlišného počtu nebo struktury pohlavních chromozomů **(1)**. Mentální retardace může vzniknout i v důsledku onemocnění, které je způsobené genovou poruchou. To je příklad neléčené fenylketonurie. Krajním důvodem vzniku mentální retardace je polygenně podmíněné omezení intelektového vývoje. Takový jedinec má malý počet funkčních genů, které jsou potřebné k rozvoji mentálních schopností. Obvykle v takovém případě bývají podobně handicapováni i rodiče a sourozenci.

Příčinou vzniku mentální retardace mohou být teratogenní faktory, které negativně ovlivní prenatální vývoj jedince. Tyto faktory působí prostřednictvím organismu matky. Jsou fyzikálního, chemického, biologického původu. Fyzikální faktory znamenají například nedostatek kyslíku, krvácení do mozku následkem mechanického stlačení hlavičky, ionizující záření. Konzumace nelegálních návykových látek, alkoholu, některých léků představuje faktory chemické. Faktory biologické jsou virového nebo makrobiálního původu a typickým příkladem je virus zarděnek.

Do kategorie vzniku mentální retardace postnatálním poškozením mozku jsou zařazována pouze postižení vzniklá přibližně do 1,5 – 2 let věku. Jsou dána úrazem, otravou, zánětlivým onemocněním.

Pokud dojde k poškození vývoje rozumových schopností, které je způsobeno sociálním prostředím (dřívější termín pseudooligofrenie), nelze mluvit o mentální retardaci. Příčinou vývojového opoždění je nedostatečná a nepřiměřená výchova. Takový handicap není ani trvalý, ani vrozený a jeho příčinou není poškození CNS, nýbrž nedostatek přiměřených podnětů. Pokud by se situace změnila a jedinec se dostal do podnětějšího prostředí, jeho stav by se zlepšil. Míra očekávaného zlepšení je však těžce odhadnutelná.

V tabulce 1 je uvedena klasifikaci dle hloubky postižení podle mezinárodní klasifikace MNK-10.

Mentální retardace	Pásmo IQ
Hluboká (profound) – F 73	IQ: 00 – 19
Těžká (severe) – F 72	IQ: 20 – 35
Střední (moderate) – F 71	IQ: 36 - 51
Mírná (mild) – F 70	IQ: 52 - 67

Tabulka 1: Klasifikace hloubky mentálního postižení dle mezinárodní klasifikace MNK – 10

Jak již bylo uvedeno, jedinci s mentální retardací netvoří homogenní skupinu, nicméně projevují se u nich určité společné znaky, jejichž individuální variabilita závisí na druhu mentální retardace, na její hloubce, rozsahu a též na tom, zda jsou postiženy všechny složky psychiky, či zda jsou výrazněji postiženy pouze některé psychické funkce. Spektrum klinických projevů mentální retardace je velmi široké. Orientace v běžném prostředí je pro ně mnohem náročnější, hůře rozlišují významné a nevýznamné situace a hůře chápou vzájemné vztahy. Svět je pro ně méně srozumitelný a proto se jim může jevit jako ohrožující. Typickým znakem je omezená potřeba zvědavosti. Může dojít ke vzniku závislosti na jiném člověku, který se stává prostředníkem s vnějším světem.

Jedinci s mentální retardací v nejlepším případě dosáhnou úrovně konkrétních logických operací, jejich myšlení je obecně charakterizováno stereotypností, rigiditou, ulpíváním na určitém způsobu řešení. Je to obrana před subjektivně nesrozumitelnými, neznámými podněty. Postoj k problémům bývá pasivní, někdy mohou reagovat i agresivně, což je třeba chápat jako projev zoufalství v situaci, které nerozumí a neumí ji řešit. Omezenou flexibilitu lidí s mentální retardací je třeba respektovat. Jejich řeč může být postižena jak formálně, tak z obsahového hlediska. Bývá nápadná méně přesnou výslovností jako důsledek nedostatečné motorické koordinace mluvidel. Protože mají omezenější slovní zásobu, je pro ně obtížnější porozumět běžnému verbálnímu sdělení. Složitější slovní obraty, ironii, žerty, metafory většinou nejsou schopni chápat. Preferují velmi krátké věty, jednoznačná, konkrétní označení, jednoduchá vyjádření. Omezená schopnost učení nevyplývá jen jako důsledek nedostatečného porozumění, nepříznivě se projevují nedostatky v koncentraci pozornosti a paměti. Učení je převážně mechanické, veškeré informace se fixují ve své rigidní podobě a stejným způsobem jsou užívány. Snížená efektivita učení bývá příčinou rezignace na jejich další rozvoj. Jedinec s mentální retardací má stejné psychické potřeby jako jiní lidé. Tyto potřeby jsou však pod vlivem omezenější kapacity rozumových schopností a učení. Bývají projevovány zvýšenou dráždivostí, větší pohotovostí k afektivním reakcím či k mrzuté náladě. Potřeba citové jistoty se jeví jako velmi silná. Je dána vztahem s blízkým člověkem, stabilitou prostředí. Velká většina lidí s mentálním handicapem nemá potřebu osamostatnění ani v době dospívání.

V tomto období může určitý problém představovat nově vzniklá sexuální potřeba, většinou si s vlastní sexualitou neví rady. Časté bývají incestní vztahy, které vznikají jako důsledek zneužití nebo snahy vyhovět potřebám blízkých lidí.

Stimulace u udržení mnohých kompetencí u lidí s mentální retardací je dána pracovní aktivitou. Ta představuje pravidelný denní režim. Dává životu náplň a smysl. Je ovšem třeba, aby pracovní činnost odpovídala jejich možnostem, úrovni myšlení. Pracoviště se pro ně stává místem potřebného sociálního kontaktu a určitého zázemí **(16).**

V tabulce 2 jsou uvedeny některé zásadní příznaky mírné a středně těžké, těžké a hluboké mentální retardace (16):

	Mírná mentální retardace F 70	Středně těžká mentální retardace F 71
Neuropsychický vývoj	Omezený, opožděný	Omezený, výrazně opožděný
Somatické vady	Ojedinelé	Časté, častý výskyt epilepsie
Poruchy motoriky	Opoždění motorického vývoje	Výrazné zpoždění, ale mobilnost
Poruchy psychiky	Snížení aktivity psychických procesů, nerovnoměrný vývoj, funkční oslabení, převládají konkrétní, názorné a mechanické schopnosti	Celkové omezení, nízká koncentrace pozornosti, výrazně opožděný rozvoj chápání, opožděný rozvoj dovednosti sebeobsluhy
Komunikace a řeč	Schopnost komunikovat většinou vytvořena, opožděný vývoj řeči, obsahová chudost, časté poruchy formální stránky řeči	Úroveň rozvoje řeči je variabilní; někteří jedinci jsou schopni sociální interakce a komunikace, verbální projev často bývá chudý, agramatický a špatně artikulovaný
Volní a emoční poruchy	Afektivní labilita, impulzivnost, úzkostnost, zvýšená sugestibilita	Nestálost nálady, impulzivita, zkratkovité jednání
Možnosti výchovy a socializace	Vzdělání na základě speciálního vzdělávacího programu	Vzdělání na základě speciálních programů (pomocná škola)

Tabulka 2 - pokračování

	Těžká mentální retardace (IQ 20 – 34) F 72	Hluboká mentální retardace (IQ nižší než 20) F 73
Neuropsychický vývoj	Celkově omezený	Výrazně omezený
Somatické vady	Časté, neurologické příznaky, epilepsie	Velmi častá, neurologické příznaky, kombinované vady tělesné i smyslové
Poruchy motoriky	Časté stereotypní automatické pohyby, výrazné porušení motoriky	Většinou imobilní, nebo výrazné omezení pohybu
Poruchy psychiky	Výrazně omezená úroveň všech schopností	Těžké poruchy všech funkcí
Komunikace a řeč	Komunikace převážně nonverbální, neartikulované výkřiky, případně jednotlivá slova	Rudimentární nonverbální komunikace nebo nekomunikují vůbec
Volní a emoční poruchy	Celkové poškození afektivní sféry, časté poškozování	Těžké poškození afektivní sféry, potřebují stálý dohled
Možnosti výchovy a socializace	Vytváření dovedností a návyků, rehabilitační třída	Velmi omezené (individuální péče)

Tabulka 2: Zásadní příznaky mentální retardace

Již u lidí se středně těžkým mentálním postižením je jejich pracovní zařazení velmi obtížné, v mnoha případech spíše nereálné. U lidí s těžším mentálním postižením již nelze uvažovat o pracovním zařazení, neboť tato postižení jsou tak závažná, že pracovní zařazení vylučují, neboť sami vyžadují trvalou péči.

Obecně platí, že pracovní uplatnění mentálně postižených lidí je možné, pokud vykonávají práce, která odpovídá úrovni jejich myšlení, koncentraci pozornosti a nevyžaduje rychlé reakce a častou změnu pracovních operací (18).

1.4 Další handicapy ovlivňující školní výkonnost

K dětem, které se stávají žáky praktických škol, patří i děti s dalším (nejen mentálním postižením) postižením či s dalšími typy handicapů.

V této souvislosti je nutno zmínit děti s různými formami **tělesného postižení** (např. děti s dětskou mozkovou obrnou), děti s **epilepsií** či děti s různými typy **neurologického postižení** (např. v důsledku úrazů či různých onemocnění. V důsledku těchto postižení bývá (s různou závažností) narušena motorika, oblast řeči a komunikace, postižena bývají též smysly, narušena může být oblast pozornosti či míra aktivace; tyto potíže bývají též spojeny s poruchou kognitivních funkcí a s potížemi v oblasti emoční a sociální.

K dalším postižením patří **smyslové vady** - tzn. děti s vadami sluchu a zraku. Pokud jde o sluchově postižené, nejsou tyto děti homogenní skupinou. V závislosti na stupni vady se sem řadí děti nedoslýchavé, neslyšící a ohluchlé. Mezi zrakově postižené patří děti se sníženou zrakovou ostrostí či s omezením zorného pole; podle stupně postižení je možné rozdělit zrakově postižené na prakticky nevidomé, děti se zbytky zraku a děti s lehkou a těžkou slabozrakostí (12).

Samozřejmě, že tyto skupiny dětí se vyskytují v praktických školách, popřípadě v odborných učilištích řidčeji, resp. Většinou je jejich smyslový či tělesný handicap spojen též s mentálním opožděním.

2. Vzdělávání dětí a mládeže s mentálním handicapem

2.1 Historický vývoj odborných učilišť, praktických škol a současná struktura speciálního školství

Počátky péče o děti s mentálním handicapem v českých zemích se datují do poloviny 19. století, kdy byly zakládány první ústavy pro slabomyslné.

V průběhu druhé poloviny 19. století došlo k některým právním úpravám, které měly zlepšit postavení tzv. abnormálních dětí. Podle zákona měl odpovědnost za děti otec až do jejich zletilosti. Zákon o domovském právu z roku 1863 ukládá povinnost starat se o úchylné s tím, že příslušníci obce mají nárok na veřejnou pomoc sociální a chudinskou.

Říšský zákon o školách obecných z roku 1869 a jeho novela z roku 1883 zakotvily možnost vzdělávání slabomyslných dětí a mládeže.

Organizovaná péče o děti a mládež s mentálním handicapem začíná v Čechách založením ústavu Ernestinum v roce 1871 v Praze **dr. Karlem Slavojem Amerlingem**. Ten se lékařské praxi věnoval velmi krátkou dobu, hluboce ho zajímaly pedagogické problémy. Již v roce 1848 byl jmenován ředitelem tzv. školy hlavní v Praze, známé pod označením „Budeč“. Při škole byl zřízen c. k. učitelský ústav ku vzdělání učitelů, jehož ředitelem se stal též Amerling. Za jeho vedení absolvovalo ústav přes 1200 nových učitelů (3).

Ve své vědecké činnosti se Amerling, původně lékař, zajímal o etiologii slabomyslnosti, o děti „zpuštělé a mravně závadné“. Na konci 60. let 19. století byl nuceně penzionován, odešel na odpočinek a v roce 1871 založil Ernestinum. Ústav byl situován v Kateřinské ulici v Praze 2, finančně zabezpečoval jeho chod ze sbírek a darů Spolek paní a dívek sv. Anny. Cílem péče ústavu bylo na základě soudobých znalostí a zkušeností s pomocí výchovy a zdravotnické péče navrátit chovance jako uvědomělé a užitečné občany do společnosti, případně je uchránit od úplné zkázy. Ústav byl rozdělen na tři oddělení, první oddělení lze dle současné terminologie označit jako diagnostické - chovanci v něm byli umístěni pouze dočasně, na základě lékařského a pedagogického pozorování se přezouvali do dalších oddělení ústavu. V druhém oddělení byl azyl pro idiotické děti, kde Amerling zdůrazňoval tyto principy péče:

lásku, opatrnost, rozumné ošetření, léčbu. Pro účely této práce je nejdůležitější se zmínit o třetím oddělení, které mělo výchovný a vyučovací charakter. Náplň práce byla obdobná jako v první třídě obecné školy se zvláštním zřetelem na práci v domě, na zahradě, na poli. Zdůrazňovalo se sepětí člověka s přírodou jako významný prvek ve výchově slabomyslných. Cílem bylo, aby chovanci po odchodu z ústavu byli schopni výdělků.

Z Amerlingovi bohaté publikační činnosti jsou z hlediska speciálního vzdělávání významné dvě německy psané práce, *Die Idiotenanstalt in Prag* a *Die Idiotenanstalt in Prag nach ihrem zwölftjährigen Bestande vom Jahre 1871 – 1883*. Zejména ve druhé práci Amerling uvádí své pedagogické metody a cíle výchovy ústavních chovanců. Opět zdůrazňuje nutnost výcviku zručnosti chovanců a doporučuje celou řadu rukodělných prací, například truhlářství, košíkářství, knihařství, natěračství, práce na poli, zahradnictví, sadařství. Opět tedy důraz získání výdělečných schopností. Amerlingovo Ernestinum svým významem přesahovalo rámec jak Čech, tak celého tehdejšího Rakouska – Uherska. Cílem zakladatele bylo nejen udržet a zkvalitňovat činnost Ernestina, ale také realizace zřízení podobných ústavů i mimo Prahu. Tuto vizi naplnili jeho pokračovatelé.

Po smrti dr. Amerlinga se po několikaletých peripetiích stal ředitelem Ernesta v roce 1902 **dr. Karel Herfort**, zakladatel české dětské psychiatrie. Zpřesnil a zdokonalil systém práce v Ernestinu. Zdůrazňoval nutnost znalosti dětské psychologie při práci se slabomyslnými dětmi. Při kontaktech se zahraničím se seznámil s metodami výchovy slabomyslných dětí, s péčí o slabomyslné propuštěné z ústavní péče, s významem pomocných škol pro slabomyslné. Tyto poznatky Herfort v Ernestinu aplikoval zřízením dvou tříd pomocné školy pro děti vzdělání schopné s cílem naučit je určitým řemeslnickým dovednostem, aby opět ve výsledku byli schopni samostatného výdělků. Etiologicky Herfort rozeznával slabomyslnost vrozenou a získanou. Podle vzdělavatelnosti pak roztřídil slabomyslné na schopné vzdělání a výchovy – debily, schopné výchovy, ne však vzdělání – imbecily, a neschopné výchovy ani vzdělání – idioty. Podle této klasifikace docházelo k vřazování dětí do pomocných tříd.

Další osobností, která měla významný vliv na utváření pomocného školství, byl **prof. dr. František Čáda** (1865 – 1918), kterého si Herfort cenil jako svého učitele a neúnavného propagátora péče o děti a mládež „duševně úchylnou“.

Asi největší Čádova zásluha tkví v tom, že byl hlavním iniciátorem a organizátorem tří českých sjezdů pro slabomyslné a školství pomocné, které se uskutečnily v letech 1909, 1911, 1913 – tzv. Čádovy sjezdy.

První český sjezd pro péči o slabomyslné a školství pomocné se konal v červnu 1909 v Praze. Nutnost sjezdu se zdůrazňovala naprostým nedostatkem pomocných tříd, v té době jich v Praze bylo pět, na Moravě ani jediná. Zazněla myšlenka, že slabomyslné děti v obecných školách trpí a jsou pro společnost ztraceny. Byl připomenut i národohospodářský důvod v tom smyslu, že včasným opatřením a podporou lze vychovat pro lidskou společnost pracovníky, kteří jsou s to konat užitečnou práci.

Druhý „Čádův“ sjezd se uskutečnil v září 1911 v Brně, měl přispět ke zlepšení péče o slabomyslné na Moravě. Tam stále neexistovala žádná pomocná třída, v Čechách se situace poněkud zlepšila, došlo k založení ústavu v Hradci Králové. V hlavním příspěvku Čáda hovořil o nutnosti odborně vedené speciální výchovy. Vyzdvihl potřebu poškolní výchovy ve smyslu pracovní kolonie nebo pokračovací pomocné školy. Zde byla patrná inspirace Francií. Dále se Čáda vyslovil pro významnou roli státu při výchově a vzdělání slabomyslných.

Třetí český sjezd se uskutečnil v říjnu 1913 v Ostravě. Motivem při výběru místa konání bylo zvýraznění péče o slabomyslné ve Slezsku. Sjezd konstatoval zlepšenou situaci v Čechách a na Moravě, kde již existovalo celkem dvacet šest pomocných tříd. V porovnání s tím byla situace na Ostravsku kritická, neutěšené poměry byly zaviněny bídou, špatnou životosprávou, alkoholismem. Zásadní příspěvek sjezdu přednesl opět prof. Čáda. Vrátil se k myšlence probírané již druhým sjezdem. Stále nebyla řešena problematika zajištění poškolní péče. Navrhl poučit se z cesty Švýcarska, Francie, Německa, tedy států, které v péči o slabomyslné byly dále. Čáda zdůraznil vlastní cíle a zvláštní prostředky pomocné školy oproti škole obecné **(3)**.

O rozvoj českého a československého speciálního školství se nejvíce zasloužil **Josef Zeman** (1867 – 1961), původně učitel v Náchodě, později okresní školní inspektor ve východních Čechách. Ve své školní praxi si ověřil, že se slabomyslné děti v obecné třídě nerozvíjejí a navíc brzdí práci učitele. Podnikl dvě studijní cesty do Německa, na základě poznatků z nich rozvíjel svůj zájem o pedopatologické otázky. Na zásadě, že při výchově a vzdělání slabomyslných je nutná úzká spolupráce pedagoga a lékaře, se shodl s dr. Herfortem. Vytvořili spolu dvojici partnerů a spolupracovníků, spojili úsilí pedagoga a lékaře a stali se období do roku 1918 nejvýznamnějšími průkopníky péče o slabomyslné. V období 1. republiky oba zastávali významné veřejné funkce, Zeman se stal ústředním inspektorem ministerstva školství a národní osvěty v oblasti sociální péče, Herfort působil jako univerzitní profesor v oboru psychopatologie. Ze svých pozic mohli velmi účinně zasahovat do péče o „úchylné a slabomyslné“ děti. Jedním z jejich společných počinů bylo založení časopisu Úchylná mládež. V roce 1919 oba stanuli v čele nově ustanoveného Spolku pro péči o slabomyslné. Patřili k vůdčím osobnostem sjezdů československého učitelstva v letech 1920, 1924, 1926, 1930. Zemanovi nešlo pouze o zvyšování počtu škol a školských zařízení, byť i zde odvedl skvělou práci. Na počátku jeho působení na ministerstvu byly v Čechách a na Moravě 43 pomocné třídy a na Slovensku žádná. Při jeho odchodu z funkce inspektora speciálních škol vzrostl počet tříd na téměř 600. Zvláštní důraz kladl na zvýšení kvality péče. Staral se o zlepšení úrovně vzdělávání učitelů speciálních škol. Prosazoval jejich vysokoškolské vzdělání, což se uskutečnilo až po druhé světové válce. V roce 1930 podal návrh na zřízení dvousemestrové pedopatologické školy, pro nezáměr se tento projekt neuskutečnil. Některé přednášky tohoto tématu se včlenily do výuky na Škole vysokých studií pedagogických v Praze.

Vyvrcholením Zemanových celoživotních snah bylo vydání učebních osnov a jednotných výchovných směrnic pro všechny typy speciálních škol. V roce 1929 byl přijat zákon č. 86 o pomocném školství, jehož autorem byl Zeman. Zákon byl až do roku 1948 jediným zákonným opatřením v oblasti speciálního školství. Samozřejmostí je bohatá Zemanova publikační činnost. Založil knihovnu úchylné mládeže, kde za dvanáct let vydal osmnáct významných prací. Snaha po sjednocení

terminologie nově vzniklého oboru ho vedla k vydání Pedopatologického slovníčku (1933), v roce 1939 iniciuje vydání Dějin péče o slabomyslné (3).

V období okupace za Protektorátu Čechy a Morava došlo samozřejmě ke stagnaci ve vývoji speciálního školství. Nastalo stěhování škol do jiných, nevyhovujících budov. Celá řada mladších pedagogů prošla totálním nasazením.

Po skončení války a s obnovením Československa dochází k obratu. Už v roce 1945 vzniká v Praze Výzkumný ústav pedagogický. Z jednotlivých tříd pro děti s různým handicapem vznikají nová školská zařízení, pro děti s mentálním handicapem vzniká tzv. škola pomocná. Základní změna nastala přijetím zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství v dubnu 1948. Stát zestátněním všech škol převzal péči o výchovu a vzdělání veškeré mládeže. Tato právní norma poprvé používá termín školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Z tohoto roku také pochází Všeobecná deklarace lidských práv přijatá Valným shromážděním organizace spojených národů 10. prosince 1948, jejíž jeden článek hovoří o právu každého člověka na vzdělání. Zákon č. 31/1953 sb., o školské soustavě spolu s dalšími právními normami umožnil zřizování škol pro mládež vyžadující zvláštní péči a stanovil podmínky pro zařazování dětí do jednotlivých druhů škol. Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělání v § 20 stanovil poskytování povinného základního, popřípadě středního vzdělání a přípravy na povolání mládeži duševně vadné (5). V roce 1971 byla přijata **Deklarace práv mentálně postižených osob**, v návaznosti na tuto deklaraci vláda ČSSR v červenci 1976 schválila Dokument o dalším rozvoji československé výchovně vzdělávací soustavy. V tomto dokumentu se již hovoří o nezbytnosti integrace žáků s mentálním handicapem (14). Jako hlavní cíl je stanovena snaha začlenit mládež s handicapem do běžného života a zaměstnání. Toto nové pojetí se od roku 1978 aplikovalo na zvláštních školách a pomocných školách. Od 1. 9. 1979 se v rámci profesní přípravy žáků s mentálním handicapem začala provádět výuka nově koncipovaných učebních oborů ve zvláštních odborných učilištích (ZvOU). Byla vyhlášena soustava 59 dvouletých a tříletých zvláštních učebních oborů (13). Obecným rysem byl důraz na praktickou část vzdělávání. Z celkového počtu hodin učebního plánu zvláštních učebních oborů tvořilo 55% odborný praktický výcvik, 25% příprava

v odborných předmětech a 20% příprava ve všeobecně vzdělávacích předmětech. Právní stránku věci ošetřil zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol. Zvláštní odborná učiliště byla určena pro profesní přípravu žákům, kteří absolvovali zvláštní školu úspěšným ukončením 8. ročníku, výjimečně 7. ročníku.

Nejčastějšími zřizovateli zvláštních odborných učilišť byly tehdejší krajské národní výbory, dále pak jednotlivá rezortní ministerstva. Přihláška ke studiu na zvláštním odborném učilišti musela být vždy potvrzena dorostovým lékařem. Příprava ve specifických učebních oborech trvala dva až tři roky. Vznik zvláštních odborných učilišť znamenal pro absolventy zvláštních škol zásadní změnu. Do té doby neměla příprava na povolání u dětí s mentálním handicapem koncepční charakter. Část absolventů zvláštních škol se připravovala v běžných učebních oborech za využití specifických vzdělávacích metod a forem práce. Valná většina jich však nastupovala přímo do pracovního procesu. Absolventi získali řádný výuční list. Absolvováním zvláštního odborného učiliště však žák nezískal střední vzdělání (7).

Zhruba 20% absolventů zvláštních škol nemohlo být přijato ke studiu zvláštního učebního oboru pro vážnost svého handicapu. Pro tyto žáky byly zřízeny na zvláštních odborných učilištích a zvláštních školách tzv. závěrečné třídy. Ty sledovaly především obecnější cíle. Pracovní program byl ze složek socializačního procesu. Příprava těchto žáků byla obecně zaměřena na posílení hygienických a společenských návyků, další rozvoj trivie, aby i tito absolventi byli v rámci svých možností schopni se zapojit do nějaké vhodné profese (11).

Největší změny především na poli integrace žáků z mentálním handicapem přineslo období po roce 1989. Výrazné změny, které zahrnuly celý školský systém, se samozřejmě nevyhnuly ani speciálnímu školství. Po roce 1989 přestává být vzdělávání žáků z mentálním handicapem pouze doménou speciálního školství. Především velmi silná snaha o začlenění těchto žáků mezi běžnou populaci dozajista přinesla zkvalitnění péče o ně a hlavně zlepšení kvality života každého jedince. Legislativně měly tyto změny oporu v Ústavě České republiky - zákon č. 1/1993 Sb. ve znění z. č. 448/2001 Sb., v Listině základních práv a svobod – zákon č. 2/1993, v mnohokrát novelizovaném zákoně č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (25). Zásadní se jeví

vyhláška č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách a zákon ČNR č. 390/1991 Sb. zajišťující právo jedinců na vzdělávání v běžných školách a s tím související nová koncepce studia speciální pedagogiky v České republice. Podle ní byly speciální školy pro žáky z mentálním handicapem rozděleny na speciální mateřské školy, zvláštní školy, pomocné školy, odborná učiliště a školy praktické. Pro těžce mentálně handicapované byla určena školská účelová zařízení, která jsou jednoletou až tříletou přípravou na vzdělávání („přípravný stupeň“) před praktickou školou. Dalšími právními normami, které se zabývaly touto problematikou byly zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění zákonů č. 132/2000 Sb., č. 255/2001 Sb., č. 16/2002 Sb., č. 284/2002 Sb., č. 562/2004 Sb., č. 383/2005 Sb. a č. 179/2006 Sb., zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2004 Sb., zákona č. 562/2004 Sb., zákona č. 563/2004 Sb., zákona č. 383/2005 Sb. a zákona č. 112/2006 Sb., metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k vzdělávání žáků se speciálními poruchami učení nebo chování č. j. 13 711/2001-24, Věstník MŠMT sešit 9/2002, vyhláška MŠMT č. 442/1991 Sb., o ukončování studia ve středních školách a učilištích, ve znění zákona č. 138/1995 Sb., vyhlášky MŠMT č. 235/2003 Sb., vyhlášky MŠMT č. 672/2004 Sb.

Nejen pedagogická veřejnost dlouho očekávala několik let připravované, zcela nové pojetí školské legislativy. K tomu došlo v roce 2004 přijetím zákonu č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákonů č. 383/2005 Sb., č. 112/2006 Sb., č. 158/2006 Sb., č. 161/2006 Sb., č. 165/2006 Sb., č. 179/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb., zákonu č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona, ve znění zákona č. 264/2006 Sb., zákonu č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění zákonů č. 383/2005 Sb., č. 179/2006 Sb. a č. 264/2006 Sb., nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění nařízení vlády č. 18/2006 Sb., vyhlášky MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských

poradenských zařízeních, vyhlášky MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky MŠMT č. 62/2007 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Podle § 5 vyhlášky MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se žáci s mentálním handicapem vzdělávají v následujících typech škol: mateřská škola speciální, základní škola praktická (dříve zvláštní škola), základní škola speciální (dříve pomocná škola), odborné učiliště, praktická škola **(10)**. V příloze vyhlášky jsou uvedeny minimální a maximální počty žáků ve třídě. Uvedená právní norma je novelizována vyhláškou MŠMT č. 62/2007 Sb.

2.2. Profesní příprava

Profesní příprava žáků s mentální retardací byla velmi výrazně ovlivněna změnami, které přinesl rok 1989.

Období po roce 1989 je charakteristické hledáním humánního přístupu ke vzdělávání a výchově dětí s mentálním handicapem ve znamení integrace. Jde zde především o posun dětí s mentálním handicapem do kvalitativně vyšších institucí, pokud to situace dovoluje. Do budoucna by se měl vzdělávací systém v ČR přeměnit v duchu začlenění těchto žáků do běžného života, ale přitom zachovat stávající instituce (jednotlivé školy, ústavy sociální péče atd.) pro děti s těžšími formami zdravotního postižení. Důraz je zde ovšem kladen na co nejvyšší míru prostupnosti. U každého žáka je totiž nutné považovat jeho daný stav za možný proměny, protože i to je jedním z motivujících faktorů při kontaktu s nimi. Neméně důležitá je ale i vzájemná spolupráce s tolerantním hlavním vzdělávacím proudem běžných škol. Tento přístup přinese obohacení pro obě strany, protože nutnost multikulturní výchovy, jak ukazuje poslední vývoj, je nezpochybnitelná.

Schopnost empatie v posledních letech v populaci slábne, protože hodnotové žebříčky mnohých proměnila hektická doba tak, aby na jejich prvních příčkách stály především výkon a úspěch. To je důvodem, proč je tak prospěšné ukázat, že i dle

zaběhnutých měřítek „neúspěšný a neprospěšný“ člověk může obohatit život celé společnosti.

2. 2. 1 Odborné učiliště

Do odborných učilišť se přijímají žáci, kteří úspěšně ukončili devátý ročník základní školy praktické a jsou natolik rozumově vyspělí a manuálně zruční, že mohou absolvovat přípravu v odborném učilišti typu A nebo B, ve tříletých nebo dvouletých učebních oborech, které jsou určeny přímo pro mentálně postižené. Po úspěšném složení závěrečné zkoušky je žákům vydán výuční list.

Tradiční forma **odborného učiliště typu A** (internátní) zajišťuje žákům komplexní přípravu, tzn. teoretickou přípravu a odborný výcvik a výchovu mimo vyučování.

Odborné učiliště typu B zajišťuje pouze teoretickou přípravu a odborný výcvik poskytuje organizace, pro kterou se tato mládež připravuje.

Je možné též zřizovat tzv. **samostatné třídy pro žáky základních škol praktických**, kteří ukončili povinnou docházku v nižším ročníku než devátém a jejichž vývoj dává předpoklady k zařazení do roční přípravy v některém z učebních oborů.

Těžiště činnosti odborných učilišť je v odborném výcviku, když teoretické vyučování je nedílnou součástí celého výchovně vzdělávacího procesu. Odborné učiliště má vlastní učební plán, který obsahuje tyto předměty: český jazyk a literatura, občanská nauka, matematika, tělesná výchova a sport, odborné předměty a předměty pro odborný výcvik. Mezi nepovinné předměty možno zařadit zdravotní tělesnou výchovu, sportovní hry, výchovu k rodičovství.

V rámci jednotné klasifikace jsou tyto obory označeny písmenem E. Obecně lze o nich říci, že se vyznačují nižšími nároky na rozsah a obsah vědomostí v části všeobecně vzdělávacích předmětů a odborných předmětů, zásadní je zde praktická příprava.

Příprava žáků odborných učilišť je organizována jako dvouleté nebo tříleté denní studium zakončené závěrečnou zkouškou. Organizace teoretického a praktického vyučování je v kompetenci školy. Vzhledem k tomu, že se jedná o přípravu žáků se

speciálními vzdělávacími potřebami, je vhodnější organizovat výuku tak, aby v týdnu byly zastoupeny praktická i teoretická výuka. Obsah a organizace závěrečné zkoušky se řídí vyhláškou MŠMT o ukončování studia ve středních školách. Vyučující učební osnovy přizpůsobí hodinové dotaci předmětu v učebním plánu a schopnostem žáků. Vyučovací metody a formy práce volí učitel s ohledem na speciální vzdělávací potřeby žáků a charakter vyučovacího předmětu. Za významné se považuje uplatňování individuálního přístupu, přiměřenosti a názornosti učiva, různých forem motivace a aktivizace žáků. Pro zvýšení motivace žáků i zpřístupnění učiva lze využívat některé specifické prostředky, např. inscenační metody založené na situační hře vhodné pro poznání sebe i druhých a pro vytvoření kontaktu a nácvik komunikace (ve dvojici, ve skupině, s institucí – např. se zaměstnavatelem, s úřadem, s klienty nebo pacienty, s nadřízeným) nebo pro vytváření žádoucích postojů a projevů chování. Odborné vzdělávání poskytuje žákům soubor vědomostí a dovedností potřebných pro výkon jednotlivých pracovních činností (9).

Odborné vzdělávání zahrnuje složku teoretickou a praktickou. Praktické profesní dovednosti získávají žáci zejména v odborném výcviku, částečně i ve výuce teoretických předmětů formou cvičení. Součástí odborného vzdělávání jsou otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zásady a dovednosti nezbytné první pomoci. Průběžně se věnuje pozornost výchově žáků k ochraně a tvorbě životního prostředí, a to jak ve výuce, tak formou různých aktivit. Je žádoucí vést žáky soustavně k dovednosti pracovat s počítačem a využívat jej k osobním účelům jako zdroje služeb i informací (např. při styku s peněžními ústavy, obstarávání vstupenek, k nakupování, zjišťování informací o jízdních řádech a jiných) i ke studiu, popř. k pracovním účelům. Nedílnou součástí vzdělávání žáků je příprava na aktivní uplatnění se na trhu práce. Pojetí a způsob realizace této přípravy jsou dány metodickým pokynem k zařazení učiva Úvod do světa práce, který vydalo MŠMT v návaznosti na usnesení vlády ČR č. 325 ze dne 3. dubna 2000 k „Opatření ke zvýšení zaměstnanosti absolventů škol.“ Pružněji reagovat na změny na trhu práce a ve společnosti a dále se rozvíjet umožňují tzv. klíčové dovednosti. Jedná se o soubor dovedností, které jsou obecně přenositelné, mohou být využívány téměř u každé práce bez ohledu na odbornost a přispívají tedy k lepší

zaměstnatelnosti absolventů. Prolínají celým odborným i všeobecným vzděláváním. Klíčové dovednosti rozpracuje škola do svého vzdělávacího programu adekvátně schopnostem a učebním předpokladům žáků, a to jak v části všeobecně vzdělávací, tak odborné. Jedná se o komunikativní dovednosti, žák by se měl umět přiměřeně vyjadřovat účelu jednání a komunikační situaci v projevech mluvených i psaných na všeobecná i přiměřeně odborná témata. Žák by měl být schopen odhadovat své možnosti a dispozice, stanovovat si přiměřené cíle, reálně plánovat a řídit své učení nebo pracovní činnost či uplatnění, spolupracovat s ostatními.

Usilovat o svůj další rozvoj. Úspěchem je situace, kdy absolvent je schopen řešit samostatně běžné pracovní i mimopracovní problémy, pracovat s informacemi, využívat prostředky informačních a komunikačních technologií.

Celkový počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku (povinných předmětů) činí 30 – 33 hodin. Vymezení hranic týdenního počtu vyučovacích hodin v ročníku se týká pouze rozsahu vyučování, nikoli organizace vyučování, např. střídání teoretického a praktického vyučování. Organizace výuky je v kompetenci ředitele školy. Při dopracování učebního plánu musí být předměty občanská výchova a tělesná výchova zařazeny v každém ročníku.

Zařazení výběrových a volitelných vyučovacích předmětů, jejich struktura, obsah a rozsah jsou v kompetenci ředitele školy. Učební osnovy výběrových a volitelných předmětů, vypracované vyučujícími a schválené ředitelem školy, jsou součástí povinné dokumentace školy. Tyto předměty slouží k prohloubení profesní orientace žáků podle jejich zájmu nebo možností pracovního uplatnění, rozvoji jejich osobnosti, všeobecného vzdělání, zájmové orientace apod. Mohou být zařazeny do učebního plánu jako povinné pro všechny žáky, nebo nabídnuty žákům jako volitelné podle jejich zájmu. Škola zařazuje výběrové a volitelné předměty s ohledem na své podmínky, zájem žáků, jejich rodičů, potřeby budoucích zaměstnavatelů. Hodiny stanovené v učebním plánu (obecném) pro výběrové a volitelné vyučovací předměty mohou být využity i k posílení hodinové dotace povinných vyučovacích předmětů (odborných i všeobecně vzdělávacích). O posílení rozhodne ředitel školy.

Příklady výběrových a volitelných předmětů: práce s počítačem, základy ekonomiky, rodinná výchova, estetická výchova, člověk a životní prostředí, multikulturní výchova, člověk a svět práce, sportovní hry, pracovní terapie, cizí jazyk. Zařazení nepovinných předmětů, jejich struktura a rozsah jsou v kompetenci ředitele školy, který také schvaluje jejich učební osnovy. Je nutné, aby si pedagogičtí pracovníci (vedení školy i vyučující) uvědomili, že se v oboru připravují **žáci, kteří většinou v této přípravě ukončí své systematické vzdělávání**, takže je důležité, aby získali vědomosti a dovednosti nezbytné pro další osobní, občanský a pracovní život. Proto je nutné k těmto žákům přistupovat se záměrem **maximálně je motivovat**, zejména kladným hodnocením, využívat maximálně prostor ve všeobecně vzdělávacích předmětech k prakticky zaměřeným činnostem a k řešení problémů běžného života na modelových situacích. Informace by měly být podloženy vlastní činností žáků při řešení úkolů (24). Pro dokreslení jsou v Příloze 10 a v Příloze 11 příklady učebních plánů.

2.2.2 Praktická škola

Praktická škola je určena žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, plynoucími ze snížené úrovně rozumových schopností, případně žákům s více vadami, kteří ukončili povinnou školní docházku v základní škole praktické, základní škole speciální, v nižším než devátém ročníku základní školy a v odůvodněných případech v devátém ročníku základní školy. Praktická škola mohla nabídnout jednoletou, dvouletou nebo tříletou přípravu, v současné době nabízí jednoletou a dvouletou přípravu. Do praktické školy s tříletou přípravou byli přednostně přijímáni žáci, kteří úspěšně ukončili základní školu praktickou nebo ukončili školní docházku v nižším než devátém ročníku základní školy. Do praktické školy s dvouletou přípravou se jsou přijímáni žáci, kteří splnili povinnou školní docházku na základní škole speciální, nebo základní škole praktické. Do praktické školy s jednoletou přípravou se jsou přijímáni žáci, kteří splnili povinnou školní docházku na základní škole speciální, nebo základní škole praktické. Příprava je ukončena závěrečným vysvědčením.

Vzdělávací program praktických škol, který představuje model profesního vzdělání pro osoby s těžším mentálním postižením, byl schválen Ministerstvem

školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) s platností od 1.9.1996. Tento typ školy vzniká především při základních školách praktických, dříve zvláštních školách, při základních školách speciálních, dříve pomocných školách, nebo při odborných učilištích. U absolventů praktických škol se předpokládá, že se budou moci pracovně zapojit na pracovišti, kde budou samostatně pracovat, ale jejich pracovní uplatnění bude řízeno jinou osobou nebo na pracovišti, kde budou pracovat pod dohledem dle instrukcí jiné osoby. Další možností je pracovat v podmínkách chráněného pracoviště.

Praktická škola tedy má charakter cílené přípravy k vykonávání jedné či více jednoduchých konkrétních prakticky využitelných činností. Proto se váže na pracoviště, v němž realizuje odborný výcvik. Cílem je připravit žáky na vykonávání určitých činností s ohledem na perspektivní možnosti jejich uplatnění v oboru, v němž profesní přípravu absolvovali. Proto je třeba řídit se ve výběru činností vždy potřebami obce nebo regionu. Těžiště výuky spočívá hlavně v přípravě na každodenní život. Více než polovinu osnovy zahrnují předměty zaměřené na využití v praktickém životě (čtení, psaní, počty, odborné předměty), předměty esteticko-výchovné a tělesná výchova. Druhá část učebního programu je tvořena pracovní činností. Tato praktická příprava by měla většinou probíhat dva dny v týdnu ve dvou souvislých blocích na pracovištích pod dohledem učitele, příp. mistra odborného výcviku.

Absolventi praktické školy se mohou uplatnit při výrobní činnosti (např. pásová výroba), v oblasti služeb nebo v zemědělství (farmy rodinného typu). Je zde nutná spolupráce s Ministerstvem práce a sociálních věcí, které musí tato místa s předstihem vyhledávat a budovat chráněná pracoviště. Vhodné je uplatnění absolventů v zařízeních sociální péče (např. dětské domovy, ústavy sociální péče atd.), ve školství a ve zdravotnických zařízeních. Přitom je třeba mít stále na mysli individualitu jednotlivých žáků a skutečnost, že práce těchto lidí má hlavně funkci pracovně rehabilitační a až na druhém místě lze hodnotit její produktivní efekt.

Úkolem praktické školy s tříletou přípravou bylo připravovat žáky pro výkon jednoduchých činností, zaměření by mělo odpovídat jednotlivým skupinám povolání. Dalším cílem bylo zaměření na péči o rodinu a vedení domácnosti. Tento typ školy umožňuje žákům doplnit a rozšířit všeobecné vzdělání a poskytnout základy odborného

vzdělání. Podle oborového zaměření přípravy škola umožňovala získat základy manuálních dovedností. Podmínkou pro přijetí bylo úspěšné dokončení základní školy praktické, nebo ukončení povinné školní docházky v nižším než devátém ročníku základní školy praktické, případně základní školy. V odůvodněných případech bylo možné i přijetí v případě neúspěšného ukončení devátého ročníku základní školy. Od typu praktické školy s tříletou přípravou bylo upuštěno. V této práci je zmiňován kvůli tomu, že v souboru absolventů praktických škol jsou ještě zastoupeni i absolventi praktické školy tříleté.

Ředitelé škol rozhodují o obsahu volitelných předmětů, stejně tak o výběru a zařazení nepovinných předmětů. Děje se tak s ohledem na potřeby žáků, daného regionu a při respektování podmínek dané školy.

Praktická škola dvouletá je určena především pro absolventy základní školy praktické, kterým jsou touto formou poskytovány základní vědomosti, dovednosti a návyky pro praktický život. Podstatná část těchto absolventů pochází problematického, nepodnětného sociokulturního prostředí. Tento typ školy jim umožňuje osvojit si nejen řadu praktických dovedností, ale také standardní návyky a způsoby chování

Především pro absolventy základní školy speciální jsou určeny praktické školy s jednoletou přípravou. Je jim poskytnuta možnost dalšího vzdělání, popřípadě profesní přípravy, která je zaměřena na výkon jednoduchých pracovních činností, aby odpovídaly úrovni praktických dovedností a rozumových schopností, čímž se objevuje možnost perspektivního uplatnění v oboru, v němž absolvovali profesní přípravu. Ta nemusí být nutně zaměřena na výrobní činnost, velké možnosti lze nalézt v oblasti služeb **(15)**.

Učební plán praktické školy s tříletou přípravou je uveden v Příloze 13. Mezi povinné všeobecně vzdělávací předměty zde patří český jazyk, matematika, občanská a tělesná výchova. Ve všech třech ročnících je celková hodinová dotace těchto předmětů 7 hodin. Větší hodinová dotace je věnována odborným předmětům teoretickým, v prvním ročníku 8 hodin, ve druhém ročníku 6 hodin, třetím ročníku 6 hodin. Praktických cvičení je v prvním ročníku 14 hodin a ve druhém a třetím ročníku

16 hodin. Volitelným předmětům jsou věnovány v prvním ročníku 3 hodiny a ve druhém a třetím ročníku 4 hodiny. Celková hodinová dotace je tedy v prvním ročníku 32 a ve druhém a třetím ročníku 33 hodin.

Učební plán praktické školy s dvouletou přípravou je uveden v Příloze 14. Mezi povinné všeobecně vzdělávací předměty zde patří český jazyk, matematika, občanská, tělesná, hudební a výtvarná výchova. Celková hodinová dotace těchto předmětů je v prvním ročníku 16 hodin a ve druhém 14 hodin. Mezi odborné předměty teoretické je řazena rodinná výchova, příprava pokrmů a ruční práce s celkovou hodinovou dotací v 15 hodin obou ročnících. Volitelným předmětům jsou věnovány 4 hodiny v obou ročnících. Celková hodinová dotace je tedy v prvním i ve druhém ročníku 28 hodin. V kompetenci ředitel školy je při výuce odborných praktických předmětů dělit třídy na skupiny s optimálním počtem šesti žáků.

Učební plán praktické školy s jednoletou přípravou je uveden v Příloze 15. Mezi povinné všeobecně vzdělávací předměty zde patří čtení, psaní, počty, tělesná, výtvarná, občanská, hudební a pohybová výchova. Celková hodinová dotace těchto předmětů je 11 hodin. Mezi odborné předměty teoretické je řazena rodinná výchova, ruční práce a praktická cvičení s celkovou hodinovou dotací 18 hodin. Volitelným předmětům je věnována 1 hodina. Celková hodinová dotace je tedy 30 hodin **(15)**.

2. 3 Rodina a absolvent odborného učiliště či praktické školy

Rodina a škola se musí stát partnery, neboť jejich působení je vzájemně podmíněno, protože cílem obou institucí je výchova a vytváření optimálních podmínek pro rozvoj osobnosti dítěte.

Pro školu je výchozím momentem dobrá spolupráce s rodinou a získání si její důvěry. Kvalitu spolupráce ale nelze měřit počtem hodin, které dítě tráví domácí přípravou. Existují různé formy této spolupráce např. třídní schůzky, individuální konzultace, návštěva učitele v rodině, dotazníky, dny otevřených dveří, účast rodičů ve výuce aj. Pokud chce učitel pracovat na změně postojů rodičů, musí přesně vysvětlit a zdůvodnit své požadavky, kterých musí být přiměřené množství. Zde je nutno brát zřetel na sociálně - kulturní úroveň rodiny, její hodnotovou orientaci, pracovní zatížení

aj. Nebezpečná je také záměna opravdové snahy dítěti pomoci nebo zda nejde jen o alibismus. Při nešetrné kritice dítěte mohou rodiče přijímat kritiku jejich dítěte jako kritiku sebe sama. Nepříjemná sdělení mohou vyvolávat u rodičů obranné mechanismy např. agresi, únik aj. Velmi záleží také na srozumitelnosti sdělení, výběru slov apod. Je nevhodné používat nadměru odborných termínů.

Vztah mezi rodinou a školou může totiž výrazně ovlivnit další pokroky žáka a především může ovlivnit možnost dalšího uplatnění žáka. Rodina totiž může žáka dovést daleko za hranice jeho možností, ale také může volit cestu zdánlivě nejsnazší, kterou je naprostá rezignace na jakékoli uplatnění v pracovní sféře.

Důkazem daného faktu je celá řada aktivit rodičovských sdružení, která se snaží pro své děti s jakýmkoli handicapem učinit i nemožné a zapojit je do běžného života, který se bude minimálně lišit od života běžné populace. Dne 27.6.2000 vznikla Národní rada zdravotně postižených České republiky, která zastřešuje 77 členských organizací zdravotně postižených. Její sídlo je na Karlínském nám. 12 v Praze.

Důvodem vzniku byla snaha o nalezení co nejefektivnějšího způsobu spolupráce organizací zdravotně postižených a příprava na vstup ČR do struktur Evropské unie. Obě do té doby u nás působící střešové organizace Sbor zástupců organizací zdravotně postižených a Sdružení zdravotně postižených České republiky byly Národní radou zdravotně postižených České republiky nahrazeny. Členské organizace se rozdělují do šesti komor: Komora duševně nemocných, mentálně postižených, tělesně postižených, vnitřně nemocných, sluchově postižených, zrakově postižených. Zde je vidět, že rodiče těchto dětí určitě v mnoha případech nesedí s rukama v klíně.

Na druhé straně je ale nepopiratelný i fakt, že pokud v péči úřadu práce jsou rodiče, kteří na své zařazení do společnosti pracující společnosti rezignovali, je velmi pravděpodobné, že se stejnou cestou budou ubírat i jejich děti.

2.4 Možnosti zaměstnání absolventů odborných učilišť a praktických škol

Zaměstnání absolventů odborných učilišť a praktických škol je velmi významný jev, který zasluhuje pozornost z několika úhlů pohledu. Je to důležité z hlediska samotných absolventů i jejich rodin. Určitě situace zaměstnanosti takové skupiny

občanů zajímá stát. Bylo by nanejvýše důležité, aby tato problematika byla zajímavá i pro zaměstnavatelskou sféru. Společnost po roce 1989 prošla nepředstavitelnou proměnou, paternalistický přístup státu k občanům s jakýmkoli handicapem je minulostí, ekonomika transformovala do tržního prostředí, v těchto podmínkách je orientována čistě na výkon. Pokud jsou absolventi odborných učilišť či praktických škol zaměstnáni, mění se jejich sociální statut. Stávají se méně závislími, nebo nezávislími ekonomicky na svém okolí, na státu. Absolventi se stávají sebevědomějšími, získávají většinou lepší postavení ve svých rodinách. Pokud žák základní školy praktické, nebo základní školy speciální pokračuje ve zvyšování kvalifikace dalším studiem některého oboru odborného učiliště nebo na praktické škole a dále pak získá zaměstnání, z pohledu státu se jedná o nejlevnější, nejefektivnější a tudíž nejúspěšnější variantu. Občan se nestane absolutním klientem sociálního systému státu, ten nemusí vynakládat náklady na zdravotní pojištění, sociální dávky a podobně. Absolvent, který do systému zdravotního nebo sociálního pojištění nikdy nepřispíval, nečerpá příslušné sociální dávky, naopak, stát v případě zaměstnaného absolventa získává při výběru daně z příjmu fyzických osob. Příjem absolventů znamená také zvýšenou spotřebu, následně vyšší výběr daně z přidané hodnoty, spotřební daně. Stát disponuje nástroji, které by měly přispět k tomu, aby podnikatelská sféra měla zájem o zaměstnávání absolventů uvedených škol. Je zřejmé, že nastavení podmínek pro co nejvyšší míru zaměstnanosti absolventů odborných učilišť a praktických škol je výhodné pro celou společnost.

2.4.1 Úloha úřadů práce

Úřady práce (ÚP) jsou správní úřady, jejichž obvody jsou shodné s územními obvody okresů. Místní příslušnost k úřadu práce se pak řídí místem současného nebo budoucího zaměstnání. Informace o možnostech zaměstnání a volných pracovních místech však je možno získat u kteréhokoli úřadu práce. Jeho služby jsou přitom bezplatné. Úřad práce poskytuje všem občanům ČR informační a poradenské služby v oblasti pracovních příležitostí. To zahrnuje informace o volných pracovních místech v České republice a zemích EU, o možnostech dalšího vzdělávání, poradenské služby pro volbu povolání, volbu rekvalifikace atd.

Zájemcům o zaměstnání, které vede úřad práce ve své evidenci, poskytuje navíc služby spojené se zprostředkováním vhodného zaměstnání a může zabezpečit jejich rekvalifikaci. Osobám, které získaly status uchazeče o zaměstnání, také za jistých podmínek vyměřuje podporu v nezaměstnanosti.

Dále může pracovní úřad poskytnout příspěvek na vytvoření a provoz chráněného pracovního místa (pro výkon samostatné výdělečné činnosti zdravotně postižených osob) nebo třeba poskytnout překlenovací příspěvek při zahájení samostatné výdělečné činnosti.

2.4.2 Job klub

Job Club je součástí služeb úřadů práce, organizačně je začleněn do odboru poradenství, který je v kontaktu s jednotlivými odbornými učilišti a praktickými školami.

Obecně se jedná o motivačně-vzdělávací kurz určený pro širokou veřejnost. Pro lidi se zdravotním a sociálním znevýhodněním jde o službu, která se bude snažit naučit tyto zájemce základní dovednosti k nalezení práce. Jedná se např. o výuku schopnosti jak hledat pracovní nabídky, jak napsat průvodní dopis nebo životopis či jak zvládnout přijímací pohovor a komunikaci se zaměstnavateli.

Cílem JOB klubu je získat nové znalosti a dovednosti o problematice související se zaměstnáváním na otevřeném trhu práce. Dále se jedná o možnost stýkat se s lidmi, kteří mají stejné problémy a může docházet k cenné výměně zkušeností.

JOB klub dále umožní lepší orientaci na otevřeném trhu práce, přinese inspiraci, kde všude je možno nalézt pracovní nabídky a jak se ucházet o inzerovanou nabídku práce. Pomůže s přípravou na přijímací pohovor, s orientací v pracovních-právních vztazích a v zákonech s touto problematikou souvisejících.

2.4.3 Chráněné dílny

Chráněná dílna je klasický provoz (například prádelna), který neslouží pouze pro realizaci zisku, ale jako prostředí pro pracovní trénink a sociální rehabilitaci (26).

Přidanou hodnotou ke standardní definici chráněné dílny ("firma, která má alespoň 50% zdravotně znevýhodněných zaměstnanců") jsou tréninková pracovní místa, na kterých se uživatelé služby učí dovednostem, které potřebují pro vstup na otevřený trh práce. Lidé s mentálním a jiným postižením jsou zpravidla znevýhodněni omezenou schopností podávat pravidelný a stálý výkon.

Typickým klientem chráněné dílny je plnoletý člověk se zázemím vlastní rodiny nebo sociálního zařízení, který chce suverénně rozhodovat o svém pracovním a soukromém životě. Chráněné dílny vytváří podmínky pro seberealizaci klientů a poskytují jim podporu při rozhodování.

2.4.4. Podporované zaměstnávání

Podporované zaměstnávání je časově omezená služba určená lidem, kteří chtějí získat a udržet si placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Jejich schopnosti získat a zachovat si zaměstnání jsou přitom z různých důvodů omezeny do té míry, že potřebují individuální osobní podporu poskytovanou před nástupem do práce i po něm. Nejedná se o práci v chráněné dílně.

Hlavním cílem podporovaného zaměstnání je umožnit lidem získat a udržet si zaměstnání na otevřeném trhu práce, které odpovídá jejich zájmům, schopnostem, nadání i osobním možnostem, a zároveň odpovídá potřebám zaměstnavatele. Současně je cílem zvýšit úroveň samostatnosti uživatelů služeb - podpořit rozvoj jejich dovedností potřebných k nalezení, získání a udržení si práce, posílit jejich pracovní návyky a rozšířit zájem o profesní rozvoj.

Zaměstnání je na otevřeném trhu práce, z čehož vyplývá, že většina pracovníků zaměstnavatele nepotřebuje tedy zvláštní pomoc. Práce má stabilní charakter, pracovní poměr je uzavřen na dobu neurčitou nebo s minimální dobou platnosti 6 měsíců. Dohoda o provedení práce nebo dobrovolnická činnost je akceptována jako fáze vedoucí k uzavření stabilního pracovního vztahu. Pracovní místo odpovídá zájmům, schopnostem, nadání i osobním možnostem uživatele služeb a současně umožňuje jeho profesní rozvoj. Uživatel má příležitost na tomto pracovním místě získat nové dovednosti, může u něj dojít k pracovnímu postupu. Uživatel podporovaného

zaměstnání má obdobné pracovní podmínky (prostředí, vybavení, mzdu) jako ostatní pracovníci. Jde o hodnotnou a smysluplnou práci, zaměstnavatel i zaměstnanec mají z odvedené práce užitek. Uživatel podporovaného zaměstnání má na pracovišti příležitost k sociálnímu uplatnění, tedy k setkávání s ostatními pracovníky nebo zákazníky a k účasti na společenských akcích organizovaných zaměstnavatelem srovnatelně s ostatními pracovníky.

Poskytovaná podpora je individuální, zaměřená na potřeby konkrétního člověka a zaměstnavatele. Rozvoj samostatnosti uživatele i účinnost poskytované služby je sledována poskytováním tzv. nejmenší možné efektivní podpory (právě takové míry podpůrných aktivit, která je aktuálně nezbytná k dosažení stanoveného cíle). Podpora je průběžně snižována v závislosti na vývoji dovedností uživatele podporovaného zaměstnání. Podpora v podporovaném zaměstnání sleduje nejen získání vhodného pracovního uplatnění, ale i jeho uchování. Je tedy poskytována i po uzavření pracovně právního vztahu. Podstatou podpory v podporovaném zaměstnání je osobní pomoc pracovníka poskytovatele podporovaného zaměstnání. Za běžný prvek podpory je považována podpora poskytovaná přímo na pracovišti. Součástí podpory je také vyhledávání poskytovatelů přirozené podpory na pracovišti i mimo ně, tzn. lidí mimo službu podporovaného zaměstnání, kteří uživatelům podporovaného zaměstnání budou pomáhat zvládat pracovní úkoly i další činnosti s tím související (např. včasný odchod do práce, příprava jídla, vhodné oblečení apod.). Poskytovatel podporovaného zaměstnání pomáhá zajistit návazné služby, které mohou ovlivnit získání a zachování vhodného zaměstnání (např. osobní asistence, poradenství). Podpora je poskytována tak, aby byla pro konkrétního uživatele co nejpřirozenější, aby zbytečně nečinila uživatele nápadným. Podpora vede uživatele služby k aktivní účasti při hledání práce, dojednávání pracovních podmínek, stanovení míry podpory, k rozhodování o vlastním pracovním uplatněním apod. Podpora je poskytována také zaměstnavateli uživatele, a to např. s úpravou pracovního místa a pracovní náplně, s přijímáním uživatele, s vytvořením podmínek pro přijetí uživatele do pracovního kolektivu apod.

Služba podporovaného zaměstnání je poskytována po dobu maximálně dvou let (v odůvodněných případech i déle). Je-li to potřeba, navazuje na ni jiný typ služby

(osobní asistence, poradenství apod.). Službu podporovaného zaměstnávání lze využít opakovaně, pokud je to v zájmu zachování pracovního místa či nalezení místa nového.

2.4.5 Nevládní nezisková organizace

Nevládní nezisková organizace, nestátní nezisková organizace (někdy označované podle anglické zkratky NGO) jsou organizace, zabývající se obecně prospěšnou činností, avšak nezřízené státem a na státu nezávislé.

Neziskové organizace (nevýdělečné) mají jiný cíl, než je dosažení zisku, jsou to organizace poskytující služby sociální povahy a jejich hlavním cílem je zlepšování celkové úrovně společnosti. Jejich cíle jsou značně různorodé a nedají se přesně změřit. Můžeme je charakterizovat těmito znaky. Jejich cíle nejsou vyjádřeny konkrétně a nedají se obvykle kvantifikovat. Dosažení cíle někdy znamená zmenšení organizace a snížení počtu klientů. (např. léčba alkoholiků a narkomanů). Výsledky činnosti organizace se někdy nedají vyjádřit v penězích. Pokud získává za svou činnost určité částky, označujeme je jako příjmy a částky vynakládané na činnost organizace jsou vyjadřovány finančně a označují se jako výdaje.

V neposlední řadě nesmíme zapomínat na nadace, které jsou účelová sdružení majetku fyzických a právnických osob. Jsou to většinou charitativní organizace v oblasti školství, výchovy, zdravotnictví a sociální péče. Shromažďují věcné i peněžní dary od různých fyzických i právnických osob. Jejich důležitá práce stejně jako u neziskových organizací je velmi vítanou a žádanou občanskou aktivitou. I ony jsou dokladem, že stále více občanů našeho státu chápe význam slova demokracie a umí si zajistit pro svou nelehkou práci místo na slunci. Přesvědčit o své užitečnosti většinovou populaci a často i politiky na vedoucích postech vyžaduje někdy nadlidský výkon. I nutnost pravidelně obhajovat podstatu své existence a nikdy nekončící snahu o získání potřebných finančních prostředků, je jistě obdivuhodná.

2.4.6 Uplatnění na volném trhu práce

Zdravotně postiženým občanům je na základě ustanovení zákona o zaměstnanosti věnována zvýšená péče. Opatření podle tohoto zákona zahrnují

poradenskou činnost a pomoc při opětovném zapojení do zaměstnání, výhody pro zaměstnavatele zaměstnávající zdravotně postižené osoby, chráněná pracoviště, zajištění půjček, dotací a subvencí zaměstnavatelům. Ve věcném záměru nového zákona o zaměstnanosti byly navrženy změny směřující ke zvýšení účinnosti těchto opatření (nově definovat ohrožené osoby ve vazbě na jejich zdravotní stav, kvalifikaci a potřeby trhu práce a zajistit individuální přístup k těmto osobám, rozšířit rozsah proaktivních opatření o pracovní rehabilitaci, kterou je nutno chápat jako souvislou péči poskytovanou osobě se zdravotním postižením s cílem umožnit této osobě získat vhodné zaměstnání a usnadnit její zapojení nebo opětovný návrat na trh práce). V tomto směru je třeba zavádět nové nástroje, které umožní lidem práci nejenom získat, ale také si ji udržet. Jde zejména o služby, které přesahují nástroje politiky jednotlivých resortů a vyžadují proto provázanost systémů vzdělávání, aktivní politiky zaměstnanosti a sociálních služeb. Jde například o programy pro přechod žáků s postižením na trh práce, podporované zaměstnávání apod. Česká republika se obdobně jako ostatní kandidátské země již v době před vstupem do EU postupně zapojuje do strategie EU v oblasti zaměstnanosti (27).

Další nesnáze při uplatnění absolventů na volném trhu práce mohou vyvolat i změny v legislativě, které mohou mít fatální dopad na zaměstnanost. Nejvíce diskutovaným problémem se v poslední době stala novelizace zákona, podle které musí zaměstnavatel svým pracovníkům platit prvních 14 dní nemocenské. Toto ustanovení nejvíce postihne firmy, které zaměstnávají často nemocné pracovníky. Právě zaměstnavatelé osob se změněnou pracovní schopností se dlouhodobě potýkají s vysokou nemocností. Aby byl zaměstnavatel spolehlivý z pohledu odběratelů, vytváří si personální rezervy, jelikož si nemůže dovolit výpadky způsobené tím, že zaměstnanec nepřijde do práce.

Bez podpory státu by chráněných dílen, podporovaných zaměstnání a podobně vstřícných podnikatelů asi nebylo mnoho. Stát se však stará relativně dobře a poskytuje celou řadu podpor a dotací. Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti jsou velmi pestré. Jedná se především o tři typy podpory, které se nazývají podpora obligatorní, nároková a podpora v podobě slevy na dani z příjmu.

Obligatorní podpora je využitelná pro každé pracovní místo osoby se změněnou pracovní schopností, tedy i v běžném podniku, a je třeba zdůraznit, že na tento typ podpory není právní nárok. O udělení dotace rozhoduje místní úřad práce.

Dalším druhem dotace jsou podpory nárokové. Mezi ně nejčastěji patří příspěvky na zřízení nebo provoz chráněných pracovních dílen. Speciální formou podpory je možnost získat příspěvek na obnovu nebo pořízení hmotného investičního majetku podle cíleného programu ministerstva práce a sociálních věcí.

Poslední výraznou podporou jsou slevy na dani z příjmů. Jedná se o odpočet z daňového základu 18 až 60 tisíc za každého postiženého pracovníka. O výši odpočtu rozhoduje stupeň postižení.

Kromě personálních záležitostí a potíží s dávkami nemocenského pojištění řeší zaměstnavatelé mentálně handicapovaných i potíže s prodejem svých výrobků. Na odbyt si nejčastěji stěžují majitelé menších výrobních družstev a chráněných dílen. Klesající odbyt výrobků souvisí s nárůstem velkých nákupních center, jejichž cenám nemohou konkurovat ani mnozí drobní živnostníci. S odbytem ručně vyráběných drobností, které bývají často finálními výrobky chráněných dílen, je pak velice těžké se prosadit.

Postižení na trhu práce patří k té „nejzranitelnější“ a tedy nejlevnější pracovní síle, což je zároveň jejich jedinou výhodou. Občané s tímto handicapem nejčastěji pracují manuálně a pobírají nízké mzdy. K typickým pracím, které mohou vykonávat, patří například nenáročná montáž, výroba dárkových předmětů nebo balení výrobků nebo jejich součástí. Finanční ohodnocení odpovídá výkonu, s odbytem manuálně vyrobeného zboží občas bývají problémy, a tak je otázka minimálních mezd pro chráněné dílny zcela zásadní.

Z toho důvodu je pro tyto pracovníky a jejich zaměstnavatele velkou hrozbou stálé zvyšování minimální mzdy. Ministerstvo práce a sociálních věcí se domnívá, že zvýšení minimálních mezd má zlepšit motivaci k práci tak, aby nedocházelo ke zneužívání sociálního systému dávek. Předpokládá se, že samotné zvýšení mezd nebude mít na většinu zaměstnavatelů prakticky žádný dopad. Bohužel je ale otázkou,

jak se s problémem vyrovnají ty firmy, které po zvýšení mezd přestanou být zcela konkurenceschopné.

Další nezodpovězené otázky se vynořují také kolem náhradního plnění. Zákon o zaměstnanosti mimo jiné zavádí takzvané náhradní plnění. Firmy i úřady s více než pětadvaceti pracovníky musí totiž zaměstnávat také osoby se zdravotním postižením. Zaměstnavatel s více než 25 zaměstnanci má povinnost zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu (čtyři procenta z celkového počtu zaměstnanců). Zákon však umožňuje toto alternativní řešení situace. Pokud někdo tuto povinnost nemůže nebo nechce plnit, smí se „vykoupit“ odběrem výrobků nebo služeb od těch, kteří zaměstnávají více než 50 procent osob se zdravotním postižením. Třetí variantou je odvod do státního rozpočtu ve výši 2,5 násobku průměrné měsíční mzdy (27).

Zákonodárci chtěli náhradním plněním obchodně podpořit zaměstnavatele postižených. Ti v minulosti vyráběli zboží (například kancelářské potřeby) pro většinu velkých zaměstnavatelů. Dnes však těmto výrobcům konkurují asijské továrny. Mnohé firmy povinnost zaměstnávat postižené vnímají jako zlo a pokouší se ustanovení všemožnými způsoby obejít. Obvyklé jsou podvody s „přefakturováním“ firmám, které si svou povinnost plní nebo fingované zaměstnávání postižených. Vznikají dokonce specializované dceřiné firmy, které druhotně čerpají mandatorní podporu. České prostředí opět projevilo svoji kreativitu a schopnost nalézt řešení. Sankce nelze ukládat, pokud není prokazatelně porušen zákon. Kontroly se zatím neuskutečnily, i když mnohé případy jsou již za hranicí etiky a únosnosti, jak bývá citováno v tisku. Problém dnešního obcházení zákona je metodicky dost složitý. Zatím se zdá, že na snahy o postih podobného nežádoucího jednání doplácí ti nejpochtivější, a to přehnaným papírováním.

Zatímco Česká republika firmám i úřadům nařídila tyto osoby zaměstnávat nebo svou neochotu kompenzovat daní, vyspělé státy hledají jinou cestu, usilují o uplatňování handicapovaných přímo na volném trhu práce. Žádná legislativa však nemůže přinutit zaměstnavatele, aby vědomě „ohrožoval“ svou firmu nízkým výkonem, vysokou nemocností či neúměrnými požadavky podřízených.

Je zřejmé, že na tomto poli je nutno ještě dlouho a usilovně pracovat, proto v neposlední řadě bude vhodné připomenout, že v České republice funguje od roku 1993 Asociace zaměstnavatelů zdravotně postižených, která má v současné době 106 členů. Hlavním úkolem je soustředování potřebných informací k legislativě, její aplikace v praxi a informování o zkušenostech a problémech, které se týkají většiny členů. Dále se jedná o úzkou spolupráci s ostatními sdruženími, zejména se Svazem Českých a moravských výrobních družstev, s Národní radou zdravotně postižených, s Vládním výborem pro zdravotně postižené občany a dalšími. Sdružení pravidelně pořádá sněmy, porady a semináře k aktuálním tématům (2).

2.4.7 Situace v Jihočeském kraji

Trh práce a jeho hlavní charakteristiky mají nepochybně vliv na formy vzdělávání v Jihočeském kraji. Vlivem výrazných změn ve společnosti a změnou charakteru práce jsou na pracovní sílu kladeny stále vyšší nároky především na úroveň znalostí, na kvalifikaci a na adaptabilitu. Zároveň v celé České republice dochází v posledních letech k výraznému přeskupení pracovních sil mezi jednotlivými sektory. Za posledních deset let dochází k mírnému poklesu počtu zaměstnanců v kraji, posiluje terciární sféra, přičemž podíl tohoto sektoru vzrostl asi o 5 % na úkor primárního sektoru, jehož podíl naopak klesl od roku 1990 na polovinu (21). Jihočeský kraj kopíruje v tomto směru celostátní trendy. I v následujících letech je předpoklad, že se bude ještě snižovat počet zaměstnanců v zemědělství a poroste podíl zaměstnanců ve službách. Srovnání Jihočeského kraje a České republiky v úrovni vzdělání zaměstnaných osob vyznívá v neprospěch kraje, zejména menším podílem vysokoškoláků a vyšším podílem osob se základním vzděláním. Vývoj však ukazuje postupné snižování počtu zaměstnaných pouze se základním a středním vzděláním s výučním listem a naopak nárůst osob s maturitou a vysokoškolským diplomem. Ekonomika zemí Evropské unie je v současné době v poměrně dobré kondici, což má vliv i na trh práce Jihočeského kraje, kde působí značná část zaměstnavatelů s německým nebo rakouským kapitálem. Zaměstnavatelé se ale stále více snaží omezovat výrobní náklady cestou stabilizace nebo snižování počtu zaměstnanců,

z čehož vyplývá, že situace mentálně handicapovaných na volném trhu práce je obtížná a proto je zřejmé, že o jejich integraci se musí společně zasadit všechny pomáhající instituce a organizace, jinak by byla jejich situace bezvýchodná **(21)**.

Odkud přicházejí žáci do odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji, lze uvést na příkladu českobudějovického okresu. Jsou to především žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kterým již byla věnována raná péče od okamžiku diagnostikování handicapu.

Raná péče je předmětem zájmu odborníků jak u nás, tak ve všech vyspělých zemích. Obecně je organizovaná dosti chaoticky, především díky různým alternativám při poskytování rané péče nejen v zařízeních státní, ale i nestátní a zařízení zřizovaných obcemi. Raná péče je velmi důležitá a v rámci výzkumu z r. 2001 se na tom shodují jak státní, tak i nestátní zařízení **(21)**. Zásadním a nezastupitelným způsobem může napomoci k minimalizaci důsledků postižení u dítěte i u rodiny. Prostředky vložené do rané péče jsou investovány velmi efektivně a vracejí se v podobě možnosti zařadit větší počet dětí s postižením do škol běžného typu, v posílení silných stránek dítěte, ve vytváření předpokladů pro to, aby mohly dosahovat vyššího vzdělání než v minulosti, v menší závislosti dítěte i rodiny na sociálních systémech, dále snižuje nutnost ústavního pobytu nebo zkracuje dobu jeho trvání, dále umožňuje lepší socializaci rodiny i dítěte a snižuje rizika psychické invalidity rodinných příslušníků.

Ranou péčí zajišťují především státní, obecní a krajská zařízení, kterými jsou převážně speciálně pedagogická centra (SPC), a nestátní zařízení, která pokrývají převážně zrakové, tělesné a kombinované vady. Mohou mít formu poraden rané péče, center komplexní péče nebo občanských sdružení. Příkladem může být Společnost pro ranou péči, jejíž součástí je Středisko rané péče pro zrakové postižení a kombinované vady v Českých Budějovicích, jedná se o jedno ze 7 středisek v celé České republice. Centrum podporuje a provází rodiny dětí se zrakovým a kombinovaným postižením v jejich těžké situaci. V rámci trendů společných pro členské státy Evropské unie považuje vedení kraje za nutné vyřešit problematiku rané péče a za hlavní úkol pro nadcházející období považuje další podporu v poskytování poradenských služeb a spolupráci středisek rané péče se speciálně - pedagogickými

centry a především považuje za nezbytné vyřešit otázku financování, na níž se musí dohodnout jak Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, tak Ministerstvo práce a sociálních věcí a samozřejmě i Ministerstvo zdravotnictví, které tuto oblast podporují systémem vyhlašovaných grantů.

Vedení kraje považuje za zásadní úkol zajistit vzdělávání dětí s lékařskou diagnózou autismus, tím že bude podporovat vznik autistických tříd při speciálních školách a školských zařízeních a zajistí pro ně péči ve specializovaných Speciálně pedagogických centrech. Na území Jihočeského kraje se tato péče uskutečňuje v Speciálně pedagogickém centru České Budějovice při Speciálních školách České Budějovice s působností pro celý Jihočeský kraj. Autistické třídy jsou v současné době zřízeny pouze v Českých Budějovicích a Jindřichově Hradci **(21)**.

Dále je nutné zajistit včasné rozpoznání potřebnosti speciálně pedagogické péče, její efektivní zahájení s využitím všech dostupných a vhodných prostředků. Speciální školy budou plnit funkci pilotních škol, ověřujících nové modely vzdělávání zdravotně postižených žáků a poskytujících informaci o této předmětové oblasti.

Počet speciálních škol bude závislý na demografickém vývoji a na potřebách žáků této cílové populace. Počty žáků ve speciálních školách a školských zařízeních se snižují v důsledku včasné rané péče, kdy je možné postižení lépe kompenzovat, a také v důsledku zvýšené snahy o integraci dětí s postižením do škol běžného typu, a to především na žádost rodičů nebo z důvodu dopravní nedosažitelnosti speciální školy. Další příčinou je také celkové snižování počtu dětí v populaci. Na školy dochází více chlapců, protože mentální postižení, které mezi žáky speciálních škol převažuje, se více vyskytuje v populaci chlapců **(19)**.

Výše popsaná situace jasně vykresluje budoucí situaci i na odborných učilištích pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

S ubývajícím počtem dětí v populaci se rozšiřují možnosti výběru studijních oborů, protože počet volných studijních míst neklesá stejně rychle jako demografická křivka. Nedostatek budoucích žáků s sebou ale nese nebezpečí, že v důsledku optimalizace sítě učilišť, která je nevyhnutelná, by mohlo dojít k poklesu nabídky oborů z ekonomických důvodů. Je žádoucí, aby na krajské úrovni docházelo k aktualizaci

nabídky možností pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a změnám v rejstříku odborných učilišť, učilišť a praktických škol podle demografických potřeb, poptávky na trhu práce a dopravní obslužnosti.

V kraji byla upravena nabídka dalšího vzdělávání pro žáky základních škol speciálních (pomocných škol), například otevřením praktických škol při těchto školách. Tímto považuje vedení kraje nabídku středního vzdělávání pro žáky pomocných škol za dostatečnou. Speciální střední školy pro žáky s jiným než mentálním postižením nejsou v kraji zastoupeny a s ohledem na síť těchto škol v rámci České republiky se neuvažuje o jejich zřizování v rámci Jihočeského kraje. Kraj bude i v dalším vývoji kvalitně monitorovat speciální potřeby žáků na všech vzdělávacích úrovních tak, aby na jedné straně byl poskytován ve vzdělávacím systému z tohoto pohledu odpovídající požadovaný standard těchto služeb a na straně druhé, aby bylo zamezeno plýtvání.

Chvályhodnou možností, kterou kraj připravil pro absolventy odborných učilišť a praktických škol, je možnost doplnění vzdělání poskytovaného základní školou speciální (pomocnou školou) např. formou jednoletých kurzů nebo večerní školou pro dospělé či individuálních kurzů.

Úkoly, které si stanovilo vedení kraje v letech 2003 až 2005 formulované pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami byly převážně splněny nebo jsou rozpracovány a postupně se řeší. Jedná se především o rámcový vzdělávací program pro žáky s mentálním postižením, inovace obsahu učebních dokumentů odborného vzdělávání. Zlepšilo se a pokročilo vybavování škol učebnicemi a kompenzačními pomůckami, pro vzdělávání žáků s těžšími formami mentálního postižení a s kombinovaným postižením.

Ve větší míře podporovat využívání moderních druhů terapií: např. canisterapie, hipoterapie, muzikoterapie, arteterapie, které se stále více osvědčují. Vznikají nová střediska zaměřená na uvedené druhy terapií se školeným personálem (v kraji – např. nadace Koník, ARPIDA, o. s. Mesada). Podporovat vybavení škol speciálními učebnicemi, speciálními učebními materiály a kompenzačními pomůckami, včetně ICT programů pro potřeby vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami účastí na vyhlášených programech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

3. Cíl práce

Cílem práce je **přiblížení problematiky profesního uplatnění žáků odborných učilišť a praktických škol na trhu práce.**

Dalším cílem práce je **zmapování současného stavu odborných učilišť a praktických škol a možnosti dalšího vzdělání žáků základních škol praktických a základních škol speciálních.**

Práce si klade za cíl posoudit možnosti žáků odborných učilišť a praktických škol na trhu práce v Jihočeském kraji.

Práce chce také poukázat **na těžkosti, které přináší zaměstnání absolventa odborného učiliště či praktické školy zaměstnavateli.** Řízení firmy s těmito zaměstnanci má totiž svá specifika, jejichž ignorování může přinášet řadu problémů. Zkoumání těchto proměnných bude předmětem dalších částí práce.

4. Hypotézy

4.1 Trh práce ve všech formách je schopen nabídnout uplatnění absolventům odborných učilišť a praktických škol

4.2 Odborná učiliště a praktické školy nabízejí dostatečnou strukturu s ohledem na daný typ, rozsah a formu postižení.

Zkoumaným předmětem hlavní hypotézy je úspěšnost absolventů odborných učilišť a praktických škol při hledání a využívání nabídek, které přináší trh práce ve všech svých formách. Předmětem vedlejší hypotézy je, zda mají odborná učiliště a praktické školy dostatečnou strukturu s ohledem na daný typ, rozsah a formu postižení a zda jejich absolvování rozšiřuje možnost uplatnit se při hledání zaměstnání, nebo je-li jejich struktura nevyhovující, tudíž brzdou silou při hledání zaměstnání.

Objektem zkoumání jsou absolventi 18 odborných učilišť a praktických škol, které se nacházejí v Jihočeském kraji a ukončili své vzdělání ve školním roce 2004/2005 a ve školním roce 2005/2006, z nichž někteří jsou klienty úřadů práce, někteří pobírají invalidní důchod a některým z nich se podařilo najít zaměstnání. Tyto údaje je možno získat u zřizovatele, na úřadech práce, v jednotlivých školských zařízeních a v neposlední řadě u budoucích či stávajících zaměstnavatelů. Hypotézy zkoumáním a porovnáním závislosti těchto proměnných na sobě předpokládají, že možnost uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol je dobrá.

5. Metodika

Výzkumnou část práce jsem zahájil sběrem teoretických informací v citované literatuře, dále mezi pracovníky krajského úřadu a úřadů práce Jihočeského kraje formou řízených rozhovorů a získáním přesných údajů z výročních zpráv těchto institucí. Následná obsahová analýza dat mi byla výchozím bodem při sestavování dotazníkové akce pro výchovné poradce nebo ředitele odborných učilišť a praktických škol, zaměstnavatele těchto absolventů a pracovníků úřadů práce. Objektem mého zkoumání tedy byly **odborná učiliště, praktické školy, zaměstnavatelé absolventů odborných učilišť a praktických škol, pracovníků úřadů práce**, kteří se věnují profesnímu poradenství a **absolventi odborných učilišť a praktických škol**.

V rámci Jihočeského kraje ve školním roce 2004/2005 absolvovalo odborná učiliště a praktické školy 243 žáků, z toho 98 dívek a 145 chlapců. Ve školním roce 2005/2006 absolvovalo odborná učiliště a praktické školy 197 žáků, z toho 86 dívek a 111 chlapců.

Během své výzkumné práce jsem použil **metodu dotazníků (6)**. V nich jsem uplatnil otevřené, polozavřené a uzavřené otázky. Vytěžil jsem tím nejen faktické informace, ale i názory a postoje jednotlivých respondentů. Pro účely práce se jevilo zajímavé sledovat, jak se v některých otázkách respondenti shodovali. Například vzácná shoda se mi podařila zaznamenat v kladném hodnocení úřadů práce, která přišla ze školských zařízení bez ohledu na okres, ve kterém se úřad nacházel. Důležité bylo pro mě také zjištění, jak i zdánlivě jasné otázky potřebovaly v případě respondentů především z firem bližší vysvětlení. Například jsem musel v několika příkladech vysvětlit rozdíl mezi absolventem odborného učiliště a středního odborného učiliště. Teprve během dotazníkové akce jsem postupně zjišťoval, jak často mlhavé je povědomí veřejnosti o této problematice.

Další metodu, kterou jsem použil, byl **řízený rozhovor (6)**. Oslovil jsem v něm podle předem připravených otázek vzorek respondentů ze všech výše jmenovaných skupin. Na závěr rozhovoru jsem vždy ponechal respondentovi možnost sdělit mi v případě, že o to měl zájem, další informace, které považoval za důležité. Z této části výzkumu vyplynulo mnoho velmi zajímavých postřehů.

Získané údaje jsem zpracoval kvantitativně do podoby tabulek, které jsou zařazeny v přílohách práce.

Chronologický harmonogram výzkumné práce probíhal následujícím způsobem. Nejprve jsem zmapoval teoretické pozadí dané problematiky v odborné literatuře, kterou jsem citoval v závěru práce. Ze získaných údajů jsem odvodil, které respondenty je potřeba oslovit a následně jsem pro ně pro ně připravil dotazníkové akce. Prvním dotazníkem jsem obeslal praktické školy a odborná učiliště, následoval dotazník pro vzorek firem, které zaměstnávají absolventy těchto zařízení a poslední dotazník jsem směřoval k rukám pracovníků úřadů práce, kteří se zabývají právě profesním poradenstvím. K oslovení těchto pracovníků jsem se rozhodl poté, co jsem zjistil při rozhovorech se zaměstnanci školských zařízení, jak vydatnou pomoc tyto úřady při zaměstnávání absolventů poskytují a tak jsem považoval jejich pohled na danou problematiku za přínosný. Jelikož návratnost dotazníků nebyla v první rozesílce příliš úspěšná, rozesílku jsem zopakoval a posílil ji telefonickými žádostmi i osobními návštěvami respondentů. Tím se četnost odpovědí zvýšila a já jsem tím dosáhl větší věrohodnosti svého průzkumu.

Dalším problémem pro mě bylo získávat informace o konkrétních absolventech. Ve většině případů jsem narazil ve školských zařízeních, ve firmách i na úřadu práce na snahu, co nejvíce ochránit soukromá data absolventů a pokud se mi nepodařilo kontaktovat přímo absolventa školy, nebylo možné jít v získávání údajů do větší hloubky.

Následně jsem zpracoval poskytnutá data kvantitativně a vyvodil z nich závěry potřebné pro potvrzení, popřípadě vyvrácení hypotéz.

Pro potvrzení platnosti závěrů, které přinesl můj výzkum, jsem použil data zveřejněná ve výroční zprávě Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV). Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním - 2005 a 2006 v České republice republiku s předpokladem, že situace v Jihočeském kraji nebude tolik odlišná od celorepublikové situace. Výsledky tohoto srovnání budou uvedeny ve výsledcích výzkumu a v závěru práce.

6. Výsledky

V Jihočeském kraji absolvovali žáci odborných učilišť (OU) ve školním roce 2004/2005 v 17 učebních oborech kategorie E a ve školním roce 2005/2006 v 16 učebních oborech kategorie E. Žáci praktických škol měli k dispozici obory Praktická škola jednoletá (78-62-C/001), Praktická škola dvouletá (78-62-C/002) a Praktická škola tříletá (78-61-D/001) (25). Ve výsledcích jsou ještě uvedeni absolventi oboru Praktická škola tříletá (78-61-D/001), který je již zrušen. Dle provedeného průzkumu převyšuje nabídka volných míst v těchto zařízeních poptávku po nich. Péče o žáky se ve většině případů jeví jako nadstandardní. Žáci navštěvují zařízení většinou rádi, protože jim mimo vzdělání poskytují i tolik potřebný kontakt s vrstevníky a jejich rodičům možnost výměny užitečných informací a pocit sounáležitosti s ostatními. Zvláště v případě praktických škol je jejich rehabilitační péče pro tyto žáky a pak i jejich případné zaměstnání jednou z možností jak zkvalitnit jejich život, který je poznamenán mentálním postižením. Na zařízení je také kladen těžký úkol připravit žáka na přechod ze školy na běžný trh práce a následně mu poskytnout takovou podporu, aby získal a udržel si místo na volném trhu práce a získal dovednosti, jež jsou potřebné k rozvoji pracovní kariéry. Jedná se například o znalost toho, kde najít zdroje volných pracovních míst, naučit je orientovat se v inzerátech. Vysvětlit, které informace, jsou nezbytné pro napsání životopisu a jak vhodně oslovit zaměstnavatele a jak s ní navázat první kontakt. Důležité je také absolventům podat informace o právech, které mají, ale nezapomenout ani na povinnosti, které s sebou pracovní zařazení přináší. Velmi pomalu a těžce také postupuje povědomí zaměstnavatelů, že i lidé s handicapem umějí a mohou pracovat. Je jen potřeba dát jim k tomu patřičnou podporu, poskytnout informace o problémech a jejich řešení, jež jsou spojené se zaměstnáváním těchto lidí. S tím souvisí i osvěta a zvyšování povědomí zaměstnavatelů i veřejnosti o možnostech zaměstnávání lidí s mentálním handicapem a o principech integrace. Velmi dobrou reklamu si dělají samotné školy, např. prezentací výrobků svých žáků třeba v rámci každoročně pořádané výstavy Vzdělání a řemeslo. Nezbytné je také poukázat na těžkosti, které přináší zaměstnání absolventa odborného učiliště či praktické školy zaměstnavateli. Řízení firmy s těmito zaměstnanci má totiž svá specifika, jejichž

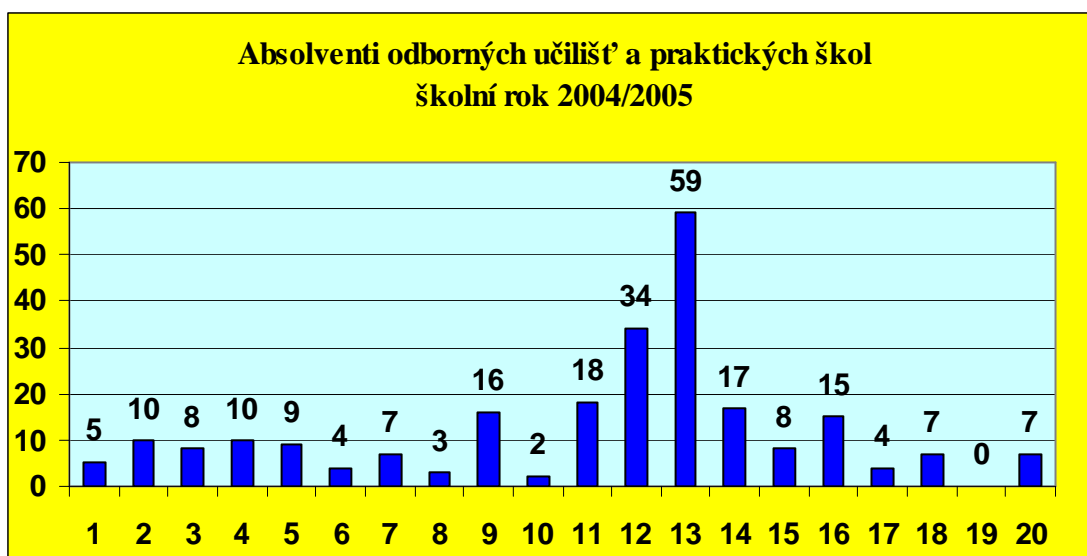
ignorování může přinášet řadu problémů. Zkoumání těchto proměnných bude předmětem dalších částí práce.

6.1. Počty absolventů a názvy nabízených oborů jednotlivých oborů odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji

Ve školním roce 2004/2005 v Jihočeském kraji absolvovalo 229 žáků odborných učilišť v celkem 17 učebních oborech. Podle klasifikace úřadů práce byly zastoupeny tyto skupiny oborů: Strojírenství a strojírenská výroba, Potravinářství a potravinářská chemie, Textilní výroba a oděvnictví, Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, Stavebnictví, geodézie a kartografie, Zemědělství a lesnictví, Gastronomie, hotelnictví, turismus, Obchod, Osobní a provozní služby, Technická chemie a chemie silikátů. Přehled jednotlivých učebních oborů kategorie E je uveden v Příloze 16

V učebním oboru Kuchařské práce bylo 59 absolventů, což bylo jednoznačně nejvíce. Následoval učební obor Opravářské práce s 34 absolventy. Další učební obory měly 2 – 18 absolventů

V oborech Praktická škola dvouletá a Praktická škola tříletá absolvovalo 14 žáků praktických škol. Obor Praktická škola jednoletá neabsolvoval v tomto školním roce žádný absolvent.

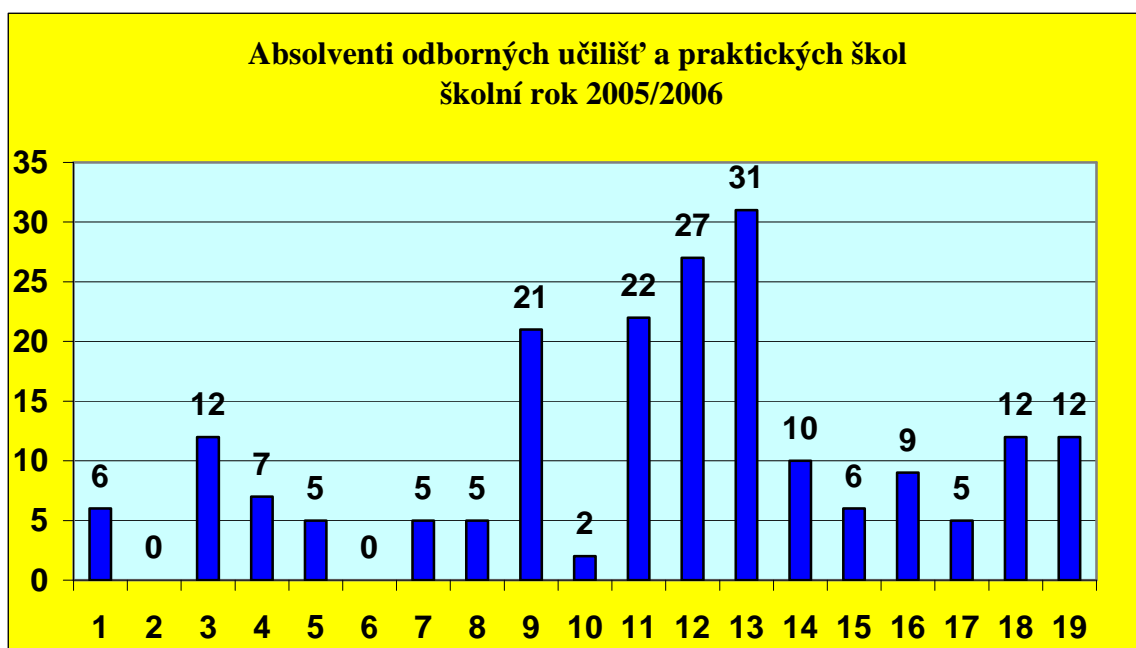
Graf 1: Číselné údaje na ose x odkazují na pořadí oborů v tabulce Přílohy č. 16, číselné údaje na ose y udávají počty absolventů jednotlivých oborů.

Kouřil 2007

Ve školním roce 2005/2006 v Jihočeském absolvovalo 168 žáků odborných učilišť v celkem 16 učebních oborech. Podle klasifikace úřadů práce byly zastoupeny tyto skupiny oborů: Strojírenství a strojírenská výroba, Potravinářství a potravinářská chemie, Textilní výroba a oděvnictví, Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, Stavebnictví, geodézie a kartografie, Zemědělství a lesnictví, Gastronomie, hotelnictví, turismus, Obchod, Osobní a provozní služby. Přehled jednotlivých učebních oborů kategorie E je uveden v Příloze 17

Rozložení počtu absolventů jednotlivých oborů bylo v tomto školním roce poněkud odlišné ve srovnání se školním rokem 2004/2005. Nejvíce, 31 žáků, absolvovalo opět učební obor Kuchařské práce. Následoval obory Opravářské práce (27 absolventů), Květinářské práce (22 absolventů) a Zednické práce (21 absolventů). V dalších oborech absolvovalo 2 – 12 žáků, přičemž učební obory Obrábění kovů a Tesařské a truhlářské práce – truhlářské práce ve stavebnictví se nepodařily absolvovat žádnému žákovi.

V oborech Praktická škola jednoletá, Praktická škola dvouletá, Praktická škola tříletá absolvovalo celkem 29 žáků.

Graf 2: Číselné údaje na ose x odkazují na pořadí oborů v tabulce Přílohy č. 17, číselné údaje na ose y udávají počty absolventů jednotlivých oborů.

Kouřil 2007

Přesné počty absolventů odborných učilišť, rozdělení oborů, jejich kódy přináší tabulky v Příloze 16 a v Příloze 17. Údaje byly převzaty z materiálů poskytnutých odborem školství, mládeže a tělovýchovy Krajského úřadu Jihočeského kraje. Struktura absolventů praktických škol v rámci Jihočeského kraje za školní roky 2004/2005 a 2005/2006 je uvedena v Příloze 18

6.2 Počty absolventů odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji, kteří jsou v evidenci úřadů práce těchto okresů

Výchozí data uvedená v příloze práce, která informují o tom, kolik z těchto absolventů získalo zaměstnání, je možno vytěžit z údajů, které mají k dispozici úřady práce jednotlivých okresů. Ze zkušeností pracovníků úřadů práce vyplývá, že absolvent, který není v evidenci úřadu práce, má zaměstnání, jelikož pokud by nebyl registrován na některém z úřadů a nepracoval, musel by sám za sebe platit zdravotní a sociální pojištění, kdežto za absolventa evidovaného platí toto pojištění stát. Z rozhovorů se

zaměstnanými absolventy vyplývá, že někteří absolventi pracují a přitom pobírají částečný invalidní důchod.

V přílohách jsou zařazeny výsledné tabulky udávající počty absolventů odborných učilišť a praktických škol v Jihočeském kraji, kteří jsou v evidenci úřadů práce těchto okresů. Jde o údaje za 2. pololetí roku 2006 z okresů České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor.

Za školní roky 2004/2005 a 2005/2006 absolvovalo 43 žáků praktických škol. Jak je z výsledků patrné, představují daleko rizikovější skupinu klientů úřadu práce než absolventi odborných učilišť. Role státu je pro všech 43 absolventů nezastupitelná. 22 absolventů praktických škol pobírá invalidní důchod. Zbýlých 21 absolventů je buď přímo klienty úřadů práce, nebo jejich prostřednictvím našli uplatnění. V rámci volného pracovního trhu nenašel uplatnění žádný absolvent.

V následující tabulce je uvedena struktura zaměstnanosti absolventů praktických škol.

Struktura zaměstnanosti absolventů praktických škol		
	Absolventi praktických škol	Absolventi praktických škol v %
Chráněná pracovní místa	4	9,30
Chráněné dílny	7	16,28
Volný pracovní trh	0	0
Registr úřadů práce	10	23,26
Absolventi-invalidní důchodci	22	51,16
Celkem	43	100

Tabulka 3: Struktura zaměstnanosti absolventů praktických škol

Kouřil 2007

Ve sledovaném období, to znamená školní roky 2004/2005 a 2005/2006 z celkového počtu 397 absolventů odborných učilišť našlo pracovní uplatnění 280 žáků

a představuje to 70,53 %. Třetina absolventů je nezaměstnaných, ale porovnáme-li tyto hodnoty s údaji z praktických škol, jedná se samozřejmě o poměrně uspokojivý výsledek. Přes všechna svá omezení jsou totiž absolventi odborných učilišť jistou kvalifikovanou pracovní silou.

Je nutné konstatovat, že na pracovní trh v Jihočeském kraji ve všech jeho formách se nepodařilo umístit 149 absolventů z celkového počtu 440 absolventů odborných učilišť a praktických škol z důvodu nízké nabídky pracovních míst a invalidizace určitého počtu absolventů praktických škol.

V následující tabulce je uvedena struktura zaměstnanosti absolventů odborných učilišť.

Struktura zaměstnanosti absolventů odborných učilišť		
	Počet absolventů	Počet absolventů v %
Volný pracovní trh	261	65,74 %
Chráněné dílny	11	2,77 %
Chráněná pracovní místa	8	2,02 %
Registr úřadů práce	117	29,47 %
Celkem	397	100 %

Tabulka 4: Struktura zaměstnanosti absolventů odborných učilišť

Kouřil 2007

Úřady práce vedou evidenci nezaměstnaných absolventů v rámci skupin oborů, které jsou číslovány dvouciferným kódem a nejsou totožné s jednotlivými učebními obory, které jsou označeny kódem KKO V. Znamená to například, že do skupiny oborů 65 Gastronomie, hotelnictví turismus patří učební obor 65-52-E/001 Kuchařské práce. Údaje o skupinách oborů a s nimi souvisejícími učebními obory kategorie E jsou uvedeny v následující tabulce.

Skupiny učebních oborů nižšího středního vzdělání kategorie E, ve kterých absolvovali žáci odborných učilišť ve školním roce 2004/2005 a 2005/2006			
Kód skupiny oborů	Název skupiny oborů	Kód učebního oboru	Název učebního oboru
23	Strojírenství a strojírenská výroba	23-51-E/004 23-56-E/501	Zámečnické práce a údržba Obrábění kovů
28	Technická chemie a chemie silikátů	28-58-E/003	Zušlechťování skla
29	Potravinářství a potravinářská chemie	29-54-E/002	Pečivářské a cukrovinkářské práce
31	Textilní výroba a oděvnictví	31-59-E/001	Šití oděvů
33	Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	33-56-E/001 33-56-E/004	Truhlářské práce Tesařské a truhlářské práce- truhlářské práce ve stavebnictví
36	Stavebnictví, geodézie a kartografie	36-51-E/002 36-57-E/005 36-67-E/001	Dlaždičské práce Malířské, lakýrnické a natěračské práce-malířské a natěračské práce Zednické práce
41	Zemědělství a lesnictví	41-55-E/002 41-52-E/004 41-52-E/008	Opravářské práce Květinářské, zelinářské ovocnářské práce Květinářské práce- květinářské a aranžérské práce
65	Gastronomie, hotelnictví, turismus	65-52-E/001	Kuchařské práce
66	Obchod	66-51-E/003	Prodavačské práce
69	Osobní a provozní služby	69-55-E/005 69-53-E/001	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních- pečovatelské práce Práce v autoservisu

Tabulka 5: Skupiny oborů nižšího středního odborného vzdělání -E-

Kouřil 2007

Pro absolventy odborných učilišť a praktických škol je role úřadů práce nezastupitelná. Jak už bylo uvedeno, ve sledovaném období bylo v jejich registru

117 absolventů odborných učilišť. Nezaměstnanost je strukturována na období do 6 měsíců, na období delší než 6 měsíců a na absolventy, kteří nikdy nepracovali.

V následující tabulce jsou uvedeny údaje za sledované období ze všech sedmi úřadů práce Jihočeského kraje.

Absolventi odborných učilišť v evidenci úřadů práce				
	Absolventi evidovaní méně než 6 měsíců	Absolventi evidovaní déle než 6 měsíců	Absolventi, kteří nikdy nepracovali	Počty absolventů v evidenci
ÚP České Budějovice	3	1	17	21
ÚP Český Krumlov	0	2	6	8
ÚP Jindřichův Hradec	1	6	29	36
ÚP Písek	1	1	8	10
ÚP Prachatice	2	1	4	7
ÚP Strakonice	3	4	4	11
ÚP Tábor	5	5	14	24
Celkem	15	20	82	117

Tabulka 6: Absolventi odborných učilišť v evidenci úřadů práce

Kouřil 2007

V evidenci **Úřadu práce v Českých Budějovicích** na konci sledovaného období 21 absolventů oborů E – nižší střední odborné. Jednalo se o 1 absolventa ze skupiny oborů Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, kód 33. Dále o 5 absolventů skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie, kód 36, o 4 absolventy ze skupiny oborů Zemědělství a lesnictví kód 41. Dalších 8 absolventů bylo ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65. Ze skupiny oborů Obchod, kód 66 jsou poslední 3 absolventi. Na konci sledovaného období byl v evidenci déle než 6 měsíců 1 absolvent a dosud nikdy nepracovalo 17 absolventů.

V evidenci **Úřadu práce Český Krumlov** bylo ve sledovaném období 8 absolventů. 1 absolvent skupiny oborů Technická chemie a chemie silikátů, kód 28, dále 1 absolvent ze skupiny oborů Potravinářství a potravinářské chemie, kód 29

a 1 absolvent ze skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie, kód 36. Další 3 absolventi byli ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65 a zbývající 2 absolventi ze skupiny oborů Osobní a provozní služby, kód 69. Na konci sledovaného období byli tedy v evidenci déle než 6 měsíců 2 absolventi a dosud nepracovalo 6 absolventů.

V evidenci **Úřadu práce Jindřichův Hradec** bylo ve sledovaném období 36 absolventů. Ze skupiny oborů Potravinářství a potravinářské chemie, kód 29 je 8 absolventů, ze skupiny oborů Textilní výroby a oděvnictví, kód 31 je 5 absolventů, ze skupiny oborů Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, kód 33 jsou 3 absolventi, stejně jako ze skupiny oborů Zemědělství a lesnictví, kód 41. Dalších 10 absolventů je ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65 a 5 ze skupiny oborů Obchod, kód 66. Poslední dva absolventi jsou ze skupiny oborů Osobní a provozní služby, kód 69. Na konci sledovaného období bylo tedy v evidenci déle než 6 měsíců 6 absolventů a dosud nepracovalo 29 absolventů.

V evidenci **Úřadu práce Písek** bylo ve sledovaném období 10 absolventů. 1 absolvent ze skupiny oborů Potravinářství a potravinářské chemie, kód 29 a 1 absolvent ze skupiny oborů Textilní výroby a oděvnictví, kód 31. 2 absolventi byli ze skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie, kód 36 a 3 absolventi ze skupiny oborů Zemědělství a lesnictví, kód 41 a ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65. Na konci sledovaného období byl tedy v evidenci déle než 6 měsíců 1 absolvent a dosud nepracovalo 8 absolventů.

V evidenci **Úřadu práce Prachatic** bylo na konci sledovaného období 7 absolventů. 1 absolvent ze skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie, kód 36, 2 absolventi ze skupiny oborů Zemědělství a lesnictví, kód 41, 3 absolventi ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65 a 1 absolvent ze skupiny oborů Obchod, kód 66. Na konci sledovaného období byl tedy v evidenci déle než 6 měsíců 1 absolvent a dosud nepracovali 4 absolventi.

V evidenci **Úřadu práce Strakonice** bylo na konci sledovaného období 11 absolventů. 1 absolvent byl ze skupiny oborů Strojírenství a strojírenská výroba, kód 23, 1 absolvent ze skupiny oborů Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů, kód 33

a 1 absolvent ze skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie, kód 36. Další 3 absolventi byli ze skupiny oborů Zemědělství a lesnictví, kód 41 a 5 absolventů ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65. Na konci sledovaného období byli tedy v evidenci déle než 6 měsíců 4 absolventi a dosud nepracovali 4 absolventi.

V evidenci **Úřadu práce Tábor** bylo na konci sledovaného období 24 absolventů. 3 absolventi byli ze skupiny oborů Textilní výroby a oděvnictví, kód 31 a ze skupiny oborů Osobní a provozní služby, kód 69. 5 absolventů bylo ze skupiny oborů Stavebnictví, geodézie a kartografie, kód 36 a ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus, kód 65. 7 absolventů pocházelo ze skupiny oborů Zemědělství a lesnictví, kód 41. Na konci sledovaného období byl tedy v evidenci déle než 6 měsíců 5 absolventů a dosud nepracovalo 14 absolventů.

Následující tabulka uvádí strukturu nezaměstnanosti absolventů odborných učilišť dle skupin oborů.

Nezaměstnanost absolventů odborných učilišť dle skupin oborů								
Skupiny oborů	Úřady práce Jihočeského kraje							Celkem
	ÚP ČB	ÚP ČK	ÚP JH	ÚP PI	ÚP PT	ÚP ST	ÚP TA	
23 Strojírenství a strojírenská výroba						1		1
28 Technická chemie a chemie silikátů		1						1
29 Potravinařství a potravinařská chemie		1	8	1				10
31 Textilní výroba a oděvnictví			5	1			3	9

33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	1		3			1	1	6
36 Stavebnictví, geodézie, kartografie	5	1		2	1	1	5	15
41 Zemědělství a lesnictví	4		3	3	2	3	7	22
65 Gastronomie, hotelnictví, turismus	8	3	10	3	3	5	5	37
66 Obchod	3		5		1			9
69 Osobní a provozní služby		2	2				3	7
Celkem	21	8	36	10	7	11	24	117

Tabulka 7: Nezaměstnanost absolventů odborných učilišť dle skupin oborů

Pro dokreslení problematiky je uvedena situace na školách, které byly zahrnuty do zkoumání při dotazníkové metodě. Na integrovaném portálu Ministerstva práce a sociálních věcí jsou k dispozici záznamy počtu absolventů škol evidovaných na úřadech práce ke dni 30.9.2006. Dle tohoto portálu byl vybrán vzorek školských zařízení, která mají evidované absolventy (**28**). Jedná se tedy například o Odborné učiliště a Praktickou školu v Soběslavi, Střední odbornou školu a Střední odborné učiliště Milevsko a Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola, školní jídelna, školní družina, školní klub a Přípravný stupeň ZŠ speciální, Písek.

Z Tabulky 1 v příloze práce, která uvádí počty absolventů Odborného učiliště a Praktické školy v Soběslavi vyplývá, že v péči úřadu práce se nachází k 30.9.2006 35 absolventů. Mezi nimi je 18 dívek a z celkového počtu absolventů dosud nepracovalo 24 absolventů. Z daných údajů vyplývá, že i absolvent, který už někde

zaměstnán byl se opět stává klientem úřadu práce, ale jeho šance na umístění je o něco vyšší, jelikož se může prokázat byť i minimální praxí, což je dle ohlasů získaných od pracovníků škol, nesporná výhoda.

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Milevsko má dle úřadu práce evidovaných 5 absolventů, z tohoto počtu se jedná o 2 dívky z oboru kuchařské práce. Z absolventů tohoto oboru dosud nepracovali tři.

Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola, ŠJ, ŠD, ŠK a Přípravný stupeň ZŠ speciální, Písek měla ve sledovaném období z tříleté praktické školy v evidenci úřadu práce 2 absolventy. Jednalo se o dívky, z nichž jedna dosud nepracovala.

Základní škola a Praktická škola Trhové Sviny měla ve sledovaném období 4 absolventy v evidenci úřadu práce, kteří byli iniciativou o. s. Mesada zapojeni v tranzitním programu pracovní rehabilitace, jak je popsáno v kasuistice v Příloze 19.

Školy z výzkumného souboru, kde nebyli k výše uvedenému datu v evidenci úřadů práce nalezeni žádní absolventi, kteří by vyhověly zadaným podmínkám jsou například Střední odborné učiliště služeb Vodňany, Střední škola řemesel a služeb Strakonice, Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola České Budějovice, Základní škola a Praktická škola Trhové Sviny, Základní škola a Praktická škola Kaplice a Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola Jindřichův Hradec.

Z uvedených údajů vyplývá, že za školní roky 2004/2005 a 2005/2006 absolvovalo odborná učiliště 397 žáků v 17 učebních oborech, které jsou soustředěny do 10 skupin oborů. Početně nejvíce je zastoupena skupina oborů 41 Zemědělství a lesnictví (celkem 105 absolventů), do které patří učební obory Květinářské, zelinářské a ovocnářské práce (4 absolventi), Květinářské práce – květinářské a aranžérské práce (40 absolventů), Opravářské práce (61 absolventů). Vysoký počet absolventů má také skupina oborů 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus (90 absolventů), která je v Jihočeském kraji zastoupena učebním oborem Kuchařské práce (90 absolventů). Naopak nejméně absolventů má skupina oborů 28 Technická chemie a chemie silikátů (4 absolventi), která je v Jihočeském kraji zastoupena učebním oborem Zušlechťování skla (4 absolventi). Nejvyšší míru nezaměstnanosti vykazuje skupina oborů 31 Textilní

výroba a oděvnictví, která je zastoupena učebním oborem Šití oděvů. V tomto oboru absolvovalo v letech 2005 a 2006 17 žáků, z nichž bylo ve sledovaném období 10 nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti činila 52,94 %. Pouze o necelá tři procenta byla nižší míra nezaměstnanosti ve skupině oborů 29 Potravinářství a potravinářská chemie, která byla zastoupena oborem Pečivářské a cukrovinkářské práce s celkem 20 absolventy, z nichž bylo 10 absolventů nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti činila 50,00 %. Bezkonkurenčně nejnižší míru nezaměstnanosti vykazuje skupina oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba s 21 absolventy, z nichž ve sledovaném období byl pouze 1 absolvent nezaměstnaný a míra nezaměstnanosti činila 4,76 %.

Podrobné údaje o míře nezaměstnanosti absolventů odborných učilišť v jednotlivých skupinách učebních oborů jsou uvedeny v následující tabulce.

Míra nezaměstnanosti absolventů odborných učilišť v jednotlivých skupinách učebních oborů			
Skupiny oborů	Absolventi odborných učilišť šk. r. 2004/2005 a 2005/2006	Nezaměstnaní absolventi odborných učilišť šk. r. 2004/2005 a 2005/2006	Míra nezaměstnanosti v %
23 Strojírenství a strojírenská výroba	21	1	4,76 %
28 Technická chemie a chemie silikátů	4	1	25,00 %
29 Potravinářství a potravinářská chemie	20	10	50,00 %
31 Textilní výroba a oděvnictví	17	9	52,94 %
33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	18	6	33,33 %
36 Stavebnictví, geodézie, kartografie	57	15	26,31 %
41 Zemědělství a lesnictví	105	22	20,95 %
65 Gastronomie, hotelnictví, turismus	90	37	41,11 %

66 Obchod	27	9	33,33 %
69 Osobní a provozní služby	38	7	18,42 %
Celkem	397	117	29,47 %

Tabulka 8: Míra nezaměstnanosti absolventů odborných učilišť v jednotlivých skupinách učebních oborů - říjen 2006

Kouřil 2007

6.3 Vyhodnocení dotazníkových akcí

6.3.1 Vyhodnocení dotazníkové akce pro praktické školy a odborná učiliště v Jihočeském kraji

Dotazníkem bylo kontaktováno 18 odborných učilišť a praktických škol v rámci Jihočeského kraje, odpovědělo 16 škol, což představuje 88,8 %, čímž je průkaznost výzkumu dostatečná.

Kontaktovány dotazníkem, který je uveden v Příloze 5, byly tyto školy :

1. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Trhové Sviny
2. Odborné učiliště a Praktická škola, Soběslav
3. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Hněvkovice, Týn nad Vltavou
4. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Milevsko
5. Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Písek
6. Střední odborné učiliště, Lišov
7. Střední odborné učiliště služeb, Vodňany
8. Střední odborné učiliště technické, Soběslav
9. Střední odborné učiliště zemědělské a služeb, Dačice
10. Střední škola řemesel a služeb, Strakonice
11. Střední škola, Vimperk
12. Základní škola a Praktická škola, Kaplice
13. Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola , ŠJ, ŠD, ŠK a Přípravný stupeň ZŠ speciální, Písek
14. Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola, České Budějovice

15. Základní škola a Praktická škola, Trhové Sviny

16. Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola, Jindřichův Hradec

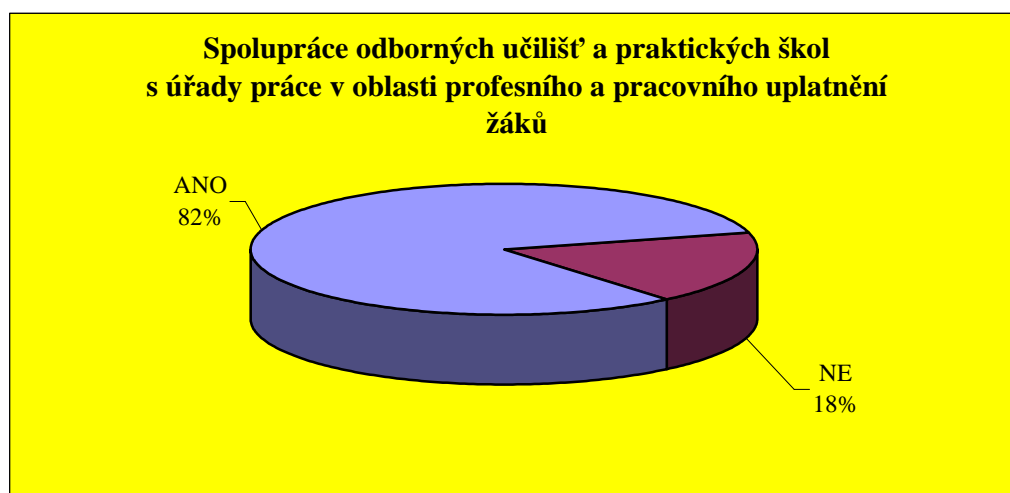
17. Ústav s výchovně léčebným režimem pro mládež, Odborné učiliště a praktická škola, Jindřichův Hradec

18. Odborné učiliště a Praktická škola, Soběslav

Dotazník pro praktické školy a odborná učiliště je uveden v Příloze 8, která také přináší přesné procentuální rozvrstvení odpovědí na otázky. Dotazník byl zaměřen na názor pedagogických pracovníků odborných učilišť a praktických škol na spolupráci rodin žáků se školami, na možnosti uplatnění žáků po absolvování studia či spolupráci škol se speciálními pedagogickými centry. Dotazník byl směřován na ředitele jednotlivých odborných učilišť a praktických škol, popřípadě na výchovné poradce. Kontakt s uvedenými pedagogy byl realizován prostřednictvím e-mailu, telefonu, jako nejlepší se ukázala osobní návštěva.

Podle poznatků pedagogických pracovníků odborných učilišť a praktických škol zvláště absolventi odborných učilišť získávají ve valné většině zaměstnání na volném trhu práce. Využití dalších forem zaměstnání zmiňovaných v dotazníku je daleko méně časté, i když zájem zvláště v případě chráněných dílen je zájem vyšší, než reálná nabídka. Také není možno zapomenout na to, že v některých regionech je menší počet těchto zařízení, což samozřejmě ovlivňuje negativně i možnosti uplatnění absolventů. Dalším důležitým poznatkem je fakt, že úplně nejobtížněji hledají uplatnění absolventi praktických škol, což je způsobenou vyšší mírou jejich mentální retardace, popřípadě při kombinovaných vadách se situace ještě ztěžuje.

Ve většině případů se zástupci všech oslovených školských zařízení shodli na tom, že bez ohledu na to, z jakého okresu pochází, je velmi kladně hodnocena činnost úřadů práce. Zmiňována byla především individuální péče o absolventy a pak kladně byla hodnocena i činnost Job klubů, které pomáhají v orientaci na trhu práce, což zvláště u absolventů, kterým nemůže nebo nechce pomoci rodina, je velmi žádoucí a často i jediná možná varianta, jak situaci řešit. Jejich jednoznačně kladný přínos bude zmiňován ve výzkumné části práce, která se týká přímo úřadů práce.

Graf 3: Spolupráce odborných učilišť a praktických škol s úřady práce v oblasti profesního a pracovního uplatnění žáků

Kouřil 2007

Stejné názory a podobné osobní postřehy oslovených respondentů přinesly odpovědi na otázky ohledně struktury oborů odborných učilišť v regionu, která se zdála pedagogickým pracovníkům až na výjimky dobrá, jen občas zazněla kritika některých módních oborů, které jsou sice mezi žáky žádané, ale po jejich absolvování nemají jejich absolventi v praxi uplatnění, takže stejně pak musí volit zaměstnání, které se zcela liší od vystudovaného oboru. To se týká především oborů 66-53-E/001 Práce v autoservisu či oboru 41-52-E/008 Květinářské práce – květinářské a aranžérské práce. Poněkud jiný je problém absolventů, spíše absolventek tradiční skupiny oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví, kdy nízká možnost jejich uplatnění na trhu práce přímo souvisí s krizí a útlumem textilního průmyslu v České republice, potažmo v celé Evropě.

Ve vztahu k druhé hypotéze **Odborná učiliště a praktické školy nabízejí dostatečnou strukturu s ohledem na daný typ, rozsah a formu postižení** lze uvést, že možnosti studia na odborných učilištích a praktických školách v rámci Jihočeského kraje se stále zvyšují a co se týče studia na odborných učilištích, nabídka je stále pestřejší.

Ve školním roce 2004/2005 absolvovalo v Jihočeském kraji odborná učiliště 229 žáků v 17 učebních oborech a v následujícím školním roce 2005/2006 absolvovalo odborná učiliště 168 žáků v 16 učebních oborech. V nadcházejícím školním roce 2006/2007 se nabídka učebních oborů značně rozšířila a jednotlivé střední školy nabízejí 39 učebních oborů kategorie E. Tyto učební obory mají zastoupení ve všech sedmi okresech Jihočeského kraje. Konkrétní nabídka učebních oborů je uvedena v Příloze 20.

Rozšiřuje se i nabídka studia na praktických školách. Ve školním roce 2004/2005 a ve školním roce 2005/2006 absolvovalo tento typ škol 43 žáků, kteří měli možnost navštěvovat praktickou školu jednoletou, praktickou školu dvouletou a praktickou školu tříletou. V nadcházejícím školním roce 2006/2007 mohou v rámci Jihočeského kraje žáci navštěvovat 5 praktických škol jednoletých o celkové kapacitě 58 studijních míst a 7 praktických škol dvouletých o celkové kapacitě 132 studijních míst. Praktické školy nejsou zastoupeny v okrese Strakonice a v okrese Prachatice. Konkrétní nabídka praktických škol je uvedena v Příloze 21.

Stejná shoda panovala mezi respondenty i v tom, že veřejnost ví o této problematice velmi málo a ani ji příliš nezajímá. Osvěta jde provádět jen velmi omezenými prostředky a tím také se nešíří nijak rychle. Někteří respondenti poukazovali i na nezájem odborné veřejnosti a politiků. Projevili názor, že zájem o školství jako takové a speciální obzvlášť je enormní jen v období před volbami, ale po nich se mnoho slibů neuskuteční a i dobré myšlenky nikdy nedojdou naplnění.

Podle respondentů je zájem žáků o budoucnost ovlivňován nejvíce rodinou a hned následně školou. V případě těchto absolventů, jak vyplynulo z výzkumu, je nereálné předpokládat, že sami mají realizovatelné plány, které také dokáží sami dovést do zdárného konce. Jak vypovídají procentuální výpočty v Příloze 8, jen velmi malá část absolventů si najde místo sama bez jakékoli pomoci. Dále bylo zjištěno, že školy zůstávají v kontaktu s absolventy i po ukončení vzdělání, jen pokud si to absolventi přejí, ale sama je bez důvodu nevyhledává. V odpovědích některých respondentů zaznělo, že školy mají zájem o to, jak si jejich absolvent vede v praxi a tyto kontakty by někteří vítali, nejednalo se ale o většinový názor.

Překvapivou informací bylo, že někteří respondenti nemají zkušenost s prací speciálně pedagogických center a necítí je tedy jako své partnery.

Z odpovědí respondentů dotazníku je zřejmé, že ve většině případů rodiče projevují o práci žáka zájem jen zřídka nebo v lepším případě alespoň reagují na výzvu školy ke spolupráci. Je tomu tak spíše v situacích, kdy už se objevil nějaký problém, který chce s nimi škola řešit. Preventivní péči o žáka považují za zbytečnou a dokud se nic neděje i za předčasnou. Výjimkou není ani neprostý nezájem o školní práci a chování žáka. Co se týče pomoci školy s hledáním pracovního uplatnění pro žáka na konci studia, školy se ve většině případů shodly na tom, že pomohou vždy, kdy žák sám projeví zájem. Zdá se, že soustavnější pomoc či nějaké systémové řešení, je nad možnosti a samozřejmě i povinnosti školských zařízení. Školy většinou sami hledání zaměstnání pro absolventy neinicují, ale jsou připraveny pomoci, když o to budou požádány i nad rámec svých povinností.

V závěrečné otevřené otázce je možno najít názory a individuální pohled respondentů na to, co je podle nich v současné době zásadním problémem při uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce vůbec. V odpovědích na tuto otevřenou otázku se objevily následující názory respondentů.

Zástupci škol vidí hlavní problém v nedostatku vhodných míst pro absolventy. Pokud se volné místo najde, bývá často podmiňováno praxí, kterou samozřejmě neměl absolvent kde získat.

V odpovědích ale také zaznělo, že pokud má absolvent opravdový zájem práci získat a neklade si při jejím výběru přehnané požadavky, velmi často při svém hledání uspěje. V případě těchto žáků existuje celá škála možností, jak tomuto absolventovi při jeho snaze pomoci. Zprostředkování této pomoci nebo alespoň dostatek informací o ní, si také kladou školy za jeden ze svých úkolů.

Rozhodující úlohu zde samozřejmě hraje rodinné zázemí a postoj rodiny k tomu, zda vůbec práci hledat a nebo raději volit v případě absolventů praktických škol zařazení do invalidního důchodu a v případě absolventů odborných učilišť se stát klienty úřadu práce. V dotaznících také zazněl názor, že úroveň rodin absolventů bývá ve valné většině ve všech směrech silně podprůměrná a to ovlivňuje situaci nežádoucím

způsobem. Pokud je na tom rodina lépe a například alespoň jeden z rodičů pracuje, je naděje na uplatnění absolventa mnohonásobně vyšší. Za nespornou nevýhodu pokládají respondenti odklon společnosti od ocenění manuální práce a především poukazují na nemotivující sociální politiku státu k práci. Na druhé straně, ale poukazují na nedostatečnou pomoc státu při zaměstnávání absolventů především praktických škol. Svou roli zde sehrávají i regionální specifika. Například na Jindřichohradecku ubývá tradičních zaměstnavatelů především v textilní výrobě, což s sebou nese nežádoucí pokles pracovních míst pro všechny obyvatele regionu, což pro absolventy odborných učilišť to platí dvojnásob. Velmi špatná se respondentům zdá také informovanost společnosti o možnostech absolventů. Častý je názor veřejnosti, že absolvent ani nemůže a nebo nechce podat dobrý a stabilní výkon, jeho hodnota se zdá nízká, spíše je brán jako přítěž pro všechny.

6.3.2 Vyhodnocení dotazníkové akce pro vybranou skupinu firem evidovaných na úřadu práce jako potenciální zaměstnavatelé absolventů odborných učilišť a praktických škol

Pro dokreslení situace při uplatňování absolventů v různých formách zaměstnání, byla dalším objektem zkoumání **skupina zaměstnavatelů**, která má, podle informací dodaných úřadem práce, zaměstnávat absolventy odborných učilišť a praktických škol. Jedná se vesměs o zaměstnavatele, kteří provozují chráněné pracovní dílny a chráněná pracovní místa.

Jedná se o tento reprezentační vzorek firem, jejichž data jsou získána z úřadu práce:

1. Služba, výrobní družstvo se sídlem v Českých Budějovicích, má chráněné pracovní dílny v Českých Budějovicích, v Borovanech a na Rudolfově. Chráněná pracovní místa v domácnosti jsou v Týně nad Vltavou, Jindřichově Hradci, Strakonících, Třeboni a Táboře. Předmětem činnosti je šití dek, čištění peří, kompletace drobných předmětů, kovoobrábění, ostraha a ochrana majetku, montáž elektronické zabezpečovací instalace a silikonového kovotěsnění a také instalace a prodej fólií na sklo.

2. PCO – hlídací služba, s. r. o. v Českých Budějovicích se zabývá střežením objektů fyzickou i elektronickou ostrahou, montáží docházkových systémů a recepční službou pro zákazníky firmy. Kompletace výrobků a montáž docházkových systémů je činností navazující chráněné pracovní dílny.
3. DELTA, výrobní družstvo invalidů, které má chráněné pracovní dílny v Českých Budějovicích a na Rudolfově. Jejich činností je výroba vnitřního nábytkového kování, dále sklopné kování pro sedací soupravy a rozkládací lůžka. Dále zde zhotovují dodávky výrobků s různou povrchovou úpravou a provádějí drobné montážní práce a kompletaci výrobků.
4. AVÍZO, s. r. o., je firmou, která má své sídlo ve Zlivi a zabývá se výrobou bublinkové a hladké polyetylenové fólie, obálek s protinárazovou fólií, recyklací polyetylenového odpadu a výrobou samolepících obálek na tiskopisy.
5. ALFA PRINT – POLYFLEX, s.r.o. má své chráněné pracovní dílny v Českých Budějovicích a v Dívčicích. Jedná se o výrobu razítek, reklamních nápisů a tisku. Dále zajišťují dodávky reklamních předmětů a kancelářských potřeb či následnou kompletaci výrobků.
6. Domov sv. Anežky, o.p.s. má chráněné pracovní dílny v Týně nad Vltavou a chráněná pracovní místa rovněž v Týně nad Vltavou a dále v Hluboké nad Vltavou. Základna jejich pracovních činností je velmi pestrá. Jedná se o údržbu veřejné zeleně a na to navazující lesnické a zahradnické práce. Výroba drobné keramiky a upomínkových předmětů probíhá v keramické dílně. V dílně truhlářské se vyrábějí lavičky, nábytek a palety. Dále zde můžeme najít dílnu tkalcovskou , ve které klienti zhotovují koberečky a předložky. V neposlední řadě stojí samozřejmě samotný prodej těchto předmětů.
7. Nazaret, středisko Diakonie a misie Církve československé husitské má své chráněné pracovní dílny, tak i na chráněná pracovní místa v Trhových Svinech a Borovanech. Vyrábějí zde textilní, porcelánové a keramické výrobky, které prodávají v Trhových Svinech na chráněném pracovním místě na Novém Městě.

8. Domeček – středisko pro volný čas a integraci Diakonie a misie Církve československé husitské rovněž v Trhových Svinech, kde je chráněná pracovní keramická dílna.
9. UNIPACK CZ s. r. o. má sídlo v Českých Budějovicích a její činností je výroba a kompletace reklamních materiálů.
10. Rumpold – T, s. r. o. je chráněná pracovní dílna v Týně nad Vltavou, ve které se recyklují vadné a zastaralé elektropřístroje.
11. Kavárna Na půl cesty je ojedinělé chráněné pracovní místo v Českých Budějovicích, které zajišťuje absolventům, kteří v kavárně pracují, nejen pracovní místo, ale i kontakt s běžnou populací a návštěvníkům kavárny možnost nahlédnout do jim neznámého světa.
12. Sokar Gastro spol. s. r. o. v Českých Budějovicích ve své chráněné pracovní dílně vyrábí především bagety, ale i další potravinářské výrobky a na svém chráněném pracovním místě je prodává. Například ve formě svačin pro některé základní školy ve městě.
13. Firma Václav Drhovský v Českých Budějovicích v chráněné pracovní dílně vyrábí především jednoduché textilní výrobky, jedná se o šití potahů a polštářků. Molitanové výrobky na chráněném pracovním místě rovněž v Českých Budějovicích také prodává.
14. Tiskárna Vltavín s. r. o. v Týně nad Vltavou se ve své chráněné pracovní dílně věnuje kartonážní výrobě, především lepení, šití a potisku kartonů. Výroba je specifická tím, že většinu úkonů je zde třeba provádět ve stoje, což bohužel zužuje možnost zaměstnání části absolventů, protože pro některé je tento typ práce nevhodný.
15. PROFIMEX, spol. s. r. o. v Týně nad Vltavou a v Českých Budějovicích v chráněné pracovní dílně šije pracovní oděvy.
16. Kvalita – družstvo služeb v Českých Budějovicích na chráněném pracovním místě pere pracovní oděvy a pracovní pomůcky.
Firma sdělila, že i když absolventy zaměstná, odmítá o tom sdělovat jakékoli informace.
17. Firma Zuzana Návarová má sídlo v Radčicích a v Českých Budějovicích, kde na chráněném pracovním místě prodává a vyrábí cukrářské výrobky.

18. POP Tábor – JC, s. r. o. má sídlo v Táboře a na chráněném pracovním místě na Borku prodává pracovní oděvy a pracovní pomůcky.

19. THÉSEUS, s. r. o. v Českých Budějovicích v chráněné pracovní dílně provádí grafické, a kresličské práce. Další aktivitou je obšívání koberců.

Firma žádné absolventy odborných učilišť a praktických škol nezaměstnává a výhody které jejich zaměstnávání přináší považuje za diskutabilní. Spolupráci s odbornými učilišti a praktickými školami nebo rodiči absolventů nevyhledává. Stejně tak není v kontaktu s úřadem práce.

20. WEDET s. r. o. v Českých Budějovicích v chráněné pracovní dílně provádí grafické práce a reklamní tisk.

21. TEXODO, spol. s r.o., ve Strakoniciích zaměstnává v chráněné dílně a rámci chráněných pracovních míst absolventy odborných učilišť při výrobě oděvů a oděvních doplňků.

22. CALLA CZ Sedlice se věnuje kovoobráběčství, velkoobchodu, zprostředkování obchodu a ve své kovodílně zaměstnává v rámci chráněného pracovního místa absolventa odborného učiliště, který je synem zaměstnance dílny.

23. VLKOS - VDI Strakonice ve svých činnostech velkoobchodu i maloobchodu, poskytování služeb v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a při výrobě oděvů provozuje chráněnou dílnu, ale nezaměstnává absolventy, ani nemá zájem na kontaktech se školami.

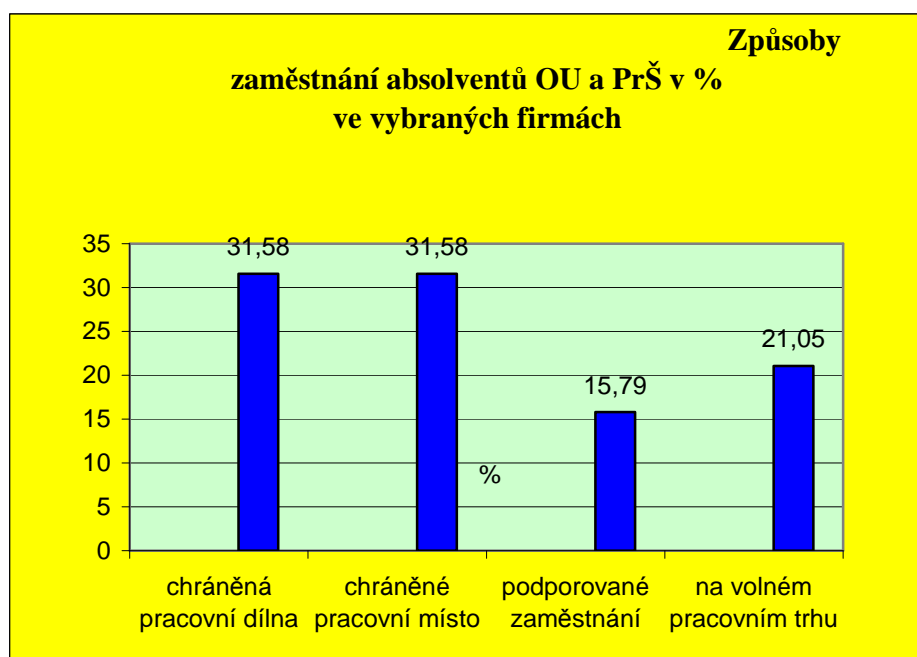
24. středisko Rolnička Diakonie České církve evangelické v Soběslavi zaměstnává ve své chráněné dílně a v rámci chráněných pracovních míst absolventky odborných učilišť z oboru Květinářské práce a Šití oděvů i absolventy praktické školy.

25. Firma Josef Šimečka – SiP Strakonice provozuje chráněnou dílnu, ve které se zaměstnaní absolventi odborných učilišť věnují výrobě klíčů a technické pomoci při zabezpečení osob a majetku.

Dotazník rozeslaný firmám se nachází v Příloze 3. Přesné procentuální rozvrstvení odpovědí na dotazníky přináší Příloha 6.

Kontakty na výše uvedené firmy mají k dispozici úřady práce v Jihočeském kraji. Ve většině případů zaměstnávají oslovené firmy pouze absolventy odborných

učilišť a to v celku bez potíží, většina těchto absolventů nachází své místo na volném trhu, jiné formy zaměstnání jsou méně časté. Mnohem horší situace je při snaze o zaměstnání absolventů praktických škol. Oslovené firmy uvádí, že specifika při práci s nimi a z toho plynoucí potíže v žádném případě nevyváží ani jejich snaha o dobrý pracovní výkon ani výhody, které s sebou jejich zaměstnávání nese. Jelikož v dotazníkové akci byly osloveny firmy, které se soustředí především na zaměstnávání absolventů v rámci chráněných pracovních dílen a chráněných pracovních míst, zdá se, jakoby na volném trhu bylo zaměstnáno pouze malé procento absolventů. Dle údajů školských zařízení a úřadů práce se ale naopak ukazuje, že absolventi odborných učilišť naopak na volném trhu práce získávají většinu pracovních příležitostí. Monitorovaná situace a zveřejněné výsledky spíše tedy odpovídají situaci absolventů praktických škol než odborných učilišť.

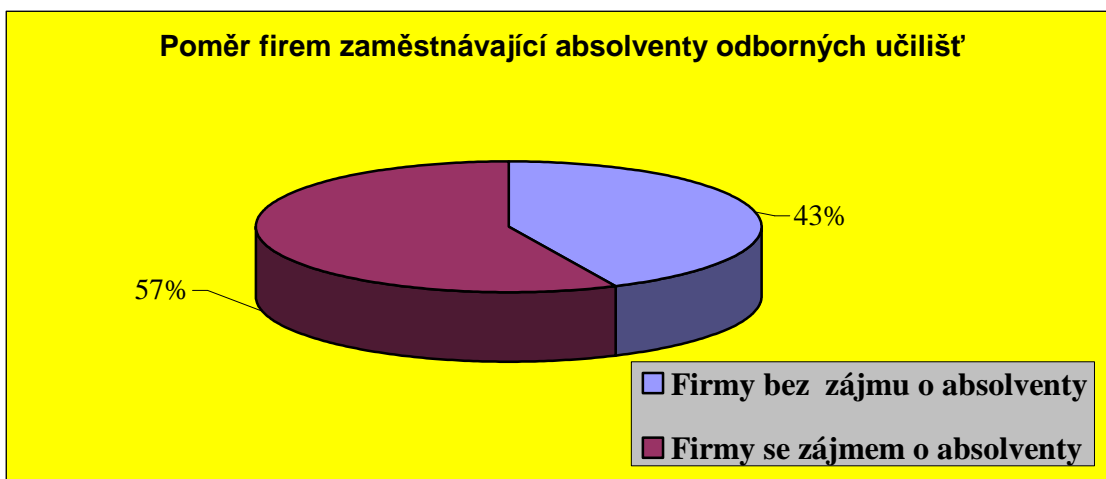
Graf 4: Způsoby zaměstnání absolventů OU a PrŠ v % ve vybraných firmách
Kouřil 2007

Výhody vyplývající ze zaměstnávání těchto absolventů pro zaměstnavatele nemotivují dostatečně ani polovinu firem, které se rozhodly do dotazníkové akce zapojit. Jak vypovídá vyhodnocení dotazníku v Příloze 6, částečně motivují tyto výhody

30 % a stejný počet respondentů nemotivuje. S úřady práce spolupracuje při nabídce pracovních míst absolventům jen polovina respondentů a druhá polovina nemá o tuto pomoc zájem. Zde je jasně patrný rozdíl mezi školskými zařízeními, které si naopak činnost úřadů práce nemohou dost vynachválit. Ti zaměstnavatelé, kteří ale s úřady práce spolupracují, jsou podle sebraných dat s jejich prací také spokojeni, naopak se obávají ztráty jejich podpory, popřípadě ztráty státních dotací. Naopak spolupráce s jednotlivými odbornými učilišti či praktickými školami při nabídce pracovních míst absolventům je velmi řídká, 80 % respondentů o ni nemá zájem. Při hledání pracovního uplatnění uvádějí zaměstnavatele také, že kontakty s rodiči absolventů odborných učilišť a praktických škol při hledání pracovního uplatnění jsou spíše výjimečné. To také dokládají další zjištěné skutečnosti. Jedná se například o fakt, že pokud rodiče sami nepracují, nebudou zaměstnání shánět ani pro své dítě. Na celé věci jsou často zainteresováni pouze finančně a necítí potřebu rehabilitace svého dítěte, ani nemají snahu pomoci mu postavit se na vlastní nohy.

Pro názornější představu o tom, jaký zájem mají firmy o zaměstnávání absolventů odborných učilišť a praktických škol, budou uvedena grafická znázornění v procentech.

Z dotazníkové akce pro firmy v Jihočeském kraji, které byly doporučeny úřady práce jako potenciální zaměstnavatelé absolventů odborných učilišť, vyplynulo, že 57% oslovených firem zaměstnává absolventy odborných učilišť a 43% je nezaměstnává momentálně, či je ještě nikdy nezaměstnávalo a ani o tom neuvažuje.

Graf č. 5: Poměr firem zaměstnávajících absolventy odborných učilišť

Kouřil 2007

V případě praktických škol, jak bylo při výzkumu zjištěno, je situace mnohonásobně horší. Důvodu, proč je tomu tak jsou v práci uváděny. Pouze 21 % oslovených firem zaměstnává absolventy praktických škol nebo připouští možnost jejich zaměstnání. Zbývajících 79 % oslovených firem zájem nemá a uvádí, že ani mít nebude, protože se zaměstnáním absolventů praktických škol, jak se domnívají, jsou neřešitelné problémy.

Graf 6: Poměr firem zaměstnávajících absolventy praktických škol

Kouřil 2007

6.3.3 Vyhodnocení dotazníkové akce pro pracovníky úřadů práce v Jihočeském kraji

Posledním objektem zkoumání, byli **pracovníci úřadů práce**, kteří pracují právě na odděleních profesního poradenství. Rozeslaný dotazník je umístěn v Příloze 4.

V rámci dotazníkové akce bylo osloveno všech sedm pracovníků ze všech okresů kraje, kteří se zabývají profesní tematikou. Všichni pracovníci byli navštíveni osobně, návratnost dotazníků byla 100 %. Ukázka dotazníku, který jim byl rozeslán, je v Příloze 4. Přesné procentuální rozvrstvení odpovědí na dotazníky přináší Příloha 7. Z dotazníkové akce vyplynulo, že firmy, které se věnují zaměstnávání absolventů praktických škol a odborných učilišť úřady práce kontaktují, ale ne naprosto pravidelně. Zájem je spíše občasný, výjimku tvořily pouze dva okresy, jejichž pracovníci uvedli, že jejich kontakty jsou pravidelné a spolupráce je velmi úzká. Dalším důležitým poznatkem výzkumu bylo, že firmy si ve většině případů, dle mínění pracovníků úřadů práce, uvědomují, že zaměstnávají jedince s různým stupněm handicapu. Opačný názor byl zcela ojedinělý. Toto zjištění je jistě překvapivé a potěšující. Je totiž pravděpodobné, že takový zaměstnavatel svého zaměstnance lépe pochopí a může mu podat pomocnou ruku. Velmi vysoké procento respondentů také uvedlo, že mezi úřady práce a školskými zařízeními funguje čilá spolupráce při snaze, vyhledat pro absolventy vhodné zaměstnání. Z dotazníkové akce také vyplynulo, jakým způsobem se zapojují do hledání zaměstnání sami absolventi. Nejvíce respondentů se domnívá, že se aktivně na hledání zaměstnání účastní buď sami absolventi, jejich rodiče a někdy i obojí současně. Není výjimkou ani případ, kdy celou iniciativu převezmou rodiče společně s úřadem práce za absolventa. Jak vyplynulo z poslední otázky dotazníku, každý z pracovníků úřadu práce se někdy setkal s tím, že veškerou iniciativu převzali rodiče absolventa a sami úřad kontaktovali. Poslední zjištěnou informací bylo, že menší procento absolventů považuje za svou prioritu získání sociálních dávek a přibližně stejně velká skupina absolventů se obejde bez pomoci a pracovní uplatnění si najde sama bez pracovníků úřadů práce.

Z předcházejícího výzkumu vyplývá, že školská zařízení si velmi cení činnosti úřadů práce. Z tohoto důvodu byla do práce zařazena dotazníková akce pro pracovníky úřadů práce v Jihočeském kraji, kteří se právě problematikou profesního poradenství

zabývají. Z dotazníku pro školy vyplynulo, že do přímé pomoci při hledání zaměstnání pro absolventy se většinou nezapojují školy automaticky, ale jen v případě zájmu samotného absolventa nebo jeho rodiny. Aby na toto hledání nezůstali absolventi sami, nabízejí úřady práce ojedinělou příležitost získání pomoci v Job Clubech.

Job Cluby jsou součástí služeb úřadů práce a organizačně jsou zařazeny do odboru poradenství. Prvotně jsou sice určeny pro dlouhodobě nezaměstnané, ale jednotlivými pobočkami úřadů práce jsou zde vytvářeny programy i pro všechny absolventy škol, takže se tato možnost týká i absolventů odborných učilišť. Jsou spojeny s Informačním a poradenským střediskem pro volbu a změnu povolání úřadu práce (IPS). Práce v Job Clubu je založena na práci ve skupinách, které jsou vedeny zpravidla dvěma lektory. Jak je patrné z náplně činnosti, hlavním cílem je pomoci členům klubu nalezením vhodného pracovního uplatnění. Jsou jim k dispozici adresáře firem, včetně kontaktů, či seznamy volných pracovních míst evidovaných úřadem práce. Lektori seznamují uchazeče s webovými servery, které nabízejí zaměstnání, popisují jednotlivá povolání, aby absolventi získali co nejlepší představu. Společné besedy mezi jednotlivými účastníky klubu umožňují vzájemnou výměnu zkušeností a informací. Aktivně je využívána možnost přístupu na počítač, internet, telefon. Zásadní rolí Job Clubů je nácvik důležitých dovedností. Absolventi jsou připravováni formou skupinových nácviků, které směřují k orientaci na místním a regionálním trhu práce. Pokud to intelektové schopnosti absolventů umožňují, jsou lektory připravováni na psaní žádosti o zaměstnání či sestavení strukturovaného životopisu. Lektory byla vyzdvihována důležitost přípravy odpovědí na časté otázky při přijímacím pohovoru, nácviku dovedností v mezilidské komunikaci a kultivace vystupování. Absolventi mohou poznat své vrstevníky, kteří se nacházejí ve stejné situaci a potýkají se se stejnými problémy. Lektori pro ně představují kvalifikované a nezaujaté poradce, kteří jim mohou pomoci v ujasnění jejich možností a schopností, popřípadě i s hledáním profesních i životních cílů. Jedná se tedy o jednu z úspěšných a vyhledávaných aktivit úřadů práce.

7. Diskuse

Uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce se velmi výrazně odlišuje v období před rokem 1989 a po něm. V době před sametovou revolucí bylo plánované pětileté hospodářství a především zaměstnanost byla uměle udržována. Člověk bez práce stál mimo zákon, byl příživníkem, pro kterého nebylo v socialistické společnosti místo. Tato doba zdánlivě umožňovala zaměstnat všechny absolventy zvláštních odborných učilišť a na daném pracovišti je udržet, přestože byl jejich ekonomický přínos v daném místě diskutabilní. Umístění byli tedy všichni absolventi, ale často řemeslo, kterému se vyučili, neprovozovali a v zaměstnání konali jen pomocné práce.

Jaká je situace v uplatňování absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce po roce 1989, ukazují výsledky zkoumaných objektů v této práci. Předmětem a hlavní hypotézou práce bylo, zda je trh práce ve všech formách schopen nabídnout uplatnění absolventům odborných učilišť a praktických škol a vedlejší hypotézou bylo, zda odborná učiliště a praktické školy nabízejí dostatečnou strukturu s ohledem na daný typ, rozsah a formu postižení.

Dle výsledků výzkumu je patrné, že **trh práce ve všech formách není schopen nabídnout uplatnění všem absolventům odborných učilišť a praktických škol.** V případě praktických škol je situace ještě horší, tak jak ukazují výsledky v předcházející části práce. Na volném trhu práce nenašel uplatnění žádný absolvent praktické školy. Více než 50 % absolventů pobírá invalidní důchod. Určitou míru uplatnění nabízejí firmy ve spolupráci s úřady práce v projektech chráněných dílen, chráněných pracovních míst a podporovaného zaměstnání. Z tohoto pohledu je největší nabídka v okresech České Budějovice, Strakonice, Tábor. Naopak v okrese Český Krumlov dle sdělení pracovníka ÚP Český Krumlov je jediná chráněná dílna provozovaná VD Otava.

Zájem o zaměstnání absolventů praktické školy byl podle odpovědí respondentů velmi malý, jak ukazuje i procentuální výpočet odpovědí v příloze vyhodnocující dotazník pro firmy. Zajímavou cestou se jeví společný projekt Základní školy praktické a Praktické školy Trhové Sviny, o. s. Mesada a Úřadu práce v Českých Budějovicích,

kteří se podílejí na programu pracovní rehabilitace čtyř absolventů výše zmíněné školy. Tento program vychází ze zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 69 - § 74 a vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 518/2004 Sb. 1. část – Pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením. Pracovní rehabilitace je souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání. Úřady práce zabezpečují tento způsob rehabilitace a hradí náklady s ní spojené. Spolupracují při tom s dalšími fyzickými či právníckými osobami. Ředitel příslušného úřadu práce jmenuje odbornou pracovní skupinu pro pracovní rehabilitaci, která je jeho poradním orgánem. Vyjádření a návrhy odborné skupiny mají povahu doporučení. Odborná skupina je složena ze zástupců odborné veřejnosti, ze zástupců organizací zdravotně postižených, ze zástupců zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % osob se zdravotním postižením., se zástupci vzdělávacích zařízení pro zdravotně postižené a ze zástupců úřadů práce. V odborné skupině zřízené rozhodnutím ředitele Úřadu práce v Českých Budějovicích zasedá například primářka rehabilitačního oddělení Nemocnice a. s. České Budějovice, ředitel Domova sv. Anežky, ředitel firmy PCO s. s. r. o., konzultantka o. s. Mesada. Odborná komise doporučuje předpokládaný cíl, časový průběh, způsoby hodnocení účinnosti stanovených forem pracovní rehabilitace. Tzv. tranzitní program o. s. Mesada navrhl pracovní rehabilitaci pro tři chlapce a jednu dívku, absolventy Praktické školy. Byla navázána spolupráce posléze uzavřena smlouva se dvěma institucemi, Vědeckou knihovnou České Budějovice a Jihočeským muzeem České Budějovice a se dvěma firmami: VTP Agrien, s. s. r. o., která se zabývá výsadbou a údržbou zeleně a Zahradní centrum ing. Petr Klíma. Pracovní rehabilitace může u konkrétní osoby probíhat v časovém rozsahu až 24 měsíců. Zahrnuje poradenskou činnost a přípravu k práci.

V Příloze 13 je uvedena kazuistika všech čtyř absolventů, kteří byli do projektu zapojeni.

Pracovní rehabilitace všech čtyř absolventů pokračuje, došlo k uzavření následných smluv. Podle sdělení pracovníků o. s. Mesada, pracovníků úřadu práce a jednotlivých zaměstnavatelů je obecným problémem fakt, že všichni absolventi v zaměstnání mají vyšší ambice než jsou reálné možnosti. Objevuje se touha pracovat při výdeji knih, provádět návštěvníky a dávat jim informace, prodávat zboží

zákazníkům. Velmi pečlivě připravena musí být součinnost s pracovníky, kteří jsou v dané firmě pověřeni řízením pracovní činnosti absolventa. Musí se vzít do úvahy nestálost výkonnosti, změny nálad a chování absolventa. Žádný ze čtyř uvedených absolventů zatím není připraven uzavřít standardní pracovní smlouvu. Přesto o. s. Mesada připravuje další projekt v rámci pracovní rehabilitace, protože přínos pro samotného absolventa je jistě nezanedbatelný. Je to zcela určitě krok správným směrem. Pracovní uplatnění absolventů praktických škol je velmi problematické a každý projekt, který by napomohl situaci změnit, je vítán.

V porovnání s absolventy praktických škol je situace v možnosti pracovního uplatnění absolventů odborných učilišť výrazně lepší. Přesto takřka 30 % nezaměstnanost znamená, že skoro každý třetí absolvent nezískal zaměstnání. Důvody pro lepší výchozí pozici žáků odborných učilišť jsou poměrně jasné. Mentální úroveň umožňuje žákům odborných učilišť získat konkrétní kvalifikaci a zakončit vzdělávání výučním listem. Tím se pro firmy stává do určité míry zajímavým, rozhodně zajímavějším než absolvent praktické školy. Není náhodou, že nejmenší míra nezaměstnanosti je u absolventů učebních oborů Zámečnické práce a údržba, Obrábění kovů, Opravářské práce. Vysokým podílem praktické části výuky si žáci osvojí potřebné znalosti a dovednosti, které pak mohou nabídnout potenciálnímu zaměstnavateli. Obdobná je situace u žáků učebního oboru Práce v autoservisu, kdy všichni absolventi našli zaměstnání, ale ani jeden přímo v autoservisech, kde se požadavky na kvalifikaci významně zvyšují. Zhoršuje se pozice absolventů, respektive absolventek v tradičních dívčích učebních oborech, jako je například Šití oděvů ze skupiny oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví, což souvisí s krizí celého odvětví, ale překvapivě i v oboru Pečivářské a cukrovinkářské práce.

Se sílícím tlakem na zvyšování kvalifikace v oblasti výroby a dalším příchodem pracovní síly ze zahraničí se v této sféře bude zmenšovat prostor pro absolventy odborných učilišť a perspektivu bude nutné hledat v oblasti služeb.

Nutno poukázat také na rozpor, který vyplývá například z teoreticky chvályhodného přístupu zaměstnat a tím pádem rehabilitovat co nejvíce handicapovaných absolventů, ale praxe často přináší nečekané a velmi často těžko

odstranitelné překážky. Na rozpory v této problematice poukazuje ve své knize Mentální retardace i Iva Švarcová. Přestože mentálně retardovaní představují mezi handicapovanými jednu z nejpočetnějších skupin, představy laické a bohužel často i zdravotnické veřejnosti o nich jsou zkreslené. Jak uvádí Švarcová, největší problém vidí v tom, že není činěn rozdíl mezi mentálně retardovanými. **Přitom rozdíl mezi lidmi s lehkou mentální retardací a lidmi s hlubokým postižením je větší, než rozdíl mezi lidmi s lehkou mentální retardací a běžnou populací.** Lidé s lehkou mentální retardací mohou absolvovat odborné učiliště, najít si zaměstnání i založit rodinu zcela jako běžná populace, čímž se stávají jejími platnými členy (16). Stejně výsledky se objevují i ve výstupech z výzkumné části práce. I když problémy, které mentální handicap absolventům přináší při hledání zaměstnání, není možno zcela vymazat a ani není možné donutit zaměstnavatele na volném trhu, aby absolventa v místě drželi i za cenu finanční ztráty pro firmu, přesto byly nalezeny důkazy, jak se lze se zmíněnou situací důstojně vyrovnat. Podle rozhovorů vedených například v kavárně Na půl cesty majitelka dotuje tento provoz ze svého dalšího podnikání a je tak jednou z velmi osvědčených zaměstnavatelů, který využívá všech možností, jak provoz udržet. Jsou to tedy nejen zisk z provozu kavárny a vlastní aktiva majitelky, ale i státní dotace a prodej výrobků z chráněných dílen, například z táborské Rolničky nebo prodej fair trade výrobků a vaření kávy a čaje v kavárně z těchto fair trade surovin. K dispozici jsou tu také i osvětové letáky pro návštěvníky kavárny, které společně s vlastní činností provozovny napomáhají k lepšímu přijetí lidí z handicapem. Bohužel byly však zaznamenány i výpovědi některých podnikatelů, které upozorňovali na chaos v zákonech a na nevyzpytatelný systém rozdělování dotací, kvůli kterému si nemohou plánovat objem výroby nebo třeba nábor nových zaměstnanců. Vadila i nespravedlnost při posuzování podobných žádostí o podporu. Byly popsány případy, kdy se podpora dvou zcela identických chráněných dílen ve dvou sousedních okresech se stejnou nezaměstnaností lišila o desítky procent. Nejvíce však demotivuje nestabilita výše podpory z roku na rok. Příspěvek na pracovní místo je součástí finančního plánu každého zaměstnavatele a když nezná do poslední chvíle výši dotace, skutečně těžko může plánovat rozvoj a rozhodovat se, jakým směrem zaměří své podnikání. Někteří

zaměstnavatelé postižených však tvrdí, že výše dotací jim pouze kompenzuje nižší pracovní výkony pracovníků a ve výsledku žádnou finanční výhodu do podnikání nepřináší (2).

Pro dokreslení situace lze uvést ukázkou z rozhovoru s jedním ze zaměstnavatelů mentálně handicapovaných: „Peníze od státu by bral každý, ale málokdo ví, co zaměstnávání několika invalidů skutečně obnáší. Potíže se zdravými lidmi se s těmi „lapáliemi“, které musím každodenně řešit já, nedají vůbec srovnávat. Umí si šéf zdravých lidí představit, jak mentálně postiženému vysvětluje, že na toaletu se nemůže chodit každých pět minut? Navíc jsou častěji nemocní a přecitlivělí. Jednou se mi stalo, že se pohádali kvůli rozdělení nových pracovních povinností. Poté papírově onemocněla čtvrtina zaměstnanců naráz a výroba se výrazně zpomalila. Musel jsem je navštívit doma a osobní spory rychle urovnat. Řešit takovou situaci bych nepřál nikomu,“ uvedl ředitel výroby pro týdeník pro podnikatele Profit (2).

Získat dostatek relevantních informací právě z podnikatelské sféry pro výzkumnou část práce se ukázalo jako nejobtížnější. Některé firmy z důvodu ochrany osobních dat absolventů škol a také i z nedostatku času neposkytovaly žádné informace. Jedná se například o firmu Kvalita – družstvo služeb v Českých Budějovicích, která v rámci chráněného pracovního místa zaměstnává absolventy uvedených typů škol. Zabývá se praním pracovních oděvů a pracovních pomůcek. Mezi firmy, které byly ochotné podělit se o své zkušenosti patří například výrobní družstvo Služba, výrobní družstvo se sídlem v Českých Budějovicích, které má chráněné pracovní dílny v Českých Budějovicích, v Borovanech a na Rudolfově a chráněná pracovní místa v domácnosti jsou v Týně nad Vltavou, Jindřichově Hradci, Strakoncích, Třeboni a Táboře. Předmětem jejich činnosti je šití dek, čištění peří, kompletace drobných předmětů, kovoobrábění, ostraha a ochrana majetku, montáž elektronické zabezpečovací instalace a silikonového kovotěsnění a také instalace a prodej fólií na sklo. Dle údajů získaných z dotazníku pro firmy vyplývá, že družstvo se po celou dobu své existence od roku 1921 věnuje právě zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním, jak uvedl v dopise předseda družstva. Momentálně firma žádné absolventy odborných učilišť nebo praktických škol nezaměstnává. Důvodem však není

nezájem družstva, naopak družstvo nabízí prostor k jednání s případnými zájemci a uvádí, že je schopna domluvit se na jeho případném pracovním zařazení. Při jednání s firmou byl evidentní chápavý a osvětený přístup k dané problematice.

Další firma, která neodmítla rozhovor k dané problematice byla PCO – hlídací služba, s. r. o. v Českých Budějovicích, která se zabývá střežením objektů fyzickou i elektronickou ostrahou, montáží docházkových systémů a recepční službou pro zákazníky firmy. Kompletace výrobků a montáž docházkových systémů je činností navazující chráněné pracovní dílny. Při výzkumu bylo zjištěno, že firma zaměstnává často absolventy odborných učilišť i přes nemalé potíže, se kterými se musí potýkat. Jedná se především o nutnost stálé kontroly nad pracovníky, jinak je jejich výkon nespolehlivý a kolísavý. Velkým problémem je i častá nemocnost a fluktuace těchto pracovníků. Problémem se jeví, jak firma uvádí, také klesající státní dotace a i konkurenční boj o ně. Jen na katastru města České Budějovice jsou tři obdobné firmy. Tím se cítí firma ohrožena a tím pádem klade stále větší důraz na bezvadné výkony svých pracovníků. Z toho bohužel vzniká nežádoucí nervozita, plynoucí ze strachu o zaměstnání, které by mohl při pochybení pracovník ztratit., což je v případě absolventů časté.

Velmi vstřícný byl Domov sv. Anežky, o.p.s., který má chráněné pracovní dílny v Týně nad Vltavou a chráněná pracovní místa rovněž v Týně nad Vltavou a dále v Hluboké nad Vltavou. Základna jejich pracovních činností je velmi pestrá. Jedná se o údržbu veřejné zeleně a na to navazující lesnické a zahradnické práce. Výroba drobné keramiky a upomínkových předmětů probíhá v keramické dílně. V dílně truhlářské se vyrábějí lavičky, nábytek a palety. Dále zde můžeme najít dílnu tkalcovskou, ve které klienti zhotovují koberečky a předložky. V neposlední řadě stojí samozřejmě samotný prodej těchto předmětů. Dle dotazníku pro firmy bylo zjištěno, že firma zaměstnává jak absolventy odborných učilišť, tak praktických škol, v chráněných pracovních dílnách i na chráněných pracovních místech. Firma především chválí spolupráci s úřadem práce a také s odbornými učilišti a s praktickými školami. Rovněž velmi vítají kontakty s rodiči absolventů odborných učilišť a praktických škol, kteří je nejen kontaktují z důvodu získání zaměstnání pro své dítě, ale i nadále se zajímají o jeho práci

v Domově sv. Anežky. Výsledky práce se Domov snaží vhodně prezentovat na veřejnosti.

Již zmiňovaná kavárna Na půl cesty je ojedinělé chráněné pracovní místo v Českých Budějovicích, které zajišťuje absolventům, kteří v kavárně pracují, nejen pracovní místo, ale i kontakt s běžnou populací a návštěvníkům kavárny možnost nahlédnout do jim neznámého světa. To má nemalý význam jak v integraci personálu do běžného života, tak i k multikulturní výchově a výchově k toleranci a empatii na straně návštěvníků. Zde byla i vyjímečná možnost kontaktu přímo s absolventem trhosvinenského odborného učiliště, který odpověděl velmi ochotně na otázky týkající se jeho práce a svých plánů do budoucna (viz. Kasuistika, Příloha 9). Na pracovišti je s ním další pracovnice, pobírající částečný invalidní důchod ze zdravotních důvodů. Její práce je především kontrola účtů a případná výpomoc, jelikož dle jejího vyjádření, výkon těchto absolventů kolísá od naprosto bezchybné práce k apatii a nutnosti odpočinku i během pracovní doby.

Lze uvést firmu, která má se zaměstnáváním absolventů odborných učilišť rozporuplné zkušenosti. Jde o Tiskárnu Vltavín s. r. o. v Týně nad Vltavou, která se ve své chráněné pracovní dílně věnuje kartonážní výrobě, především lepení, šití a potisku kartonů. Výroba je specifická tím, že většinu úkonů je zde třeba provádět ve stoje, což bohužel zužuje možnost zaměstnání všech absolventů, protože pro některé je tento typ práce nevhodný. Firma zaměstnává pouze absolventy odborných učilišť. Jejich zaměstnávání považuje pro sebe pouze za částečnou výhodnou, jelikož nevýhody plynoucí například z častější nemocnosti jsou pro ně nesporné. Naopak si firma cení spolupráce s úřady práce, odbornými učilišti v regionu a vítají i občasné kontakty s rodiči absolventů, což všechno napomáhá nejen při jejich zaměstnávání, ale i pak při snaze si místo udržet.

Další firmou, která byla krajským úřadem označena jako jedna z těch, která zaměstnává absolventy odborných učilišť a praktických škol, měla být firma THÉSEUS, s. r. o. v Českých Budějovicích, která v chráněné pracovní dílně provádí grafické, a kresličské práce. Další jejich aktivitou je obšívání kobereců. Bohužel i když

se firma do dotazníkové akce zapojila, sdělila jen, že žádné absolventy odborných učilišť a praktických škol momentálně nezaměstnává.

Je zřejmé, že i když pracovní aktivita a s ní spojený pravidelný denní režim jsou vhodnými stimuly pro mentálně handicapované, protože udržuje mnohé jejich kompetence a naplňuje jejich život, jak uvádí v Úvodu do vývojové psychopatologie III. Marie Vágnerová, je někdy velmi obtížné tuto žádoucí aktivitu zajistit.

Přínosný je pro danou problematiku i pohled jednotlivých škol a učilišť v Jihočeském kraji, pocházející z dotazníkové akce a přímého kontaktu s řediteli, zástupci nebo výchovnými poradci na školách. Získat výstupní informace z těchto zařízení se ukázalo mnohem schůdnější, než v případě firem zaměstnávajících absolventy sledovaných zařízení.

I když se nepotvrdil předpoklad hlavní hypotézy, že trh práce ve všech formách je schopen nabídnout uplatnění absolventům odborných učilišť a praktických škol, je zřejmé, že absolventi odborných učilišť mají mnohem větší šanci se uplatnit než absolventi praktických škol. Profesní příprava žáků odborných učilišť je velmi dobře metodicky i věcně propracovaná, absolventi jsou kvalitně řemeslně připraveni. Důvodem menší šance absolventů praktických škol uplatnit se na trhu práce je jejich nižší mentální úroveň, jejich problémy se získáváním a udržením pracovních návyků a i nižší získaná odbornost, než je tomu u žáků odborných učilišť. Pro absolventy praktických škol je tedy nezbytná daleko větší podpora všech pomáhajících institucí, bez níž se neobejdou. Absolventi odborných učilišť, jak vyplývá z dotazníkové akce, nemají při reálných požadavcích výrazné problémy při hledání zaměstnání. Zvláště jsou-li podporováni svými rodinami. Některé školy, také poukazovaly na to, že zaměstnavatelé raději přijmou staršího pracovníka třeba i s minimální praxí, než čerstvého absolventa. Problémy se jim při zacvičování úplného nováčka zdají příliš velké a nad jejich možnosti, především u firem na volném trhu.

Vedlejší hypotéza, která předpokládala že odborná učiliště a praktické školy nabízejí dostatečnou strukturu a množství oborů, se potvrdila.

Většina školských zařízení v celém kraji se shodla, že nabídky a rozmanitost oborů je dostačující a ve většině případů nabídka vysoko překračuje poptávku. V tomto

ohledu se situace ve speciálním školství výrazně neliší od situace na ostatních středních školách, které v posledních letech zaznamenávají výrazný pokles počtu žáků a tento trend se v následujících letech nebude podle stávajících prognóz měnit.

Další střední školy otevírají učební obory kategorie E. Ve školním roce 2007/2008 budou mít žáci v Jihočeském kraji k dispozici 39 učebních oborů kategorie E, které budou moci studovat na 17 různých středních školách, jak je uvedeno v Příloze 20. Celková kapacita je více než 1900 míst. Tento trend kopíruje situaci v celém středním školství. Kvantita a pestrost v nabídce učebních oborů narůstá, žáků ubývá. Zvyšuje se finanční náročnost. Je otázkou, zda tento trend nemůže být kontraproduktivní.

Ke změně situace dochází i u praktických škol. Žáci budou mít ve školním roce 2007/2008 v Jihočeském kraji k dispozici 10 praktických škol ve dvouletém či jednoletém programu, jak je uvedeno v Příloze 21. Například v roce 2007 by se mohli na trhu práce uplatnit absolventi Praktické školy při DC Arpida.

Svou roli zde sehrává také region, ve kterém se školské zařízení nachází. Jde především o to, jaká je struktura výrobních podniků, popřípadě jsou-li v blízkosti bydliště absolventa chráněné dílny či chráněná pracovní místa, ve kterých ho mohou zaměstnat. Podle zjištěných informací i zde zájem v některých případech převyšuje kapacity těchto zařízení. Dalším problémem je, že absolvent je při nástupu do prvního zaměstnání vystaven velkému tlaku na jeho možnosti a schopnosti, potřebuje zázemí rodiny a tak je velmi nepravděpodobné, že by mohl za prací daleko dojíždět nebo se přestěhovat. Jednalo by se o další stresující faktory. Nejvhodnější variantou se zdá najít pracoviště v blízkosti bydliště, ale tím je opět absolvent při hledání omezován. Přitom je patrné, že absolvent hlavně těsně po nástupu do zaměstnání potřebuje podporu všech zainteresovaných, kteří mohou mimo jiné také dohlížet na to, aby absolvent zvládl požadavky denního režimu, spojeného s docházením do zaměstnání.

Dalším důležitým poznatkem celého výzkumu bylo zjištění, jak významnou roli sehrávají při zaměstnávání absolventů úřady práce. Jejich činnost je jistě důležitá pro každého žadatele o práci, ale u absolventů speciálního školství je nezastupitelná a péče, která je jim věnována, nijak nepokulhává za absolventy jiných druhů škol.

Sledování nezaměstnanosti absolventů prodělalo za poslední desetiletí určitý vývoj. Původní sledování vycházelo ze složitého systému zachycování údajů na jednotlivých úřadech práce a přenesení těchto dat ke zpracování na Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a dále na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO), Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV), Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV). Postupně docházelo ke zpřesnění přenosu dat, k čemuž významně přispělo zavedení soustavy Klasifikace kmenových oborů vzdělání (KKOV), což umožnilo přejít v konečném důsledku až na úroveň konkrétních učebních oborů. Do roku 2004 se do statistiky o nezaměstnanosti absolventů promítal nejednotný výklad definice uchazeče o zaměstnání – absolventa. Některé úřady práce vycházely z původně užívané definice, která odpovídala tehdejšímu znění zákoníku práce, další úřady práce vycházely z definice, která odpovídala zákonu o zaměstnanosti. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti ze dne 13. 5. 2004 již pojem absolvent – uchazeč o zaměstnání nedefinuje. Hovoří o kategorii uchazeč o zaměstnání – fyzická osoba do 25 let věku – které je potřebné věnovat zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání. Do této kategorie spadají uchazeči o zaměstnání z řad absolventů odborných učilišť a praktických škol. Ve statistickém sledování ze strany úřadů práce a MPSV jsou nadále vykazovány počty absolventů škol – uchazečů o zaměstnání po dobu dvou let od ukončení školy.

Národní akční plán zaměstnanosti, který byl přijat vládou ČR na léta 2004 – 2006, měl pomoci zlepšit situaci na poli zaměstnanosti mladých lidí vstupujících na trh práce. Plán kladl důraz na podporu rozvoje individuálních schopností, znalostí a motivace k práci a na modernizaci vzdělávacího systému, zejména odborného výcviku a odborné praxe. Byla zdůrazněna potřeba spolupráce státu (zejména MPSV, MŠMT, MPO), jednotlivých krajů a sociálních partnerů. Absolventi představují na trhu práce rizikovou skupinu. Vzhledem k chybějící praxi a nedostatečným pracovním návykům jsou nezaměstnaností mnohem více ohroženi než ostatní. Neúspěšnost při hledání pracovního místa na počátku pracovní kariéry může vést u mladého člověka ke ztrátě motivace a následně se může projevit i zvýšenou tendencí k sociálně patologickým jevům. Úřady práce po celou dobu své zatímní existence věnovaly celostátně značnou

pozornost aktivnímu zapojení absolventů do práce. Jak se dalo zjistit, jednotlivé úřady práce v Jihočeském kraji zdůrazňují potřebu preventivních opatření. Ty začínají už v okamžiku přípravy na volbu povolání, to se týká ve vztahu k této práci především žáků odborných učilišť.

Vedle preventivních opatření je také zdůrazňován význam adresnosti všech opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Proto od roku 2004 všechny úřady práce začaly uskutečňovat program První příležitost, který je určen mladým uchazečům o zaměstnání do 25 let. Cílem programu je nabídnout každé mladé nezaměstnané osobě pracovní místo nebo zvýšit její zaměstnatelnost formou poradenské aktivity v období do šesti měsíců její nezaměstnanosti.

Jak už bylo řečeno, velmi důležitý je individuální přístup ke každému absolventovi. Jednou z poradenských technik, která mají přispět ke zvýšení možnosti uplatnění absolventů – uchazečů o zaměstnání je individuální akční plán (IAP). Jeho obsahem je zejména stanovení postupu a časového harmonogramu plnění jednotlivých opatření.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti nabízí jako nástroj aktivní politiky zaměstnanosti tzv. příspěvek na zapracování. Ten může úřad práce na základě dohody poskytnout zaměstnavateli v tom případě, že zaměstnavatel přijímá do pracovního poměru uchazeče o zaměstnání, kterému je věnována zvýšená péče, jak už bylo řečeno, do této kategorie jsou řazeni mladí lidé do 25 let věku. Maximální doba poskytování příspěvku jsou tři měsíce a měsíčně může činit nejvýše polovinu minimální mzdy.

Dalším nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti je zřizování společensky účelných pracovních míst. Zaměstnavatelé je mají možnost zřídit na základě dohody s úřadem práce. Tato místa jsou určena pro uchazeče o zaměstnání, kterým není možné zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem. Úřad práce na takovéto pracovní místo může poskytnout příspěvek, u absolventů v tomto případě může být součástí dohody požadavek na vypracování plánu odborné praxe **(26)**.

Problémy v oblasti zaměstnanosti mohou být také řešeny pomocí cílených programů. Také ty jsou zaměřeny na zvyšování možností uplatnit se na trhu práce. Zde se může jednat o programy nejenom celostátního, ale i krajského, okresního obecního

charakteru. Takovým je kupříkladu program pracovní rehabilitace uskutečňovaný ve spolupráci ÚP v Českých Budějovicích, o. s. Mesada a Základní školy a praktické školy Trhové Sviny, což bylo podrobně popsáno v kapitole diskuse.

Jak už bylo řečeno, absolventi představují na trhu práce rizikovou skupinu. A absolventi odborných učilišť a praktických škol obzvlášť. Speciální školství zaměřuje svoji pozornost v této oblasti především na obsahovou stránku odborné přípravy. Vedle aktualizace kvalifikačních požadavků je pro budoucí profesní uplatnění absolventů škol zdůrazňován významu praxe. Pro absolventy odborných učilišť a praktických škol je nutnost seznámit se s reálným pracovním prostředím nejdůležitější částí jejich vzdělání. Jak už bylo zmíněno, je v této souvislosti nutná potřeba širšího zapojení zaměstnavatelské sféry, které by mělo být provázeno i vytvořením odpovídajících legislativních podmínek. Školy by se měly více zaměřit na osvojování tzv. klíčových kompetencí a reflektovat tak požadavky zaměstnavatelů týkající se především ochoty učit se, komunikačních dovedností, práce s informacemi, s výpočetní technikou, jazykových znalostí a celé řady sociálních kompetencí (schopnost práce v týmu, řešit problém, rozhodovat se, nést zodpovědnost, být adaptabilní a flexibilní).

Tyto údaje platí obecně pro absolventy všech typů škol a samozřejmě v rámci možností i pro odborná učiliště a praktické školy. Jak uvádí NÚOV v celorepublikové statistice, vykazuje **míra nezaměstnanosti vyučených absolventů oborů kategorie E pokles z hodnoty 39,1 % v roce 2004 na 32,6 % v roce 2005. V roce 2006 poklesla hodnota dokonce na 27,6 % (4).** V porovnání s celorepublikovou statistikou dosahovala **míra nezaměstnanosti vyučených absolventů oborů kategorie E v Jihočeském kraji vyšší úroveň, činila 29,47 % (22).** Z tohoto pohledu se situace v Jihočeském kraji liší od dalších kategorií středních a vyšších odborných škol. Míra nezaměstnanosti vyučených absolventů kategorie H, vyučených absolventů s maturitou kategorie L, absolventů maturitních oborů SOŠ kategorie M a absolventů vyšších odborných škol kategorie N je v rámci Jihočeského kraje nižší než v rámci celé České republiky.

Podle údajů NÚOV míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol vykazuje již tři roky klesající tendenci ve všech kategoriích, jak je

patrně z následujících údajů. V roce 2006 dosahovala míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol v Jihočeském kraji 9,85 %, což je hodnota nižší než celorepublikový průměr (11,4 %).

Nejvyšší míry nezaměstnanosti absolventů kategorie E v České republice jsou charakteristické zejména pro skupiny oborů 66 Obchod, 31 Textilní výroba a oděvnictví a 34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie. Rovněž vysoká je míra nezaměstnanosti u skupiny oborů 69 Osobní a provozní služby a u skupiny oborů vzdělání s nejvyšším počtem absolventů (v kategorii E) - 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus - která vykazovala 34,8 procentní míru nezaměstnanosti. Situace v Jihočeském kraji je obdobná, nejvyšší míru nezaměstnanosti vykazují skupiny oborů 31 Textilní výroba a oděvnictví, 29 Potravinářství a potravinářská chemie, 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus.

Nejnižší míry nezaměstnanosti absolventů kategorie E v České republice dosahují a relativně snadněji uplatnění na trhu práce naleznou absolventi skupin oborů vzdělání 28 Technická chemie a chemie silikátů, 23 Strojírenství a strojírenská výroba a 26 Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika (4). V Jihočeském kraji je obdobná situace u skupiny oborů 23 Strojírenství a strojírenská výroba, kde míra nezaměstnanosti dosahuje neuvěřitelně nízkou hodnotu 4,76 %.

Zde je důležité upozornit, že celorepubliková statistika se nijak výrazně neliší od dat získaných výzkumem v diplomové práci, takže je pravděpodobné, že získané údaje od respondentů z Jihočeského kraje by se opakovaly v malých obměnách i v dalších regionech.

Porovnáním těchto celorepublikových údajů s výzkumem bylo zjištěno, že situace v Jihočeském kraji kopíruje přibližně tento stav, z čehož vyplývá, že dotazníková akce přinesla věrohodné výsledky.

8. Závěr

Uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce se po zpracování výše uvedených dotazníků nejeví v těch intencích, jak jsem je uvedl ve své hlavní pracovní hypotéze. Kdo navštěvuje tyto školy? Jsou to žáci s mentálním handicapem, popřípadě se sníženým intelektem různého stupně. V Jihočeském kraji se těmto žákům věnuje celkem osmnáct škol, které jsou zařazeny do kategorie středních škol. Na těchto školách žáci navštěvují obory, které jsou v jednotné klasifikaci oborů označeny písmenem E, tedy obory, které mohou žáci navštěvovat na odborných učilištích, a písmenem C, což jsou praktické školy jednoleté, dvouleté, tříleté. Praktické školy tříleté již neexistují, ale ve výsledcích se pracovalo ještě s jejich absolventy. Ke studiu na odborných učilištích a na praktických školách přicházejí žáci ze základních škol praktických, což je současné označení bývalých zvláštních škol, nebo ze základních škol speciálních, které byly označovány pomocná škola.

Odborná učiliště a praktické školy v rámci Jihočeského kraje jsou v převážné většině zřizovány orgány Jihočeského kraje, ale zřizovateli jsou také církve či neziskové organizace. Absolventi uvedených škol po jejich absolvování mají ve své podstatě tři možnosti, jak pokračovat ve svém profesním vývoji. Další možná varianta, t. j. setrvání na pobírání sociálních dávek není v tomto případě považováno za profesní vývoj. Znamená to pracovat v chráněných dílnách, pracovat v rámci projektu podporovaného zaměstnání, najít uplatnění a pracovat na volném pracovním trhu. V prvních dvou možnostech se velmi intenzivně projevuje role jednotlivých úřadů práce. Hypotéza zněla, že trh práce ve všech svých formách je schopen nabídnout uplatnění absolventům odborných učilišť a praktických škol Jihočeského kraje. Po vyhodnocení jednotlivých dotazníků, řízených rozhovorech s pracovníky jednotlivých škol, s pracovníky jednotlivých úřadů práce, se zaměstnavateli, s absolventy lze následně prokázat současnou situaci. V rámci Jihočeského kraje ve školním roce 2004/2005 absolvovalo odborná učiliště a praktické školy 243 žáků, z toho 98 dívek a 145 chlapců. Ve školním roce 2005/2006 absolvovalo odborná učiliště a praktické školy 197 žáků, z toho 86 dívek a 111 chlapců. Měli možnost navštěvovat sedmnáct oborů odborných učilišť a jednoletou, dvouletou, tříletou formu praktické školy. Školy jsou rozmístěny ve všech

okresech Jihočeského kraje, největší kapacitu lze najít v tábořském okrese díky existenci Odborného učiliště a Praktické školy Soběslav. Z celkem 440 absolventů praktických škol a odborných učilišť ve školních rocích 2004/2005 a 2005/2006 bylo na konci roku 2006 v evidenci úřadů práce jednotlivých okresů Jihočeského kraje 127 osob, což představuje 28,9 %. Toto jsou však absolutní čísla a nelze z nich vyvozovat, že z opačného pohledu 313 absolventů našlo své umístění na trhu práce. Někteří z těchto absolventů pobírají invalidní důchod.

Při rozdělení žáků na absolventy praktických škol a absolventy odborných učilišť je situace následující:

Ve školních letech 2004/2005 a 2005/2006 absolvovalo praktické školy v rámci sedmi okresů Jihočeského kraje 43 žáků. Trh práce pro ně podle zjištěných výsledků nenabízí příliš mnoho nabídek, především ale **22 absolventů (51,16 %)** pobírá invalidní důchod. Ze zbylých **21 absolventů (48,84 %)** našla část své uplatnění v rámci chráněných dílen a chráněných pracovních míst, 10 absolventů je v registru úřadů práce. Z uvedených čísel zcela jasně vyplývá, že uplatnění absolventů praktických škol na trhu práce je opravdu problematické. Naráží na nezáměr ze strany podnikatelských subjektů. Proto se jeví jako velmi nadějný projekt pracovní rehabilitace uskutečňovaný o.s. Mesada a Úřadem práce v Českých Budějovicích, do kterého jsou zapojeni 4 z 10 klientů úřadu práce – absolventů praktické školy.

Výrazný nezáměr je patrný i ze strany absolventů. Z výsledků dotazníků a z rozhovorů je pro většinu z nich hlavní motivací přiznání invalidního důchodu. Samozřejmě, že velmi silný je vliv rodiny, rodinných příslušníků se stejnou kvalifikací. Sociální prostředí, ze kterého absolventi pocházejí, je pro jejich postoje rozhodující.

Absolventů učebních oborů odborných učilišť ve školních letech 2004/2005 a 2005/2006 bylo celkem **397 v sedmnácti učebních oborech**. Z tohoto počtu bylo **v evidenci úřadů práce** Jihočeského kraje na konci roku 2006 **117 absolventů**, z nichž 15 absolventů je v evidenci méně než 6 měsíců, 20 absolventů je v evidenci déle než 6 měsíců a 82 absolventů nikdy nepracovalo. Z celkového počtu 397 absolventů se 280 absolventům podařilo umístit se na trhu práce, především v rámci volného pracovního trhu, dále v rámci chráněných pracovních míst a chráněných dílen.

Ve sledovaném období představuje zaměstnanost absolventů odborných učilišť 70,53 % a nezaměstnanost absolventů odborných učilišť 29,47 %. Pracovní trh v Jihočeském kraji ve všech svých formách tedy není schopen absorbovat všechny absolventy jednotlivých oborů odborných učilišť. Porovnáme-li ale výsledky s výsledky z praktických škol, jedná se samozřejmě o poměrně uspokojivý výsledek. Přes všechna svá omezení jsou totiž absolventi jistou kvalifikovanou pracovní silou. Dobrým číslem napomáhá i ekonomický růst posledních let a všeobecná situace na poli zaměstnanosti v Jihočeském kraji, kde v dělnických profesích je nabídka pracovních míst dobrá. Velké rozdíly jsou ovšem v uplatnění absolventů z hlediska jednotlivých oborů, které absolvovali. Z 21 absolventů skupiny oborů Strojírenství a strojírenská výroba je pouze jeden nezaměstnaný, všichni ostatní našli své profesní uplatnění. Ze čtrnácti absolventů oboru Práce v autoservisu našlo zaměstnání všech čtrnáct, ale ani jeden z nich nenašel uplatnění ve svém oboru. Naopak více než 50 % nezaměstnanost je mezi absolventkami učebního oboru Šití oděvů ze skupiny oborů Textilní výroba a oděvnictví. Obdobná je situace u absolventů, spíše absolventek, oborů Květinářské, zelinářské, ovocnářské práce a oboru Květinářské a aranžérské práce, kde v posledních dvou školních letech absolvovalo 44 žáků a na konci roku 2006 z tohoto počtu bylo 22 absolventů nezaměstnaných, stejně tak v učebním oboru Pečivářské a cukrovinkářské práce je z 20 absolventů 10 nezaměstnaných. V obou případech to znamená 50 % nezaměstnanost.

Na druhé straně je nanejvýš zřejmé, že oproti absolventům praktických škol se v profesním zájmu o absolventy jednotlivých oborů odborných učilišť projevuje jejich větší odborná vyspělost a fundovanost. Uplatňují se v nejrůznějších firmách působících na jihočeském trhu. Situace se dle výsledků výzkumu při dotazníkových akcích velmi výrazně liší i dle toho nachází-li se firma přímo v Českých Budějovicích nebo v jejich blízkosti, či je-li v některém jiném místě. Z odpovědí respondentů z oslovených firem vyplynulo, že čím je pracoviště více vzdáleno od velkých měst, především od Českých Budějovic, tím menší je zájem zaměstnat absolventa odborného učiliště a praktických škol. Je pravděpodobné, že vzhledem k tomu, že nezaměstnanost mimo velké

aglomerace je vyšší a nabídka pracovních míst menší, je ztížena i možnost najít zaměstnání pro absolventy sledovaných školských zařízení.

Na rozdíl od hypotézy hlavní se vedlejší hypotéza, která předpokládala, že odborná učiliště a praktické školy nabízejí dostatečnou strukturu a množství oborů, potvrdila. Většina oslovených respondentů ze školských zařízení v celém kraji se shodla, že nabídky a rozmanitost oborů jsou dostačující a ve většině případů nabídka vysoko překračuje poptávku. V tomto ohledu se situace ve speciálním školství výrazně neliší od situace na ostatních středních školách, které v posledních letech zaznamenávají výrazný pokles počtu žáků a tento trend se v následujících letech bude podle stávajících předpokladů ještě prohlubovat. Naopak zvyšuje se počet škol, na kterých lze studovat učební obory kategorie E. Tento trend s sebou nese i riziko toho, že převis volných míst na školách vyvolá ještě výraznější boj o každého žáka, za čímž se může skrývat i nebezpečí umístění žáka na škole, která neodpovídá jeho možnostem a schopnostem. Ve školním roce 2007/2008 v rámci Jihočeského kraje mohou žáci navštěvovat **39 učebních oborů kategorie E** o celkové kapacitě více jak 1900 studijních míst. **Praktické školy nabízejí 58 míst v jednoletém programu a 132 míst ve dvouletém programu.**

Přínos práce je ve zmapování možností, které měli absolventi odborných učilišť a praktických škol v inkriminovaných školních rocích nejen při získávání pracovních příležitostí, ale i při posouzení pestrosti výběru oborů, které si mohou vybrat pro svou profesní přípravu. Dle ohlasů získaných z dotazníkových akcí a z rozhovorů s respondenty vyplývá, že ucelené informace, případně odborná literatura zabývající se danou problematikou není nijak četná, už během výzkumné práce při rozhovorech s některými respondenty ze školských zařízení jich několik projevilo zájem o získané výsledky.

Důležitou informací, která rovněž vyplynula ze zjištěných údajů, je fakt, že absolventi ve snaze najít nějaké zaměstnání, přijímají místo i mimo obor, který vystudovali. Vzhledem k tomu, že se jedná často o pomocné práce, absolvent se na nich snadno zacvičí, ale bohužel nevyužije už získané dovednosti. Situace ve sledovaném období nedoznala velkých změn a tak tedy je pravděpodobné, že některé obecné závěry

bude možno aplikovat i na budoucí stav. Výstupy výzkumu platné pro Jihočeský kraj jsou shodné se statistikou NUOV pro celou republiku, což je důležitým potvrzením validity dotazníkových akcí a zároveň podpořením důkazů pro vyslovené hypotézy. Zde je důležité upozornit, že je pravděpodobné, že získané údaje a názory respondentů by se opakovaly v malých obměnách i v dalších regionech, což naznačuje, že práce by mohla být přínosná a platná i mimo Jihočeský kraj.

9. Seznam použitých zdrojů

1. BLAŽEK, B., OLMROVÁ, J. *Světy postižených*. 1 Vyd. Praha: Avicenum, 1988, 179 s.
2. DUŠKOVÁ-JANOUCHOVÁ, K. *Zákoník práce jim ohrožuje život*. (online) Platný [/http://www.profit.cz/clanek.php?iArt=18100&iSearch=/05.06.2006](http://www.profit.cz/clanek.php?iArt=18100&iSearch=/05.06.2006)
3. EISOVÁ, A. *Kapitoly z dějin psychopedie*, 1.Vyd. Praha: UK, 1983. 61 s. ISBN 17-221-83
4. FESTOVÁ, J., VOJTĚCH, J. *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2006* (online)
Platný http://www.nuov.cz/public/File/periodika_a_publicace/NZabspub06.pdf, 14. 5. 2007
5. FLENEROVÁ, H., OBUCHOVÁ, M., ŠIMŮNKOVÁ, V. Historie péče o postiženou mládež na území Československa. In: ŠIMŮNKOVÁ, V. A KOL. *Výchova a vzdělávání mládeže vyžadující zvláštní péči v Československu*. Praha: SPN, 1987, s. 11-18
6. MARŠÁLOVÁ, L., MIKŠÍK, O. *Metodologia a metody psychologického výskumu*. 1. Vyd. Bratislava: SPN, 1990, 423 s. ISBN 80-08-00019-8
7. OBUCHOVÁ, M. Současné pojetí vzdělávání postižené mládeže. In: ŠIMŮNKOVÁ, V. A KOL. *Výchova a vzdělávání mládeže vyžadující zvláštní péči v Československu*. Praha: SPN, 1987, s. 18-22
8. PIPEKOVÁ, J. A KOL. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, 234 s. ISBN 80-85931-65-6
9. PIPEKOVÁ, J. *Kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením*. 1. Vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2004, 77 listů ISBN 80-86856-01-1
10. PIPEKOVÁ, J. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. 1.Vyd. Brno: MSD, 2006, 208 s. ISBN 80-86633-40-3

11. PROKEŠ, J. Školy pro mentálně postižené. In: ŠIMŮNKOVÁ, V. A KOL. *Výchova a vzdělávání mládeže vyžadující zvláštní péči v Československu*. Praha: SPN, 1987, s. 51-70
12. ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. A KOL. *Dětská klinická psychologie*. 4. Vyd. Praha: Grada, 2006, 603 s.
ISBN 80-247-1049-8
13. SLOMEK, Z. *Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči*. 1. Vyd. České Budějovice: KPÚ, 1988. 40 s.
14. ŠIMŮNKOVÁ, V. Organizační struktura systému výchovy a vzdělávání mládeže vyžadující zvláštní péči. In: ŠIMŮNKOVÁ, V A KOL. *Výchova a vzdělávání mládeže vyžadující zvláštní péči v Československu*. Praha: SPN, 1987, s. 22-32
15. ŠVARCOVÁ, I. *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. 2.Vyd. Praha: Septima, 1995, 62 s.
ISBN 80-85801-54-X
16. ŠVARCOVÁ, I.: *Mentální retardace*. 1. Vyd. Praha: Portál 2001,178 s.
ISBN 80-7178-506-7
17. ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace, vzdělávání, výchova, sociální péče*. 3.Vyd. Praha: Portál, 2003. 192 s.
ISBN 80-7367-060-7
18. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. Vyd. Praha: Portál 2004, 870 s.
ISBN 80-7178-802-3
19. VÁGNEROVÁ, M. *Úvod do vývojové psychopatologie III.*, 1. Vyd. Liberec: TU Liberec, 2003, 100 s.
ISBN 80-7083-669-5
20. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1.Vyd. Praha: Karolinum 2005, 430 s.
ISBN 80-246-1074-4

21. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v Jihočeském kraji na období 2006 - 2009 (online)
Platný [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=343&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=343&par[lang]=CS),
10. 5. 2007
22. Nezaměstnanost absolventů středních a vyšších odborných škol v Jihočeském kraji
http://www.nuov.cz/public/File/kraje_a_vzdelavani/NZ_jihocesky05.pdf, 16. 5. 2007
23. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/nezatrideno-5>
24. <http://rejskol.msmt.cz/skolyo.asp>
25. Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
26. Zákon č. 435/2004Sb., o zaměstnanosti
27. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
28. http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/skoly/vyhl_absol

10. Klíčová slova

mentální retardace – praktické školy – odborná učiliště – absolventi - úřady práce –
trh práce – nezaměstnanost – profesní příprava

11. Přílohy

Seznam příloh

- Příloha 1: Vzorek údajů z úřadů práce v jednotlivých okresech, udávající počty absolventů odborných učilišť ke dni 30.9.2006
- Příloha 2: Vzorek údajů z úřadů práce v jednotlivých okresech, udávající počty absolventů praktických škol ke dni 30.9.2006
- Příloha 3: Dotazník pro firmy zaměstnávající absolventy odborných učilišť a praktických škol
- Příloha 4: Dotazník pro pracovníky oddělení poradenství jednotlivých okresních úřadů práce
- Příloha 5: Dotazník zaslaný praktickým školám a odborným učilištím
- Příloha 6: Vyplněný dotazník pro oslovené firmy, které se dle údajů úřadů práce věnují zaměstnávání absolventů odborných učilišť a praktických škol
- Příloha 7: Výsledky dotazníkového šetření pro pracovníky úřadů práce v Jihočeském kraji
- Příloha 8: Výsledky dotazníkového šetření pro praktické školy a odborná učiliště
- Příloha 9: Kazuistika – kavárna Na půl cesty
- Příloha 10: Učební plán oboru Pečovatelství práce
- Příloha 11: Učební plán oboru Stavební práce
- Příloha 12: Platnost učebních dokumentů učebních oborů skupiny E – odborná učiliště a studijních oborů Praktická škola k 1. září 2005
- Příloha 13: Učební plán – Praktická škola tříletá (78-61-D/001)
- Příloha 14: Učební plán – Praktická škola dvouletá (78-62-C/002)
- Příloha 15: Učební plán – Praktická škola jednoletá (78-62-E/001)
- Příloha 16: Absolventi odborných učilišť a praktických škol 2004/2005
- Příloha 17: Absolventi odborných učilišť a praktických škol 2005/2006
- Příloha 18: Struktura absolventů praktických škol – šk. r. 2004/2005 a 2005/2006
- Příloha 19: Kazuistika – tranzitní program pracovní rehabilitace
- Příloha 20: Možnosti studia učebních oborů kategorie E ve školním roce 2007/2008
- Příloha 21: Praktické školy – možnosti studia ve školním roce 2007/2008

Příloha 1

Vzorek údajů z úřadů práce v jednotlivých okresech, udávající počty absolventů odborných učilišť ke dni 30.9.2006

Odborné učiliště, Praktická škola a Základní škola, Soběslav, Wilsonova 405				
Adresa: Wilsonova 405/34, Soběslav				
IČ školy: 00376221				
Kód oboru	Název oboru	Evidovaných absolventů	Dívek	Dosud nepracovalo
31-59-E/001	Šití oděvů	5	5	5
33-56-E/001	Truhlářské práce	3	0	3
36-51-E/002	Dlaždičské práce	4	0	2
36-51-E/002	Zednické práce	1	0	1
41-52-E/004	Zahradník, zahradnické práce	3	1	2
41-52-E/008	Květinářské práce - květinářské a aranžérské práce	6	5	3
65-52-E/001	Kuchařské práce	8	2	5
69-55-E/005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních - pečovatelské práce	5	5	3

Příloha 1 pokračování

Střední odborné učiliště služeb Vodňany				
Adresa: Husova 53, Vodňany IČ školy: 26099152				
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám.				
Střední škola řemesel a služeb, Strakonice, Zvolenská 934				
Adresa: Zvolenská 934, Strakonice IČ školy: 16820002				
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám.				
Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Milevsko, Čs. armády 777				
Adresa: Čs. armády 777, Milevsko IČ školy: 14450402				
Kód oboru	Název oboru	Evidovaných absolventů	Dívek	Dosud nepracovalo
41-55-E/002	Opravařské práce	2	0	0
65-52-E/001	Kuchařské práce	3	2	3

Příloha 2

Vzorek údajů z úřadů práce v jednotlivých okresech, udávající počty absolventů praktických škol ke dni 30.9.2006

Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola
Adresa: Štítného 57/3, České Budějovice IČ školy 60075856
Praktická škola (IZO: 600022242)
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám

Základní škola a Praktická škola
Adresa: Nové město 228, Trhové Sviny IČ školy 60076518
Praktická škola (IZO: 150071329)
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám

Základní škola a Praktická škola, Kaplice, Omlenická 436
Adresa: Omlenická 436, Kaplice IČ školy 00583782
Praktická škola (IZO: 583782)
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám

Příloha 2 pokračování

Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola
Adresa: Jarošovská 1125, Jindřichův Hradec IČ školy 60816848
Praktická škola (IZO: 600022331)
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám

Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola, Praktická škola, Školní jídelna, Školní družina, Školní klub a Přípravný stupeň ZŠ speciální Písek
Adresa: Šobrova ulice 111, 397 01 Písek IČ školy 60869097
Praktická škola (IZO: 108054195)
V evidenci úřadů práce nebyli nalezeni žádní absolventi, kteří vyhovují zadaným podmínkám

Okresy Tábor, Prachatice a Strakonice jsou bez záznamů.

Příloha 3

Dotazník pro firmy zaměstnávající absolventy odborných učilišť a praktických škol

Název firmy:

1. Zaměstnáváte absolventy odborných učilišť (OU) ?

ANO

NE

2. Zaměstnáváte absolventy praktických škol (PrŠ) ?

ANO

NE

3. Zaměstnáváte absolventy OU a PrŠ v rámci:

a. chráněné dílny.....	ANO	NE
b. chráněných pracovních míst.....	ANO	NE
c. podporovaného zaměstnání.....	ANO	NE
d. volného pracovního trhu.....	ANO	NE

4. Jsou výhody vyplývající ze zaměstnávání těchto absolventů pro zaměstnavatele motivující?

Ano

Částečně

Ne

5. Spolupracujete při nabídce pracovních míst absolventům OU a PrŠ s úřady práce?

ANO

NE

6. Spolupracujete při nabídce pracovních míst absolventům s jednotlivými odbornými učilišti či praktickými školami?

ANO

NE

7. Kontaktují vás rodiče absolventů OU a PrŠ při hledání pracovního uplatnění?

Ano

Někdy

Ne

Příloha 4

Dotazník pro pracovníky oddělení poradenství jednotlivých okresních ÚP

1. Kontaktují ÚP firmy, které mají zájem zaměstnat absolventy odborných učilišť (OU) a praktických škol (PrŠ)?

ANO

NĚKDY

NE

2. Uvědomují si firmy, které mají zájem zaměstnat absolventy odborných učilišť (OU) a praktických škol (PrŠ), že se jedná o jedince s různým stupněm mentálního handicapu?

ANO

NĚKDY

NE

3. Spolupracujete při nabídce pracovních míst absolventům s jednotlivými odbornými učilišti či praktickými školami?

ANO

NĚKDY

NE

4. Absolventi odborných učilišť a praktických škol

-aktivně spolupracují s ÚP při hledání svého pracovního uplatnění

-nalezení pracovního uplatnění je zájmem jejich rodičů.....

-se zajímají o získání příslušných sociálních dávek,ne o zaměstnání.....

-nacházejí pracovní uplatnění bez pomoci ÚP.....

5. Kontaktují vás rodiče absolventů OU a PrŠ při hledání pracovního uplatnění?

ANO

NĚKDY

NE

Příloha 5

Dotazník zaslánoho praktickým školám a odborným učilištím

Název

školy:.....

Zřizovatel

školy:.....

Prosím, vhodnou odpověď označte – X-

1. Jaká je spolupráce rodičů žáků se školou během studia?

- výborná, rodiče projevují zájem sami
- dobrá, rodiče reagují na výzvu školy
- občasná
- bez kontaktu

2. Napomáhá vaše škola svým absolventům najít pracovní uplatnění?

- soustavně
- v případě zájmu žáka
- nenapomáhá

3. Projevují neziskové organizace zájem o zaměstnání vašich absolventů?

- soustavně
- občas
- ojediněle
- neprojevují zájem

4. Nachází vaši absolventi zaměstnání v chráněných dílnách?

- pravidelně
- občas
- ojediněle
- neprojevují zájem

5. Nachází vaši absolventi zaměstnání v rámci podporovaných pracovišť?

- pravidelně
- občas
- ojediněle
- není o ně zájem

6. Nachází vaši absolventi zaměstnání na volném trhu práce?

- pravidelně
- občas
- ojediněle
- není o ně zájem

Příloha 5 pokračování

7. Spolupracuje příslušný úřad práce s vaší školou v oblasti profesního a pracovního uplatnění žáků?

ANO

NE

.....

8. Pokud ano, prosím, označte formu spolupráce:

- kolektivní práce s třídou absolventů

- individuální péče

- JOB kluby

- konkrétní kontakt se zájemci z řad zaměstnavatelů

- jiná

(prosím, popište).....

9. Struktura oborů odborných učilišť ve vašem regionu je :

- vyhovující

- dostatečná

- téměř nevyhovující

- zcela odtržená od praxe

10. Povědomí veřejnosti o možnostech uplatnění absolventů OU Praktických škol je:

- velmi dobré

- průměrné

- minimální

- veřejnost neprojevuje o tento problém zájem

11. Prosím, vyjádřete (na základě každodenního kontaktu se žáky) svůj odhad žákovského zájmu o budoucnost (v procentech, 100%=celkový počet absolventů)

- aktivně se zájmem se připravují na svou profesi

- studují na základě rozhodnutí rodičů

- pasivně si prodlužují dobu školní docházky

.....

- jiný.....

.....

12. Zůstává vaše škola v kontaktu s absolventy i po ukončení vzdělávání,

- pravidelně (aktivní role školy)

- občas

- pokud projeví absolvent zájem

- škola na dalších kontaktech nemá zájem

Příloha 5 pokračování

13. Jak hodnotíte úlohu SPC při přípravě vašich žáků na budoucí profesi?

-dobrá.....

- nemám zkušenost

- špatná

14. Co je podle Vás v současné době zásadním problémem při uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce?

Příloha 6

Výsledky dotazníkového šetření pro oslovené firmy, které se dle údajů úřadů práce věnují zaměstnávání absolventů odborných učilišť a praktických škol

1. Zaměstnáváte absolventy odborných učilišť (OU) ?

ANO	NE
57,14 %	42,86 %

2. Zaměstnáváte absolventy praktických škol (PrŠ) ?

ANO	NE
21,43 %	78,57 %

3. Zaměstnáváte absolventy OU a PrŠ v rámci:

	ANO
Chráněných pracovních dílen	31,58 %
Chráněných pracovních míst	31,58 %
Podporovaného zaměstnání	15,79 %
Na volném pracovním trhu	21,05 %

4. Jsou výhody vyplývající ze zaměstnávání těchto absolventů pro zaměstnavatele motivující?

ANO	35,71 %
ČÁSTEČNĚ	50 %
NE	14,29 %

Příloha 6 pokračování

5. Spolupracujete při nabídce pracovních míst absolventům OU a PrŠ s úřady práce?

ANO	71,43 %
NE	28,57 %

6. Spolupracujete při nabídce pracovních míst absolventům s jednotlivými odbornými učilišti či praktickými školami?

ANO	28,57 %
NE	71,43 %

7. Kontaktují vás rodiče absolventů OU a PrŠ při hledání pracovního uplatnění?

ANO	28,58 %
NĚKDY	35,71 %
NE	35,71 %

Příloha 7

Výsledky dotazníkového šetření pro pracovníky úřadů práce v Jihočeském kraji

1. Kontaktují úřady práce firmy, které mají zájem zaměstnat absolventy odborných učilišť a praktických škol?

ANO	NĚKDY	NE
28,58 %	71,42 %	0 %

2. Uvědomují si firmy, které mají zájem zaměstnat absolventy odborných učilišť praktických škol, že se jedná o jedince s různým stupněm mentálního handicapu?

ANO	NĚKDY	NE
85,71 %	0 %	14,29 %

3. Spolupracujete při nabídce pracovních míst absolventům s jednotlivými odbornými učilišti a praktickými školami?

ANO	NĚKDY	NE
71,43 %	0 %	28,57 %

4. Absolventi odborných učilišť a praktických škol :

- a) aktivně s úřady spolupracují při hledání zaměstnání - 71,43 % respondentů
- b) nalezení práce je zájmem hlavně jejich rodičů – 57,14 %
- c) absolventi se zajímají o získání sociálních dávek, ne o zaměstnání – 28,57 %
- d) nacházejí pracovní uplatnění sami – 28,57 %

Někteří respondenti vybrali i více možností současně, pokud se domnívali, že pravděpodobnost těchto odpovědí, které vyplývají z jejich praxe, je přibližně stejná.

5. Kontaktují vás rodiče absolventů při hledání pracovního uplatnění?

ANO	NĚKDY	NE
0 %	100 %	0 %

Příloha 8

Výsledky dotazníkového šetření pro praktické školy a odborná učiliště

1. Jaká je spolupráce rodičů žáků se školou během studia

1. otázka	Rodiče se informují sami, spolupráce výborná	Rodiče nutno kontaktovat, pak dobrá	Občasný zájem	Bez kontaktu s rodiči	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	0 %	36,37%	54,55 %	9,091 %	0 %

2. Napomáhá vaše škola svým absolventům najít pracovní uplatnění

2. otázka	Soustavně	V případě zájmu žáka	Nenapomáhá	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	27,27 %	54,55 %	18,18 %	0 %

3. Projevují neziskové organizace zájem o zaměstnání vašich absolventů?

3. otázka	Soustavně	Občas	Ojedinele	Neprojevují zájem	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	0 %	27,27 %	36,37 %	27,27 %	9,091 %

4. Nachází vaši absolventi zaměstnání v chráněných dílnách?

4. otázka	Pravidelně	Občas	Ojedinele	Není o ně zájem	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	0 %	18,18 %	36,37 %	36,37 %	9,091 %

Příloha 8 pokračování

5. Nachází vaši absolventi zaměstnání v rámci podporovaných pracovišť?

5. otázka	Pravidelně	Občas	Ojedinele	Není o ně zájem	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	0 %	18,18 %	54,55 %	36,37 %	0 %

6. Nachází vaši absolventi zaměstnání na volném trhu?

6. otázka	Pravidelně	Občas	Ojedinele	Není o ně zájem	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	63,64 %	27,27 %	9,091 %	0 %	0 %

7. Spolupracuje příslušný úřad práce s vaší školou v oblasti profesního a pracovního uplatnění žáků?

7. otázka	Ano	Ne	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	81,82 %	18,18 %	0 %

8. Pokud ano, prosím, označte formu spolupráce.

8. otázka	Kolektivní práce s třídou absolventů	Individuální péče	JOB kluby	Kontakt se zájemci z řad zaměstnavatelů	Jiná	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	36,37 %	54,55 %	9,091 %	9,091 %	0 %	0 %

Příloha 8 pokračování

9. Struktura oborů odborných učilišť ve vašem regionu je :

9. otázka	Vyhovující	Dostatečná	Téměř nevyhovující	Zcela odtržená od praxe	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	54,55 %	36,37 %	9,091 %	0 %	0 %

10. Povědomí veřejnosti o možnostech absolventů je:

10. otázka	Velmi dobré	Průměrné	Minimální	Neprojevuje zájem	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	0 %	36,37 %	54,55 %	9,091 %	0 %

11. Prosím vyjádřete svůj odhad žákovského zájmu o budoucnost (v procentech, 100% = celkový počet absolventů) :

11. otázka	Aktivně se zájmem se připravují na svou profesi	Studují na základě rozhodnutí rodičů	Pasivně si prodlužují dobu školní docházky	Jiný	Otázka nebyla zodpovězena
Průměrná hodnota ze všech odhadů respondentů, v procentech	35 %	50,56 %	32,14 %	36,67 %	0 %

12. Zůstává vaše škola v kontaktu s absolventy i po ukončení vzdělání?

12. otázka	Pravidelně	Občas	Pokud projeví absolvent zájem	Škola zájem na kontaktech nemá	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	9,091 %	9,091 %	72,72 %	0 %	0 %

Příloha 8 pokračování

13. Jak hodnotíte úlohu SPC při přípravě vašich žáků na budoucí profesi?

13. otázka	Dobrá	Nemám zkušenost	Nevyhovující	Otázka nebyla zodpovězena
Procentuální zastoupení	18,18 %	9,091 %	63,64 %	9,091 %

14. Co je podle Vás v současné době zásadním problémem při uplatnění absolventů odborných učilišť a praktických škol na trhu práce?

V odpovědích na tuto otevřenou otázku se objevily tyto názory respondentů.

Zástupci škol vidí hlavní problém v nedostatku míst pro tyto absolventy. Pokud se volná pracovní místa objeví, bývají často podmiňována praxí, kterou samozřejmě neměl absolvent kde získat.

V odpovědích ale také zaznělo, že pokud má absolvent opravdový zájem práci získat a neklade si při jejím výběru přehnané požadavky, velmi často při svém hledání uspěje. V případě těchto žáků existuje celá škála možností, jak tomuto absolventovi při jeho snaze pomoci. Zprostředkování této pomoci nebo alespoň dostatek informací o ní, si také kladou školy za jeden ze svých úkolů.

Rozhodující úlohu zde samozřejmě hraje rodinné zázemí a postoj rodiny k tomu, zda vůbec práci hledat a nebo raději volit v případě absolventů praktických škol zařazení do invalidního důchodu a v případě absolventů odborných učilišť se stát klienty úřadu práce. V dotaznících také zazněl názor, že úroveň rodin absolventů bývá ve valné většině ve všech směrech silně podprůměrná a to ovlivňuje situaci nežádoucím způsobem. Pokud je na tom rodina lépe a například alespoň jeden z rodičů pracuje, je naděje na uplatnění absolventa mnohonásobně vyšší. Za nespornou nevýhodu pokládají respondenti odklon společnosti od ocenění manuální práce a především poukazují na nemotivující sociální politiku státu k práci. Na druhé straně, ale poukazují na nedostatečnou pomoc státu při zaměstnávání absolventů především praktických škol. Svou roli zde sehrávají i regionální specifika. Například na Jindřichohradecku ubývá

Příloha 8 pokračování

tradičních zaměstnavatelů především v textilní výrobě, což s sebou nese nežádoucí pokles pracovních míst pro všechny obyvatele regionu, což pro absolventy odborných učilišť to platí dvojnásob. Velmi špatná se respondentům zdá také informovanost společnosti o možnostech absolventů. Častý je názor veřejnosti, že absolvent ani nemůže a nebo nechce podat dobrý a stabilní výkon, jeho hodnota se zdá nízká, spíše je brán jako přítěž pro všechny.

Kazuistika

Třicetiletý, lehce mentálně postižený Václav, pracuje v kavárně zaměstnávající osoby s handicapem. Václav zde pracuje asi 2 roky, na jeho práci dohlíží další zaměstnankyně - invalidní důchodkyně. V kavárně jsou jeho služby šestihodinové, střídá se zde s dalšími handicapovanými.

Václav absolvoval odborné učiliště, jeho zaměstnání v době po absolvování učiliště se nepodařilo zjistit. Žije a vždy žil s rodiči ve společné domácnosti.

Pokud jde o jeho pracovní dovednosti, zdá se být poměrně kvalitně vybaven. Je schopen (i když s lehkou motorickou a koordinační neobratností) v kavárně obsluhovat zákazníky, servírovat jim, sklízet nádobí, umývat ho atd. Je dokonce schopen "kasírovat", tzn. orientuje se v základních počtech a manipulaci s penězi.

Václav je komunikativní a společenský (z tohoto pohledu mu práce s lidmi v kavárně velmi konvenuje). Problémem pro jeho pracovní zapojení jsou jeho výkyvy v pracovním nasazení - vždy po nějakém čase pracovní aktivity odkloní svou pozornost ke svým momentálním potřebám (např. k jídlu), aniž by byl schopen posoudit a zvážit, zda toto jeho chování odpovídá realitě dané situace. Jeho chování je tedy obtížněji předvídatelné, někdy ne zcela přiléhavé realitě.

V projevech a reakcích je Václav většinou optimisticky naladěný. Projevuje se často infantilně, tak, jak to koresponduje s jeho mentálním handicapem.

Jeho pracovní ambice jsou též spíše na úrovni dětského nereálného snění - chce být Texas Rangerem (na základě sledování televizního seriálu s tímto hrdinou). Na této představě značně ulpívá, velmi často se k hovoru o Texas Rangerovi vrací. V rámci identifikace s tímto seriálovým hrdinou nosí u pasu maketu koltu, se kterou se zákazníkům kavárny rád předvádí a chlubí.

Pro uvedeného zaměstnance je velmi důležité jeho zapojení do pracovního procesu. Umožňuje mu naplňovat a rozvíjet potřebu kontaktu, saturuje jeho potřebu důležitosti, samostatnosti a zodpovědnosti, dává mu aspoň částečně pocítit, že je dospělým člověkem; nehledě na to, že jsou při samotné pracovní činnosti posilovány též

Příloha 9 pokračování

motorické a kognitivní schopnost. Nepominutelný je též fakt, že zaměstnanec je zde zabezpečen a tedy nevyžaduje celodenní péči rodiny.

Na druhou stranou zaměstnání člověka s handicapem vyžaduje v tomto případě též dalšího zaměstnance, který na práci dohlíží - bylo by nepředstavitelné, aby takto handicapovaná osoba pracovala v kavárně bez dohledu.

Příloha č. 10

Učební plán oboru **69-55-E/005 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních -
pečovatelské práce**

**MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ
REPUBLIKY**

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky dne 14. června
2004,

čj. 20 985/2004-24 s platností od 1. září 2004 počínaje 1. ročníkem

DOPORUČENÝ UČEBNÍ PLÁN - TYP A

Učební obor: **69-55-E/005 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních -
pečovatelské práce**

Kmenový obor: 6959E Pečovatelské práce

Denní studium

Kategorie a názvy vyučovacích Předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku			Počet Hodin Celkem
	1.	2.	3.	
A. Povinné vyučovací předměty				
a) základní předměty				
Český jazyk a literatura	1	1	1	3
Matematika	1	1	1	3
Občanská výchova	1	1	1	3
Tělesná výchova	2	2	2	6
Zdravověda	2	1	1	4
Epidemiologie a hygiena	1	-	-	1
Společenská výchova	1	-	-	1
Základy pečovatelsví	-	1	1	2
Psychologie	-	-	1	1
Technologie	4	4	-	8
Odborný výcvik	18	21	21	60
	1	1	4	6
b) výběrové a volitelné předměty				
Celkový počet týdenních hodin	32	33	33	98
B. Nepovinné vyučovací předměty				

Poznámka:

Tento učební plán je určen zejména pro školy, kde se příprava žáků v teoretickém vyučování i v odborném výcviku realizuje v učebnách a na pracovištích přímo ve škole.

Příloha 10 pokračování

**MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ
REPUBLIKY**

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky dne 14. června 2004,

čj. 20 985/2004-24 s platností od 1.zář 2004 počínaje 1. ročníkem

DOPORUČENÝ UČEBNÍ PLÁN - TYP B

Učební obor: **69-55-E/005 Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních -
pečovatelské práce**

Kmenový obor: 6959E Pečovatelské práce

Denní studium

Kategorie a názvy vyučovacích Předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku			Počet Hodin Celkem
	1.	2.	3.	
A. Povinné vyučovací předměty				
a) základní předměty				
Český jazyk a literatura	1,5	1,5	-	3
Matematika	1,5	1,5	-	3
Občanská výchova	1	1	1	3
Tělesná výchova	2	1	1	4
Zdravověda	2	2	-	4
Epidemiologie a hygiena	-	1	-	1
Společenská výchova	1	-	-	1
Základy pečovatelsví	-	-	2	2
Psychologie	-	1	-	1
Technologie	4	4	-	8
Odborný výcvik	15	17	28	60
b) výběrové a volitelné předměty	2	3	1	6
Celkový počet týdenních hodin	30	33	33	96
B. Nepovinné vyučovací předměty				

Poznámka:

Tento učební plán je určen zejména pro školy, kde příprava žáků v teoretickém vyučování probíhá ve škole a v odborném výcviku na pracovištích mimo školu.

Příloha č. 11

Učební plán oboru **36-67-E/002 Zedník, kamnář, zednické práce, stavební práce**

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 20. listopadu 2003, č.j. 30 939/2003-24 s platností od 1. září 2004 počínaje 1.
ročníkem

DOPORUČENÝ UČEBNÍ PLÁN „TYP A“

Kód a název vzdělávacího programu:

Kmenový

obor: 3667E Zedník, kamnář, zednické práce, stavební práce

Učební obor: **36-67-E/002** (36-45-2)

Stavební práce

Denní studium

Kategorie a názvy vyučovacích předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin		
	V ročníku		Celkem
	1.	2.	
A. Povinné vyučovací předměty			
a) základní předměty			
Český jazyk a literatura	1	1	2
Občanská výchova	1	1	2
Matematika	1	1	2
Tělesná výchova	2	2	4
Všeobecně vzdělávací předměty celkem	5	5	10
Odborné kreslení	2	1	3
Materiály	2	1	3
Technologie	2	3	5
Odborné předměty celkem	6	5	11
Odborný výcvik	18	21	39
b) výběrové předměty	3	2	5
Celkem hodin týdně	32	33	65
B. Nepovinné vyučovací předměty			

Příloha 11 pokračování

Poznámka:

1. Tento učební plán byl zpracován v souladu s poznámkami k obecně zpracovanému učebnímu plánu. Pro další práci s tímto doporučeným učebním plánem platí všechny poznámky uvedené k obecně zpracovanému učebnímu plánu.
2. Tento učební plán je určen zejména pro školy, kde příprava žáků v teoretickém vyučování i odborném výcviku se realizuje v učebnách a na pracovištích přímo ve škole.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 20. listopadu 2003, č.j. 30 939/2003-24 s platností od 1. září 2004 počínaje 1.
ročníkem

DOPORUČENÝ UČEBNÍ PLÁN „TYP B“**Kód a název vzdělávacího programu:**

Kmenový

obor: 3667E Zedník, kamnář, zednické práce, stavební práce

Učební obor: **36-67-E/002 (36-45-2)****Stavební práce**

Denní studium

Kategorie a názvy vyučovacích předmětů	Počet týdenních vyučovacích hodin		
	V ročníku		Celkem
	1.	2.	
A. Povinné vyučovací předměty			
a) základní předměty			
Český jazyk a literatura	1,5	1,5	3
Občanská výchova	1	1	2
Matematika	1,5	1,5	3
Tělesná výchova	2	2	4
<i>Všeobecně vzdělávací předměty celkem</i>	6	6	12
Odborné kreslení	2	2	4
Materiály	2	1	3
Technologie	3	4	7
<i>Odborné předměty celkem</i>	7	7	14
Odborný výcvik	15	17	32
b) výběrové předměty	2	2	4
Celkem hodin týdně	30	32	62
B. Nepovinné vyučovací předměty			

Příloha 11 pokračování

Poznámky:

1. Tento učební plán byl zpracován v souladu s poznámkami k obecně zpracovanému učebnímu plánu. Pro další práci s tímto doporučeným učebním plánem platí všechny poznámky uvedené k obecně zpracovanému učebnímu plánu.
2. Tento učební plán je určen zejména pro školy, kde příprava žáků v teoretickém vyučování probíhá ve škole a v odborném výcviku na pracovištích mimo školu.

Příloha 12

Platnost učebních dokumentů učebních oborů skupiny E – odborná učiliště a studijních oborů Praktická škola k 1. září 2005

A. Učební obory skupiny E (OU)

(č.j. 25 668/2004-24, Věstník MŠMT sešit 10/2004)

Kód oboru podle KKO V	Název učebního oboru	Učební dokumenty dobíhající č.j..... ze dne.....	Učební dokumenty aktuální č.j..... ze dne.....
21-52-E/001	Hutnické práce		11 814/99-24 ze dne 8.11.1999
21-54-E/002	Formířské práce		20 152/95-24 ze dne 7.8.1995
23-51-E/004	Zámečnické práce a údržba		20 154/95-24 ze dne 9.8.1995
23-51-E/005	Zámečnické práce ve stavebnictví		20 357/95-24 ze dne 9.8.1995
23-54-E/001	Výroba kovové bižuterie		20 174/98-24 ze dne 2.6.1998
23-56-E/004	Obráběcí práce		20 158/95-24 ze dne 4.8.1995
23-57-E/002	Kovářské práce	20 153/95-24 ze dne 7.8.95. Platnost ukončena k 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem.	Od 1. 9.2003 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 20 242/2003 – 24 ze dne 22. 5. 2003.
23-64-E/002	Strojně montážní práce– montérské práce		25 119/95-24 ze dne 18.11.1995
23-64-E/003	Strojně montážní práce-automontážní práce		14 870/97-22 ze dne 3.3.1997

23-71-E/001	Nožířské práce		28 846/96-22 ze dne 21.10.1996
26-51-E/001	Elektrotechnické a strojně montážní práce		12 089/2000-24 ze dne 31.1.2000
28-56-E/001	Papírenské práce		24 580/95-24 ze dne 8.11.1995
28-57-E/001	Keramické práce		24 805/2000-24 ze dne 7.8.2000
28-58-E/001	Výroba lisovaného skla		24 414/95-24 ze dne 6.11.1995
28-58-E/002	Výroba dutého skla		12 997/97-22 ze dne 12.2.1997
28-58-E/003	Zušlechťování skla	12 998/97-22 ze dne 12.2.1997 platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 20 981/2004-24 ze dne 14.6.2004.
28-64-E/001	Práce při výrobě bižuterie a ozdobných předmětů – výroba bižuterie		20 149/95-95-24 ze dne 7.8.1995
29-53-E/002	Pekařské práce	18 276/95-24 ze dne 28.6.21995 platnost ukončena k 1.9.2002 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2002 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 17 213/2002-24 ze dne 8. 4.2002.
29-54-E/002	Pečivářské a cukrovinkářské práce		18 275/95-24 ze dne 1.8.1995
29-54-E/003	Cukrářské práce		24 017/2001-24 ze dne 30.8.2001
29-55-E/001	Mlékařské práce		19 087/2001-24 ze dne 6.6.2001
29-56-E/002	Řeznické a uzenářské práce		20 979/2001-24 ze dne 2. 7. 2001
29-58-E/001	Konzervářské práce		24 579/95-24 ze dne 8.11.1995
31-51-E/001	Přádelnické práce		25 202/95-24 ze dne 17.11.1995

31-53-E/003	Tkalcovské práce	25 203/95-24 ze dne 17.11.1995. Platnost ukončena k 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 22 426/2003-24 ze dne 25.6.2003.
31-54-E/001	Pletařské práce		24 358/95-24 ze dne 3.11.1995
31-59-E/001	Šití oděvů		17 215/2002-24 ze dne 8. 4. 2002
31-59-E/002	Šití prádla		17 214/2002-24 ze dne 8.4.2002
31-62-E/001	Kloboučnické práce		34 858/97-24 ze dne 24.11.1997
32-52-E/001	Brašnářské a sedlářské práce		20 160/95-24 ze dne 4.8.1995
32-54-E/001	Obuvnické práce		24 359/95-24 ze dne 3.11.1995
33-52-E/001	Kartáčnické a košíkářské práce		17 410/2000-24 ze dne 13.4. 2000
33-53-E/001	Košíkářské práce		24 139/96-24 ze dne 19.7.1996
33-56-E/001	Truhlářské práce		20 151/95-24 ze dne 7.8.1995
33-56-E/004	Tesařské a truhlářské práce – truhlářské práce ve stavebnictví		25 206/95-24 ze dne 17.11.1995
33-57-E/001	Dřevařské práce		20 148/95-24 ze dne 7.8.1995
33-59-E/001	Čalounické práce		20 159/95-24 ze dne 4.8.1995
34-57-E/001	Knihářské práce	20 150/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 20 980/2004-24 ze dne 14.6.2004.
36-51-E/002	Dlaždičské práce	20 142/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost ukončena k	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 22 427/2003-

		1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	24 ze dne 25. 6 2003.
36-54-E/001	Kamenické práce		24 578/95-24 ze dne 8.11.1995
36-55-E/001	Klempířské práce ve stavebnictví	20 355/95-24 ze dne 9.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 22 428/2003- 24 ze dne 25.6.2003.
36-57-E/005	Malířské, lakýrnické natěračské práce –malířské a natěračské práce		24 357/95-24 ze dne 4.11.1995
36-57-E/007	Malířské, lakýrnické natěračské práce –lakýrnické a natěračské práce		18 169/97-22 ze dne 11.4.1997
36-59-E/001	Podlahářské práce	25 204/95-24 ze dne 18.11.1995. Platnost ukončena k 1.9.2002 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2002 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 19 590/2002-24 ze dne 17.5.2002
36-62-E/002	Sklenářské práce		24 416/95-24 ze dne 6.11.1995
36-64-E/002	Tesařské a truhlářské práce – tesařské práce		20 139/95-24 ze dne 7.8.1995
36-67-E/001	Zednické práce	20 140/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2003 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 19 589/2002- 24 ze dne 17.5.2002
36-67-E/002	Stavební práce	20 358/95-24 ze dne 9.8.1995. Platnost ukončena k	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 30 939/2003-

		1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	24 ze dne 20.11.2003.
36-68-E/001	Železobetonářské práce		25 205/95-24 ze dne 17.11.1995
36-69-E/001	Pokrývačské práce		19 591/2002-24 ze dne 17. 5.2002
41-51-E/006	Farmářské práce	20 141/95-24 ze dne 1.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 20 979/2004- 24 ze dne 14.6.2004.
41-52-E/004	Květinářské, zelinářské a ovocnářské práce	20 359/95-24 ze dne 9.8.1996. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	
41-52-E/005	Sadovnické a květinářské práce	20 156/95-24 ze dne 4.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9. 2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 26 693/2003- 24 ze dne 15.9.2003.
41-52-E/006	Vinohradnické a ovocnářské práce	20 879/95-24 ze dne 25.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	
41-52-E/008	Květinářské práce – květinářské a aranžérské práce	20 155/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 19 593/2002- 24 ze dne 17. 5. 2002.
41-52-E/009	Květinářské práce- květinářské a	18 270/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost	

	zelinářské práce	ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	
41-52-E/011	Zahradnické práce		Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 24 489/2003-24 ze dne 5. 9. 2003.
41-53-E/003	Včelařské, zelinářské a ovocnářské práce	34 859/97-24 ze dne 24.11.1997. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	
41-55-E/002	Opravařské práce		18 274/95-24 ze dne 28.6.1995
41-56-E/002	Pěstební a lesnické práce		14 869/97-22 ze dne 3.3.1997
65-52-E/001	Kuchařské práce		24 018/2001-24 ze dne 30.8.2001
66-51-E/003	Prodavačské práce		17 310/2000-24 ze dne 11.4.2000
69-53-E/001	Práce v autoservisu		30 991/96-22 ze dne 27.11.1996
69-54-E/002	Práce v čistírnách a prádelnách		20 146/95-24 ze dne 7.8.1995
69-55-E/003	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – provozní práce	20 143/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem platí č.j. 20 984/2004-24 ze dne 14.6.2004.
69-55-E/005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních – pečovatelské práce	20 144/95-24 ze dne 7.8.1995. Platnost ukončena k 1.9.2004 počínaje prvním ročníkem.	Od 1.9.2004 počínaje první ročníkem platí č.j. 20 985/2004-24 ze dne 14.6.2004

Příloha 12 pokračování

B Studijní obory Praktická škola
(č.j. 32 093/2004-24, Věstník MŠMT sešit 4/2005)

Kód oboru podle KKO V	Název studijního oboru	Učební dokumenty s ukončenou platností k 31.8.2005 počínaje prvním ročníkem	Učební dokumenty platné k 1. září 2005 počínaje prvním ročníkem
78- 62- C/001	Praktická škola jednoletá	24 744/96-24 ze dne 31.7.1996	32 090/2004-24 ze dne 9.12.2004
78-62- C/002	Praktická škola dvouletá	16 735/93-24 ze dne 14.5.1993	32 091/2004-24 ze dne 9.12.2004

Příloha 13

Učební plán – Praktická škola tříletá (78-61-D/001)

kategorie a názvy vyučovacích předmětů	počet týdenních vyučovacích hodin		
	1.ročník	2.ročník	3.ročník
<i>povinné předměty</i>			
všeobecně vzdělávací předměty			
český jazyk a literatura	2	2	2
matematika	2	2	2
občanská výchova	1	1	1
tělesná výchova	2	2	2
odborné předměty teoretické	8	6	6
praktická cvičení	14	16	16
<i>volitelné předměty</i>	3	4	4
celkem	32	33	33
nepovinné předměty	2	2	2

Učební plán – Praktická škola dvouletá (78-62-C/002)

Kategorie a názvy vyučovacích předmětů	počet týdenních vyučovacích hodin	
	1.ročník	2.ročník
<i>povinné předměty</i>		
všeobecně vzdělávací předměty		
český jazyk a literatura	2	2
matematika	2	2
občanská výchova	1	1
tělesná výchova	2	2
hudební výchova	8	6
výtvarná výchova	1	1
odborné předměty teoretické		
rodinná výchova	5	5
ruční práce	5	5
příprava pokrmů	5	5
<i>volitelné předměty</i>	4	4
celkem	28	28
nepovinné předměty	2	2

Učební plán – Praktická škola jednoletá (78-62-E/001)

kategorie a názvy vyučovacích předmětů	počet týdenních vyučovacích hodin
	1.ročník
<i>povinné předměty</i>	
všeobecně vzdělávací předměty	
čtení	2
psaní	1
počty	1
tělesná výchova	2
hudební a pohybová výchova	2
výtvarná výchova	2
občanská výchova	1
odborné předměty teoretické	
rodinná výchova	4
ruční práce	2
praktická cvičení	12
<i>volitelné předměty</i>	1
celkem	30

Příloha 16

Absolventi odborných učilišť a praktických škol 2004/2005

	Kód oboru	Název oboru	Absolventi za školní rok 2004/2005	
			celkem	z toho dívky
1	7862C001	Praktická škola jednoletá(2)	0	0
2	7862C002	Praktická škola dvouletá(3)	7	4
3	7861D001	Praktická škola tříletá(1)	7	4
4	2356E501	Obrábění kovů(1)	10	0
5	2858E003	Zušlechťování skla(1)	4	2
6	2954E002	Pečivařské a cukrovinkářské práce(1)	8	5
7	3651E002	Dlaždičské práce(1)	7	0
8	6953E001	Práce v autoservisu(1)	8	0
9	2351E004	Zámečnické práce a údržba(1)	5	0
10	3159E001	Šití oděvů(2)	10	10
11	3356E001	Truhlářské práce(1)	9	0
12	3356E004	Tesařské a truhlářské práce - truhlářské práce ve stavebnictví(1)	4	0
13	3657E005	Malířské, lakýrnické a natěračské práce - malířské a natěračské práce(1)	3	0
14	3667E001	Zednické práce(3)	16	0
15	4152E004	Květinářské, zelinářské a ovocnářské práce(1)	2	2
16	4152E008	Květinářské práce - květinářské a aranžérské práce(2)	18	17
17	4155E002	Opravařské práce(4)	34	0
18	6552E001	Kuchařské práce(6)	59	30
19	6651E003	Prodavačské práce(1)	17	12
20	6955E005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních - pečovatelské práce(3)	15	12
	Celkem		243	98

Příloha 17

Absolventi odborných učilišť a praktických škol 2005/2006

Číslo sloupce	Kód oboru	Název oboru	Absolventi za školní rok 2005/2006	
1	2351E004	Zámečnické práce a údržba(1)	6	0
2	2356E501	Obrábění kovů(1)	0	0
3	2954E002	Pečivářské a cukrovinkářské práce(1)	12	8
4	3159E001	Šití oděvů(1)	7	7
5	3356E001	Truhlářské práce(1)	5	0
6	3356E004	Tesařské a truhlářské práce - truhlářské práce ve stavebnictví(1)	0	0
7	3651E002	Dlaždičské práce(1)	5	0
8	3657E005	Malířské, lakýrnické a natěračské práce - malířské a natěračské práce(1)	5	0
9	3667E001	Zednické práce(3)	21	0
10	4152E004	Květinářské, zelinářské a ovocnářské práce(1)	2	0
11	4152E008	Květinářské práce - květinářské a aranžérské práce(2)	22	22
12	4155E002	Opravářské práce(4)	27	0
13	6552E001	Kuchařské práce(7)	31	17
14	6651E003	Prodavačské práce(1)	10	7
15	6953E001	Práce v autoservisu(1)	6	0
16	6955E005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních - pečovatelské práce(3)	9	9
17	7861D001	Praktická škola tříletá(1)	5	3
18	7862C001	Praktická škola jednoletá(3)	12	6
19	7862C002	Praktická škola dvouletá(4)	12	7
Celkem			197	86

Příloha 18

Struktura absolventů praktických škol – šk. r. 2004/2005 a 2005/2006

Struktura absolventů praktických škol			
	Absolventi školní rok 2004/2005	Absolventi školní rok 2005/2006	Celkem
Praktická škola jednoletá	0	12	12
Praktická škola dvouletá	7	12	19
Praktická škola tříletá	7	5	12
Celkem	14	29	43

Kouřil 2007

Kazuistika

S absolventem Martinem byla smlouva o pracovní rehabilitaci uzavřena na dobu čtyř měsíců a jako pracoviště vybrána Vědecká knihovna České Budějovice. Vzhledem k míře mentálního postižení absolventa byla vedle přípravy k práci využívána i poradenská činnost osobní asistentky. Ve Vědecké knihovně se Martin věnoval manipulaci s knihami, obalování knih, úklidu knižních fondů. Posléze začal pracovat jako šatnář v šatně knihovny. Náklady na tuto pracovní rehabilitaci za období čtyř měsíců činily 14 000,- Kč. Následně byla uzavřena smlouva na další období.

Absolvent Zdeněk absolvoval svoji pracovní rehabilitaci ve firmě Agrien, s. s. r. o. I zde vzhledem k míře mentálního postižení vedle přípravy k práci bylo využíváno služeb poradenství osobní asistentky. Jako určitý problém se ukázaly výjezdy firmy za pracovními závazky mimo České Budějovice. Absolvent nevydržel pracovat po celou dobu výjezdu. Musel být vypracován harmonogram pracovního využití absolventa v souladu se zakázkami firmy na území Českých Budějovic. Náklady na pracovní rehabilitaci byly vyčísleny na 30 000,- Kč pro období čtyř měsíců. Jedná se o nejvyšší náklady ze všech čtyř absolventů. Důvodem je charakter činnosti uvedené firmy.

Pro pracovní rehabilitaci absolventa Jiřího byla zvolena firma Zahradní centrum ing. Petr Klíma na období dvanácti měsíců. Náklady představovaly částku 29 000,- Kč, absolvent pracuje po celou dobu v Českých Budějovicích, je fixován na stejné místo. Nižší částka nákladů je zdůvodněna i tím, že jeho mentální úroveň nevyžaduje poradenskou činnost.

Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích bylo místem pracovní rehabilitace absolventky Michaely, která se tam věnovala nejrůznějším pracím v depozitáři. Smlouva byla uzavřena na dobu čtyř měsíců při nákladech 6 800,- Kč. I zde byla výše nákladů ovlivněna faktem, že mentální úroveň absolventky nevyžadovala poradenskou činnost.

Pracovní rehabilitace všech čtyř absolventů pokračuje, došlo k uzavření následných smluv. Podle sdělení pracovníků o. s. Mesada, pracovníků úřadu práce a jednotlivých zaměstnavatelů je obecným problémem fakt, že všichni absolventi

Příloha 19 pokračování

v zaměstnání mají vyšší ambice než jsou reálné možnosti. Objevuje se touha pracovat při výdeji knih, provádět návštěvníky a dávat jim informace, prodávat zboží zákazníkům. Velmi pečlivě připravena musí být součinnost s pracovníky, kteří jsou v dané firmě pověřeni řízením pracovní činnosti absolventa. Musí se vzít do úvahy nestálost výkonnosti, změny nálad a chování absolventa. Žádný ze čtyř uvedených absolventů zatím není připraven uzavřít standardní pracovní smlouvu. Přesto o. s. Mesada připravuje další projekt v rámci pracovní rehabilitace, protože přínos pro samotného absolventa je jistě nezanedbatelný. Je to zcela určitě krok správným směrem. Pracovní uplatnění absolventů Praktických škol je velmi problematické a každý projekt, který by napomohl situaci změnit, je vítán.

Příloha 20

Možnosti studia učebních oborů kategorie E ve školním roce 2007/2008

Skupina oborů	KKOV	Popis oboru	Škola	Kapacita 2007/2008
23	23-51-E/004	Zámečnické práce a údržba	SOU Lišov	48
			SOŠ a SOU Milevsko	21
			SŠ Písek	28
	23-56-E/001	Obráběcí práce	SOŠ a SOU Milevsko	21
	23-51-E/501	Strojírenská výroba	SOŠ strojní a elektrotechnické Velešín	12
			SOU technické Soběslav	12
	23-56-E/501	Obrábění kovů	SOŠ strojní a elektrotechnické Velešín	22
			SOU technické Soběslav	20
	23-68-E/501	Technické služby v autoservisu	SŠ Vimperk	20
			SOU zemědělské a služeb Dačice	10
23-51-E/005	Zámečnické práce ve stavebnictví	SŠ Písek	0	
28	28-58-E/003	Zušlechťování skla	SŠ Vimperk	14
			SOŠ a SOU Třeboň	20
29	29-54-E/002	Pečivářské a cukrovinkářské práce	SOU zemědělské a služeb Dačice	28
	29-51-E/501	Potravinářská výroba	SOU služeb Vodňany	50
			SOŠ a SOU Hněvkovice	50
			Potravinářské středisko praktického vyučování, s. s. r. o. České Budějovice	48
		SOŠ strojní a elektrotechnické Velešín	12	
31	31-59-E/001	Šití oděvů	SOU Lišov	16
			OU, PrŠ a ZŠ Soběslav	18
	31-59-E/002	Šití prádla	SOU Lišov	16
			VÚ, SŠ, ŠJ Jindřichův Hradec	16
			SOU zemědělské a služeb Dačice	21
	31-54-E/001	Pletařské práce	SŠ Strakonice	7
31-59-E/503	Výroba konfekce	SOU Netolice	34	

	31-51-E/001	Přádelnické práce	SŠ Písek	14
33	33-56-E/001	Truhlářské práce	SOU Lišov	48
			OU, PrŠ a ZŠ Soběslav	42
33	33-56-E/004	Tesařské a truhlářské práce- Truhlářské práce ve stavebnictví	SOŠ a SOU Milevsko	28
	33-57-E/001	Dřevařské práce	OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	0
36	36-51-E/002	Dlaždičské práce	OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	16
	36-62-E/002	Sklenářské práce	MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené České Budějovice	15
	36-64-E/001	Tesařské a truhlářské práce	SOU Lišov	16
	36-67-E/001	Zednické práce	SOU Lišov	48
			OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	42
			SŠ Vimperk	26
			SŠ Písek	28
	36-67-E/002	Stavební práce	SOU Lišov	16
	36-67-E/503	Stavební výroba	SŠ Vimperk	50
	36-57-E/005	Malířské, lakýrnické a natěračské práce- malířské a natěračské práce	SŠ Písek	42
36-69-E/001	Pokryvačské práce	SŠ Písek	12	
41	41-55-E/002	Opravařské práce	SOU Lišov	16
			SOŠ a SOU Milevsko	28
			SŠ Vimperk	24
			SOU zemědělské a služeb Dačice	60
			SOŠ a SOU Trhové Sviny	45
	41-52-E/510	Zahradnická výroba	SOU služeb Vodňany	50
			SOŠ a SOU Hněvkovice	50
	41-52-E/011	Zahradnické práce	SOŠ a SOU Hněvkovice	21
OU, PrŠ, ZŠ Soběslav			8	
41-52-E/004	Květinářské, zelinářské ovocnářské práce	OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	0	

	41-52-E/008	Květinářské práce- květinářské a aranžérské práce	OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	47
	41-51-E/006	Farmářské práce	SOU zemědělské a služeb Dačice	24
41	41-51-E/501	Zemědělská výroba	SOŠ a SOU Trhové Sviny	20
			SŠ Vimperk	20
			SOU zemědělské a služeb Dačice	10
	41-53-E/501	Rybářská výroba	SOU rybářské Třeboň	15
41-56-E/501	Lesní výroba	SOU rybářské Třeboň	25	
65	65-52-E/001	Kuchařské práce	SOU Lišov	100
			SOU služeb Vodňany	48
			SOŠ a SOU Hněvkovice	48
			OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	56
			SOŠ a SOU Trhové Sviny	45
65-51-E/501	Provoz společného stravování	SOŠ strojní a elektrotechnická Velešín	12	
		SOU zemědělské a služeb Dačice	10	
66	66-51-E/003	Prodavačské práce	SOU Lišov	65
			OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	16
69	69-53-E/001	Práce v autoservisu	SOU Lišov	32
			VÚ, SŠ, ŠJ Jindřichův Hradec	16
	69-55-E/005	Práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních- pečovatelské práce	SOU Lišov	16
			OU, PrŠ, ZŠ Soběslav	48

Příloha č. 21

Praktické školy – možnosti studia ve školním roce 2007/2008

Kód oboru	Popis oboru	Škola	Kapacita
78-62-C/001	Praktická škola jednoletá	Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola Trhové Sviny	10
		Mateřská škola, Základní škola a Střední škola pro sluchově postižené České Budějovice	12
		Mateřská škola, základní škola speciální a Praktická škola Diakonie ČCE Rolnička Soběslav	8
		Výchovný ústav, Střední škola a Školní jídelna Jindřichův Hradec	16
		Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola Jindřichův Hradec	12
78-62-C/002	Praktická škola dvouletá	Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola při DC ARPIDA České Budějovice	12
		Výchovný ústav, Střední škola a Školní jídelna Jindřichův Hradec	16
		Mateřská škola, Základní škola a Střední škola pro sluchově postižené České Budějovice	6
		Základní škola a Praktická škola Kaplice	20
		Odborné učiliště, Praktická škola a Základní škola Soběslav	20
		Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola, Praktická škola, Školní jídelna, Školní družina, Školní klub, Přípravný stupeň základní školy Písek	30
		Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola České Budějovice	28